

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 18 (418), serie nouă. Miercuri 12 mai 1998. Preț: 3.000 lei

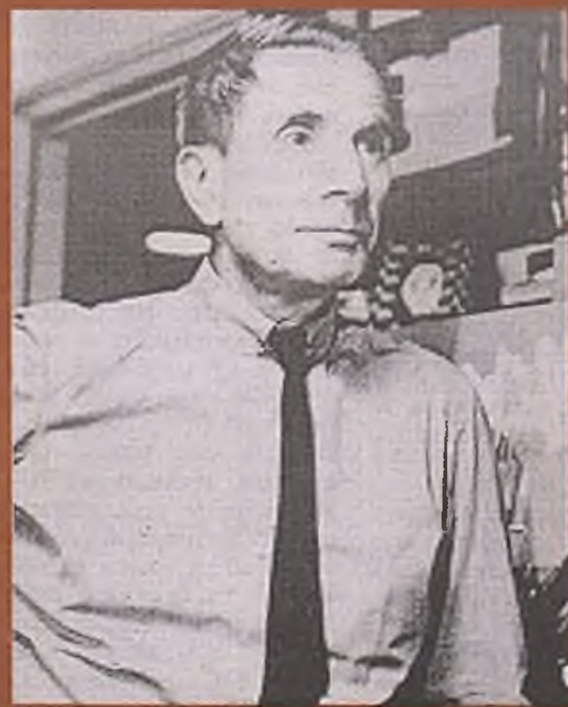

GABRIEL CHIFU

... caut să aflu procedeele prin care
amărăciunea, dezolarea, simțul acut al
golului se pot preschimba în bucurie.

GHEORGHE ISTRATE

prostul pururea-i tânăr
înțeleptul îmbătrânește mereu
ține-mi, Doamne, balanța pe umăr
și trece-mi binele totdeauna prin greu!
(Catren, *cheie*)

DINO BUZZATI

... auzi un cor uriaș, răvășitor: glasuri
de îngeri, o rază de lumină ce
pătrundea prin ceață. Deschise o mică
ușă de lemn: era o biserică imensă, în
mijlocul căreia, printre câteva
lumânări, un preot se ruga. Iar
biserica era plină de paradis.

FINI, AFINI ȘI AFINE (II)

Oricine răsfoiește publicația cu pricina, se întreabă ce periodicitate are. Nu se specifică nicăieri așa ceva. Se tipărește săptămânal, lunar, anual sau, precum alta, celebră în altă epocă, apare când iese de sub tipar. Desigur, până și punctuația frivolă (voiam să spunem în afara normelor gramaticale) te întâmpină de la prima pagină, dar, înainte de asta și de aglomerarea de cuvinte, te izbește numele redactorului șef. Asemănător cu al unui culegător de basme, cules cu un mare caracter de literă: să nu treacă neobservat, doar s-a cocoșat acolo numai prin jocul întâmplărilor postdecembriste. * Alți redactori sau corectori nu-s pomeniți în vreun colț de pagină, ca nu cumva să umbrească sau să diminueze personalitatea șefului. Prezența în redacție a unui academician s-ar putea să compromită puritatea și compoziția nobilă a cadrelor. Dar să nu zăbovim prea mult, astfel că ne facem ecoul unor guri: nu contează de-s bune sau rele! În redacția respectivă, nu figurează doar afini, ci și fini, care, tot gurile (rele sau bune!) spun că s-ar da în vânt după afine: măcar prin gustul fructelor respective să simtă aerul tare, ozonat al creației montane! Deh, fiecare condeier cu ifosele sale! Traseul postdecembrist a fost dolidora de capcane și drumuri accidentate, astfel că publicația (secretă, confidențială - ne gândim la alcătuirea și difuzarea acesteia) și-a schimbat, din mers în demers, profilul, dar și modul de adresare. E deschisă, în special, spre academicieni, de vreme ce nu mai puțin de patru, adică un careu de ași, semnează frecvent în gazetă. Toți, aleși pe sprânceană, unul și unul, înzestrați cu un haz nebun. A, da, am uitat să vă avertizăm că trunchiul pe care s-a altoit noua publicație purta numele unei plante țepoase. Așadar, promova satira și umorul. Acestea, în noile condiții și distribuții, li s-au alăturat literatură și artă. Că satira și umorul sunt în afara artei și a literaturii, numai în această publicație, nu-i greu de stabilit, doar la o sumară lectură.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru
o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii
Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehoredactor)

Simona Galatchi (corectură)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163
Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

O IDEE STRANIE

de HORIA GÂRBEA

A m observat de la o vreme că o idee stranie a încolțit în mintea unor oameni, în general, respectabili. Ea este legată de temele preferențiale ale dramaturgici și de relația între acestea și valoarea pieselor. Se afirmă că piesele românești scrise după '90 ar trebui să se refere la „realitate” la „oamenii de lângă noi” etc. Și că valoarea, pe care enunțătorii acestui punct de vedere o contestă piesei românești, ar fi atât de scăzută pentru că nu sunt abordate asemenea subiecte.

E notabil că partizanii unei asemenea opinii nu sunt dintre cei care au scris vreodată vreun crâmpel de dialog sau cinci rânduri de monolog. Ei sunt, în cel mai bun caz, regizori și critici de teatru, mai ales critici nefilologi. Deci nici scriitori, nici oameni obișnuiți cu scrisul altora. Probabil de aici provine confuzia între subiectul operei de artă și valoarea lui. Și ar fi bine să plece doar de aici.

Mai mult, amețiți de mireasma negustorească a timpului pe care-l trăim, preopinienții judecă arta dintr-o perspectivă de marketing: un subiect „actual” aduce spectatori. O idee tristă: aceea de a judeca arta, precum comuniștii care impuseseră teatrului „autofinanțarea”, din perspectiva rentabilității imediate.

În temenii lor, Romică Tociu, care face bancuri pe seama realității politice postdecembriste, e mai valoros decât Pavarotti care cântă despre Aida, Carmen sau Tosca, niște femei care au murit demult. Și la fel de eficient, câtă vreme poate umple și el Sala Palatului. Criticii la care mă refer preferă, probabil, bufonada politică și cazuistica mărunță sau banalitatea trivială a crimelor descrise picant prin „Evenimentul Zilei” sau „Național”.

Principial, nu greșesc. Dragostea unei prostituate pentru un ucigaș cu toporul poate da Crimă și pedeapsă. Dar și dragostea unei regine pentru un împărat roman poate fi la fel de interesantă. Absolutizarea temei în judecarea valorii, condamnarea unei piese pentru „inactualitate” e o idee de care orice om înzestrat cu logică trebuie să rădă. Este Camil Petrescu mai „bun” în *Suflete tari*, cu acțiunea căreia a fost contemporan, decât în *Act venețian*? Ridicol! A mai lungi discuția în jurul acestei chestiuni, înscamnă a pierde efectiv timpul. Substratul e altul: pentru ne jucarea anumitor piese cât de cât valoroase e nevoie de un argument, oricât de nerealist ar fi. Când autorul e „cineva”, se joacă fără nici o rezervă la „inactualitate” orice porecărie.

IEȘIREA ÎN DECOR (III)

de MARIUS TUPAN

Comentatorii, despre care tocmai scriam în numărul trecut, nu cedează și nu depun amele când s-ar cuveni, dimpotrivă, se zbat și se agață cu ultimele picături de energie, pentru a demonstra, încă o dată, cât sunt ei de utili într-o cultură, și cât își de pregătiji să-și apere demnitatea dar, mai ales, fotoliile, pe care le-au ocupat (știm noi cum!). Și, nu în ultimul rând, să-și recâștige (refacă) imaginea, cândva atât de umflată. Nu contează opțiunile lor secrete, nu vor să recunoască defecțiunile de la unghiul de fugă, nici greșelile făcute în timp, desigur, conștienți, fiindcă pândeau profituri imediate și garantate, ci se luptă, din răspuseri, să demonstreze contrariul, ignorând istoria ce i-a înregistrat cu toate păcatele și demersurile lor neortodoxe. Asocierea cu persoane compromise, nocive pentru o cultură, susținerea, demonstrativă, a unor politicieni nostalgici și revanșarzi, oferirea de spații tipografice unor harzi de trei parale, acordarea de premii unor submediocri (numai pentru a-i susține în campanii dubioase), oferă unor

conștiințe critice un portret, greu șters din memoria colectivă. Inteligenți și asociațivi, scriitorii nu pot ademeniți cu fraze edulcorate, cum ei mai cred oportunistii, nici păcăliți de mutări, vremelnice în topuri, sau cronici ambigue, onorabile uneori. Știu că se pot vopsi numai podoabe capilare, nu și năravurile: că există ezitări vremelnice și derute spirituale dar la fel de bine înțeleg că toți acei care s-au vândut o dată o mai pot face cu ușurință și-n alte condiții. Ba, chiar mai mult: lingușirea e prima armă trădării. Un comentator, care sare repeziciune dintr-o barcă în alta, fără să fie potopit de regrete, fiindcă speră și aperse doar propria piele nu ușureze transportul altora. autodefinește prin gesturi nu pe cuvinte, își șifonează propria și ține nicidecum pe a celor abandonati. I scripule. Or, în astfel de cazuri, ieși în decor îi asigură celebritatea? Da, răspunde noi, dar una negativă, captivitatea căreia nu va scăpa u Poate, niciodată.

PREȚUL

(note pentru o teorie a existenței umane)

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Omul, căruia Dumnezeu îi cere să numească ființele lumii, uită că este el însuși parte a creației divine, diferind de rest prin faptul de a fi fost făcut după chipul și asemănarea Celui Atotputernic și prin acela de a fi primit Duhul Sfânt; ca parte a creației, el nu poate fi separat de condiția sa naturală. Ca om natural, Iisus este arestat, judecat, torturat și ucis pe cruce; pentru rugăciunea Sa - care nu putea să nu se împlinească - este înviat de Tatăl; ca Dumnezeu și Ființă a Treimii, El este Salvatorul tuturor oamenilor. Tot ceea ce este creație, rămâne creație și abia în măsura în care își împlinește rolul în interiorul acesteia o poate transcende. Să nu ne temem de adevărurile crude ale creației - crude pentru că spiritul își dovedește existența sa irecuzabilă inclusiv în prezența negației și chiar prin mijlocirea acesteia, la fel și poate chiar mai mult ca prin glorificarea în care se învecșmântă.

Omul individual este spirit. De unde știm acest lucru? Din faptul că mobilul existenței individuale îl constituie eternitatea; omul individual există prin trecerea de a învinge timpul. Evoluția creatoare - dacă acest concept spune ceva - este rezultatul joncțiunii voinței eteme a spiritului și a ireparabilei treceri, care alcătuiește întregul univers al experienței. Omul însă nu este doar o ființă individuală (în acest sens ar fi contrazisă chiar condiția sa de parte a creației), ci și una socială; în societate, materia umană, stăpânită, infiltrată și recuperată, din generala trecere, de spiritul individual, se regăsește puternică și definitiv reinstaurată în real. De ce? Pentru că spiritul nu există în afara comunicării, dar comunicarea trebuie să pornească de la un fond comun, de la egalitatea stării - ori, spiritul este diversitate; materia este o unitate uniformitate. Legea ființei umane individuale (ca spirit) este salvarea din timp, reinstaurarea a celor dispărute. Legea omului social (ca substanță umană unică) este minimizarea prețului - în toate privințele, în toate spațiile, pe terenul tuturor apitelor.

Tot ceea ce există, există în baza unei forme specifice de staționaritate, ori creștere - intrările compensează (sau supracompensează) ieșirile. Timpul nu este altceva decât obligativitatea continuă a pierderii - o perpetuă cheltuială inevitabilă. Asupra energiilor, timpul nu aduce decât o globală dispariție - acumulările locale sunt meandre pe un drum care, în ansamblu, conduce universul înspre epuizarea tuturor potențialelor. În căutarea timpului pierdut se așază exclusiv conștiința, îndeplinindu-și funcția de echilibrare a existenței individuale, deși faptul se întâmplă pe fondul unei străluciri nesigure, palide și triste. Omul, ca ființă socială, are de făcut față unei probleme aproape la fel de grele: să aibă grijă să nu primească mai puțin decât dă, să nu plătească mai mult decât cumpără, eventual să cumpere cât mai ieftin - pe căutură să obțină, pentru ceea ce are de primit, prețul cel mai mic, desigur, compatibil cu o calitate convenabilă a vieții (în absența căreia prețul s-ar altera, prin pierderi colaterale, sau inaparente, care pot fi grave). În economie se vorbește de legea maximalizării profitului; profitul nu este însă decât un preț cu semnul schimbat, cu care omul poate foarte bine să nu opereze - prețul direct este însă plătit de orice om, pentru toate bunurile pe care nu le creează singur și chiar pentru acestea, în măsura în care a le produce pentru sine înseamnă reducerea posibilității ca - în procesul invers - să obțină un anumit preț pentru munca sa. Principiul - aici enunțat - al minimizării prețului este absolut universal, în domeniul acțiunii umane. Împărțirea bunurilor în comerciale și necomerciale este superfluă. Bunurile comerciale își au prețul în bani; bunurile necomerciale își au prețul în bunuri comerciale. Securitatea națională este un bun necomercial - tancurile și avioanele sunt bunuri comerciale. Valorile culturale sunt bunuri necomerciale - cărțile și picturile sunt bunuri comerciale. Iubirea aparține, în general, sau cel puțin în esență, bunurilor necomerciale - perlele

Margaretei sunt bunuri comerciale, chiar dacă Faust le-a obținut pe o cale necomercială. Este evident că istoria naturală a sentimentelor și cea a prosperității au o semnificativă - chiar dacă neunivocă - legătură.

Istoria umanității este istoria minimizării costurilor (prețurilor) în toate domeniile. Problema centrală a politicii - dictatură sau democrație - se tranșează, istoric vorbind, la nivelul prețurilor comparative ale celor două sisteme. Democrația, prin necesitatea informării tuturor cetățenilor, prin mecanismul complex al deciziilor, este costisitoare - mai ales în ceea ce privește comunicarea. Este nevoie de un anumit nivel de prosperitate, de o economie cât de cât eficientă, spre a putea plăti prețul democrației. În unele momente - de obicei acelea inițiale - din evoluția unei dictaturi, aceasta poate reprezenta o sursă de cheltuieli mai convenabile decât o democrație - în ceea din urmă însă, prin ruptura care se produce între obiectivele dictatorului și interesele populare, costurile ajung să fie excesive. Într-o evoluție a regimurilor politice - îndeosebi în lumea modernă - poate fi văzută ca o problemă a prețurilor, în sens generalizat, însă fără nici o îndepărtare față de domeniul economico-financiar.

Cele ce urmează ar putea să pară o satiră, dar trebuie să recunoștem, rămânând profund credincioși - aceluia căruia ni se potrivește: rămânând profund creștini - că monoteismele s-au dovedit religii mai puțin costisitoare și - implicit - mai potrivite popoarelor decât politicismul. Când o confesiune a devenit prea costisitoare ea a suscitat reformarea. Căsătoria monogamă a fost multă vreme mai ieftină decât iubirea liberă; o dată cu diversificarea surselor de venit, ultima competiționează bine cu prima. Critica literară, muzicală, de artă sunt forme ale reducerii investiției culturale a consumatorilor de creații intelectuale. Filosofia este prin excelență știința ieftinirii vieții, dar ea nu este larg accesibilă. Activitățile culturale de larg consum realizează același lucru pentru alte categorii de populație. Relațiile internaționale sunt și ele o problemă de preț.

Dacă totuși cultura are, în chip esențial, vreun sens atunci acela este de a face să câștige în lupta pentru cel mai bun preț valoarea morală, estetică, adevărul, atât cât se poate - să crezi însă că legea prețurilor ar putea fi înfrântă înseamnă să refuzi să cunoști și omul în sine și istoria sa?

minimax

I-am și văzut scara, la telegiurnal, roșu în fălci, foarte roșu. Cum să nu te simți atunci măndru de conaționali?! Poporul român sau, mă rog, ceva din poporul român, împreună cu, animat de prestigioasele sale personalități și artistice și culturale, își uită/neglijază - sublim! - necazurile autohtone pentru a-și manifesta de ziua solidarității celor ce muncesc (din fălci) compasiunea pentru poporul frate sârb. Compasiunea și, totdeodată, desigur, ba poate chiar mai mult însă decât compasiunea, „poporul român” (a nu se neglija ghilimetele) fiind morțiș să-și manifeste... la manifestare, mânia împotriva agresorilor americani. Bestiile-alea de generali americani demenți care stau în fața ecranelor de calculatoare și întesc podurile peste care trec autobuze cu bătrâni, femei și copii. Numai că, din vorbă-și vorbă, a mai rămas puțin spațiu impunându-se a lăsa gluma de-o parte pentru a spune, serios, ce cred că se cuvine spus în chestiune despre isteria anti-americană care i-a cuprins pe alde Cristoiu, trupeții (componenții unei trupe) de la Adevărul și Antena 1 etc. căci lista poate fi mult lungită cuprinzând și oarecari surprize. Isterie care, firesc, de ziua istorică, a profitat și de borhotul tovrășesc, nostalgic, din mintea bieților oameni necăjiți. Or, dacă până nu demult acest sindrom era de natură să îngrijoreze, acum, după momentul Washington, există motive care permit și altă interpretare. Șobolanii dau semne de panică. Ceea ce, bine-nțeles, nu înseamnă că se vor resemna, ba dimpotrivă, astfel încât, pe termen scurt, s-ar putea dovedi încă mai periculoși. Îl priveam și-l ascultam, mai deunăzi, pe to'arșu Ion Ilici Iliescu la Prima tv și prin cameră am simțit trecând un dui rău. Atâta doar că, înainte de închiderea ediției (vorba vine), am aflat despre existența bombelor cu grafit care, pac!, i-au stins lampa lui Ilici!

PANICA

de ȘERBAN LANESCU

Unu mai muncitoresc... Dimineață, în dimineața istorice zile, dintr-o toamnă masochistă aș fi vrut să ascult marșuri tovrășești cu izul rafului de stepă privind la televizor defilarea amenilor muncii târându-se încolonați, cu stegulețe cu flori de hârtie creponată bălăngănite deasupra apetelor, iar când ajungeau în fața tribunei oficiale, ar și a camerelor tv, li se ordona la megafon să idă și ci rădeau, «Mai vioi! Mai vioi!» răcește megafonul până când, deodată, s-a auzit un răpăit de itralieră și imediat a apărut pe sticlă mira evoluție! După care, pentru drenarea sanogenă a lei, asumând riscurile aferente, înjurătura slănească e de rigoare. Tu-i mama ei de revoluție! evoluția oricum, dar cu atât mai mult atunci când face cu voie de la primărie ori încă mai rău, evoluția instigată de primărie, revoluția lsificată tocmai pentru a bloca transformările unei voluții autentice, dacă s-o fi putând așa ceva. Dar, ntru a reveni la nostalgia malacivă de întâi mai, ua i-am revăzut la telegiurnal pe vreo câțiva ntre aceiași oameni ai muncii, greu de spus câți, uși cu siguranță că unii erau aceiași care ar fi ilat în coșmarul de dimineață și care au defilat adevăratele în deceniile trecute. I-au (re)văzut Moscova, la Peking, mă rog, Beijing, dar și la curești, aceiași bieți oameni ieșiți pe stradă, acum ă de bună voie, ca să fie iarăși împreună. Proletari toate țările, uniți-vă! Împreună ca să (de) ce? i la lupta cea mare, rob cu rob să ne unim... La

sărșit de deceniu, secol și mileniu, urmând a se juca, și chiar se joacă - poți fi tentat să remarci e-un zămbet/rictus cinic - mîingea de game, set și meci. Barem în spațiul „contaminat” de valorile europene. Și fiindcă tot se poartă în ultima vreme, la cutremur - îmi amintesc - șobolanii ies pe străzi. Nu mai fin minte nici dacă, nici unde sau în ce am citit despre șobolanii roșii, dar precis s-a scris despre ei. Cu gândul la deflările d'antan și la șobolanii roșii, detnăi mai am găsit în foaia Cristoiu-lui (a nu se uita însă că finanțată de papa Rațiu-democratul) un comunicat în care «Forumul Democrat din România, Liga de Prietenie Româno-Sârbă și Uniunea Sârbilor din România, împreună cu alte asociații și fundații civice (nu se menționează A.R.L.U.S.) organizează... mitingul spectacol „Artiștii români pentru pace în Balcani”, consacrat exprimării compasiunii și solidarității cetățenilor români cu suferințele provocate de războiul și bombardamentele cărora le cad victime locuitorii Republicii Federale Iugoslavia» Iume, Iume! Nimic despre ceva mici și bere dar, în schimbul plăcerilor lumești, cetățenilor donitori a-și exprima compasiunea și solidaritatea li s-au oferit delicii spirituale, la panaramă anunțându-se participarea unor «prestigioase personalități ale vieții artistice și culturale (și artistice și culturale!) dintr-o care amintim... Nicu Novac, Ramona Viță, Ghișă Brancu», dar din păcate, și Glh Zamfir, tartorul fiind, lesne de închipuit, același A. Păunescu pe care

LENEA CREATOARE (ȘI PREȚUL EI)

de MARIA-LUIZA CRISTESCU

Dacă visele nu sunt o altă viață, ci doar o prelungire și repetare a celei zilnice, nici nu mai merită să visezi. Mai ales că îți detronează odihna somnului și repetă, ca o placă stricată, toate muncile și grijile din ziua trecută.

Detest munca fizică rutinieră. Pot construi o casă într-o zi. Pot căra în spate sacii de grâu de pe un pogon. Îi și treier până seara. Dacă am un scop: să fac un lucru bun pentru mine, pentru altcineva.

Mă ucid amănuntele, relatarea lor în vorbărie iritată. Aud epopei tragice despre cum o persoană a răcit azi noapte și îi curge nasul. Sau a pierdut o pungă de plastic. Tragedii pentru care suferă, „nu își revine” trei zile.

Un sentiment de zădărniciță mă înfășoară. Ca firul dintr-o gogoasă de mătase. Înăuntru sunt eu. Mă sufoc, fiindcă rămân cu aceeași statură a trupului și aceleași unduiri alb-negre ale sufletului. Nu mă pot transforma în fluturile care va sparge zidurile de mătase și va ieși natural afară, în universul liber și plin de primejdii; din care va scăpa teafăr sau va pieri. Polaritatea aceasta războinică nu e o metaforă. E modul de comportament pe care îl am, neîmprumutat, nici câștigat prin educație. Genele, zodia, visările cu ochii treji, fanteziile copilăriei. În orice întreprind, am soluții. Două și ambele pozitive: „da” și „nu”. Numesc „a face ceva” doar acțiunea care depășește rutina, are înălțime, este o luptă a spiritului, talentului de a construi o idee într-un roman sau eseu, puterea vicleană de a demonta teroarea socială a statului care, evident, nu mai are altă grijă decât să-și supună indivizii-cetățeni. Dacă izbutesc construcția sau țesătura complicată de multe țepe, fără să o spun, sau exprim, cum se spune mai corect, ci să o învălui și învăluiesc și, totuși, să fie depistată de cititor sau societate, am soluționat problema cu „da”. Dacă nu izbutesc, am soluționat aceeași problemă cu „nu”.

„Nu” sau „da” înseamnă un capăt al enormului efort, a unei tenacități nesmintite, a unui lanț mereu încârligat și altfel, imprevizibil, uncori ilogic prin inițiativă. Altfel, tot prostul și chiar viața legată la iese știe că lanțul e făcut din inel legat de inel. Plus din o verigă legată de altă verigă și, tot așa. Plus o încuietorie.

Tenacitatea unui artist sau creator de destine și vieți n-are nimic rectiliniu. Nu e ciocan lovind nicovală de sute de ori. Nici scârțâitul maniacal al diletanților, încăpățânați și triști, repetând cu anii, ca să dea o „reprezentare” cu Fur Elise sau Marșul măgarilor într-o casă burgheză, plină de fetițe cu funde în păr sau la o cafenea pentru șomeri și infractori.

Tenacitatea creatorului schimbă fulgerător figura geometrică spre care pare a-i fi pornit creionul. Face din triunghi un romb. Trece în spațiu și perspectivă și se desfășoară pe liniile imaginare ale unui trunchi de con. Se desfășoară în spirală și se destinde într-un pătrat. Manevrelle acestea țin de inspirație. Un om numai cu logica, așa cum sunt toți mediocrii, consumatori de artă sau funcționari ai puterii sociale le pot rar calcula. Cât despre genii, ele pot introduce și rezolva, tot ca tenacitate, evadratura cercului.

La final, adică după obținerea soluției „da” sau a soarelui ei „nu”, creația, acțiunea asupra oamenilor e receptată ca o linie dreaptă. Cea mai simplă și cea mai nobilă geometrie. Se uită doar de către cei mai înaintați numiți, că două puncte nasc o linie. Linia n-are existență decât un profesor de „elementară” ar spune: avem de a face cu 6089 puncte.

Lenea

Creatorul tânjește după lene. Între lene și libertate, independența este o stare subtilă și plină de nuanțe. Nu o voi detalia decât atât și atunci când mă va servi.

A lenevi, a nu depinde de un program standardizat. A te lipsi de numărul zilelor de vacanță.

A scăpa, prin fugă, de acasă de micile sau agasantele obligații de familie. A sta într-un hotel, motel, han sau cort. Cu minimul necesar pentru existență. Și, ca lenea creatoare să acționeze, când ai evadat din standarde și obligații, în hotel sau cort, câteva zile nici nu desfăci bagajele. Cât despre a scrie, nici vorbă. Instrumental - creionul, computer, mașină de scris - rămân în universul închis și nedefinit al valizei. Între lenjerie, alimente, medicamente și o rochie de seară.

În lumea constrângătoare, toate și tot sunt

indispensabile. În lene orice își pierde rostul.

Logea universală își arată colții. Bineînțeles, în bagajele disciplinate găsești ce vrei și ce nu vrei. Lipsesc doar cele de care ai imperioasă nevoie (mai de curând orice trebuință e imperioasă). Lumea muncii care oferă în schimb omului care muncește îi „smintește” spiritul. Îl drezează să nu gândească, să nu viseze contra salariului de supraviețuire. Ridică munca la rang de principiu al civilizației. Omul și-a însușit mii de ani această prejudecată. Dacă își ia o vacanță sau este șomer, cu suficiente venituri pentru a mânca, a-și întreține familia și a-și îngădui fără grijă micile plăceri sau *hobby-uri* intră în depresie. O călătorie pe mare i se pare un coșmar.

Ritmul, neritmat cu biciul muncii, îl face pe bietul om să sufere. La cafenea, în fața unei beri cu amicii de cartier își repetă, cui apucă, tragedia: Nu-i lipsește nimic decât munca. Timpul liber e o corvoadă. Nu știe să trăiască în edenul ceasului fără minutare. E fără de apărare dacă n-are stăpân. A uitat să culeagă fructele hrănitoare doar întinzând brațul. E incapabil să vâneze unei iepure sau un curcan sălbatic. Nu-l mai duce mintea să adune vreascuri și să facă un foc, după ce a jumuit animalul. Cu toate că are cinci brichete la el. E capabil să moară de frică nu într-o pădure cu liane, șerpi și pantere, ci sub o tufă de zmeură. Sărmanul om stă cu pușca de vânătoare sub plapumă. Vede sclipind în întuneric doi ochi de felină și sare drept, cu arma la picior. Rămâne țepăn și anost ca o statuie proastă a soldatului necunoscut. Iar această statuie pe lângă care trecem, din respect, fără nici o mică grimasă necuviincioasă, se cățără pe un soclu în fiecare sat și oraș din Europa. Sunt tot atâtea statui ale Eroulului necunoscut cât armata de oameni în vacanță sau într-o pauză de muncă sub biciul supraviețuirii.

Eroii necunoscuți, ai muncii sub bici, nu pot gândi. Ei doresc biciul. Fără el mor de rușine. Se consideră excluși ca pleava din grâu. Rușinea aceasta aduce alcoolismul, drogurile, jaful și omorul. Sau cancerul galopant.

Mintea înclătă nu mai râde. Își bate nevasta, își terorizează copiii. Tăcerea fulgerată de panică se instalează în locuință. A râde, a face glume, a primi ca pe un dar farmecul celui de alături este

extirpat demult. Opacitate. Spaimă de moarte. Moarte ar fi corect, fiindcă nu sună bine nici unei urechi. Eroii necunoscuți au „spaima zilei de mâine”. Adică, trivializarea unui sentiment profund uman, cu mii de vectori. Eroul necunoscut nu știe să doarmă la umbră când e arșiță, nu poate vâna când îi e foame, nu poate trage un glonț când e atacat de o fiară sălbatică.

Dar, să revenim la lenea creatoare. Am în bagaje ce vrei și ce nu vrei. Îmi doresc să plec, să călătoresc. Micul meu vis este să stau altundeva decât acasă. Și îl pun în practică atunci când rutina orarului de obligații sociale îmi topește spiritul. Unde plec? După posibilități. În alt oraș, la o familie de prieteni. În țară sau, mai departe, în alt continent. Tot într-o casă de amici.

Aceste evadări de la locul faptei au două scopuri. Unul - să revin eu însămi, cu fanteziile romanelor, cu lecturile și timpul alungat din ceasul deșteptător. Pentru trei săptămâni - o lună, nu știu că azi e luni sau vineri. Puțin îmi pasă când mă scol și când dorm.

Efectul de la sosirea în gară sau aeroport este straniu. Mai întâi simt că mi se îndreaptă ținuta. Apoi observ că atrag privirile. Obrăzii arată cu zece suferințe lipsă, ochii strălucesc. Și zâmbetul farmecă de bunăvoință și bunăstare sufletească. Sunt aceeași sub raport fizic și la gramaj, dar eu o zi înainte mă credeam urâtă, îmi măsuram golul, mă durea ceva. Rutina de la locul faptei degrada fizic în imaginația mea naturală care se chema spirit de observație. Rutina zilnică pompa catastrofic prin porii angostei. E de la sine înțeles că zburând cu avionul două ceasuri nu m-am preschimbat în Venus din Milo (+ brațul care lipsește). Am scăpat, am evadat cu acte în regulă. Relaxarea, siguranța de sine e plină de amabilitate și șarm. Am exclus orice control, sunt independentă și liberă. Și, ce fac, de fapt, cu atâta libertate? Stau în camera oferită mie, cu computerul la care scriu ore de-a rândul. Alternez acțiunea de a scrie cu cea de citi. Mă supun cu drag oricărei cereri domestice sau distractive venite din gustul a două generații. Nu intru în magazine să văd sau să cumpăr un tricou la modă, pregătesc masa, restaurez două mobile din secolul trecut, spăl și lustruiesc două etaje cu podea de marmură. N-am nici o curiozitate. Deci, nu sar gardul.

Ascult nemaiiauzitele povești de la discotecă ale tinerilor și veșnicele socoteli de bani ale părinților. Mă integrez în programul lor cu toate obligațiile ce îmi revin + preumblarea mea prin diverse care, ca un animal exotic ținut în cușcă sau în lesă, arătat cu prietencască mână celorlalți. Proști sau deștepti, îmi plac toți oamenii cu povestea vieții lor pe care o consideră un roman. Nu răd de ei, Doamne ferește! și nu mă plictisesc, și nu mi se pare timp pierdut să aud despre greutățile de la început, succesul și iar greutățile cu fii ajunși să-și facă o profesie sau să-și întemeieze o familie. Sunt bună, le împrumut (pe jumătate) felul de a se exprima.

Nu am nevoie de libertatea despre care atât vorbesc.

Mă las pradă, pe de-a-ntregul, gândurilor mele. Pe cei din jur nu îi judec. Îi ajut așa cum vor ei să fie ajutați. Nu intervin cu sfaturi. N-coresctez ce mi se pare greșit. Sunt naturală. Smerită, supusă și, surzătoare, ca în Carte sfântă.

De ce nu fac, la un moment dat, același lucru și acasă? Pentru că sunt luată în posesie de cei dragi și apropiați. Pereții mereu aceiași în chircesc spiritul. Problemele zilnice al bărbatului iubit, de nemulțumire, incompartibilitate, intriga și reaua voință îi dau dureri de cap, bilă, durerile și le exercită asupra muncii mele casnice. Chiar asupra gustului meu, cu o ochi scormonitor. Plin de reproș. Țin cursu blânde de psihoterapie, neapărat, flatându-l pe Zilnic.

În fine, lenea creatoare.

Creierul nu mai zărnăie zi și noapte de ideile încălcite, prea multe și alegându-se una pe altă. Un gând se coagulează începe scrisul. Toate îmi în ordinea dorită, din cutia Pandorei.

Rezultatul, bun sau rău, are amprenta mea, creație. O ratare. Una sau alta e tot soluție pozitivă.

ALEXANDRU CANDIANO-POPESCU FAȚĂ CU REACȚIUNEA

de IOAN STANOMIR

Alexandru Candiano-Popescu aparține, structural, unei categorii de personaje care, dacă nu ar fi existat, ar fi trebuit inventate - traicetul său e cel al unui erou de roman și *Amințirile din viața-mi*, (1867-1898), îngrijite și prefăcute de Constantin Corbu la Editura Eminescu, în 1998, au în substanța lor profundă un caragialism savuros, e drept involuntar, ce le transformă dintr-un simplu document istoric într-o lectură delectabilă. Prin educație și sensibilitate, Alexandru Candiano-Popescu, deși doar cu un an mai mic decât Maiorescu, e un postpașoptist: „Studinte în drept și publicist”, ofițer în retragere și luptător la Grivița, republican convertit în aghiontat regal, personajul e un amestec seducător de Rică Venturiano și Coriolan Drăgănescu.

Self-made man, are orgoliul, dacă nu grandomania celui ridicat de jos, nu fără a fi afectat de un snobism din ce în ce mai vizibil o dată cu trecerea anilor. Revoluționar, mai înainte de toate, Alexandru Candiano-Popescu, rămâne în istorie ca inițiator al unuia dintre cele mai năstrușnice experimente politice de la noi, Republica de la Ploiești din 8 august 1870, al cărei epitaf l-a semnat Caragiale. Eroul revoluționar a cultivat și muzele, vocația poeziei derivând dintr-o premaioreșciană concepție asupra literaturii. Amințirile de față sunt marcate indelebil de acumularea de clișee verbale, exclamații retorice și aluzii mitologice și istorice naționale - „beție de cuvinte”, absența cenzurii critice și discrepanță între teatralitatea gesturilor și acțiunile concrete. Alexandru Candiano-Popescu e un Grigore Locusteanu pe dos - dacă ruginitul ofițer vitupera anticalofii împotriva revoluției, eroul nostru e un obsedat al complotului boieresc, destinul său stând sub semnul unei conjurații a cărei finalitate e eliminarea din viața politică a celui ce se descria, în maniera unui personaj dramatic caragialian, ca cel dintâi dintre revoluționarii timpului său. „Jertfele patriotice” sunt ofrande pe altarul „bobonului”.

Dacă Alexandru Candiano-Popescu se retrage din armată puțin după actul de la 11 februarie 1866, punctul culminant al carierei de luptător politic e 8 august 1870. Temutul revoluționar, cu o aparență erocă pentru adversari, cu o căutătură „ca de valaur”, are șansa de a se afirma într-o „eră a acțiunii”, când mărăcinii boieresci împiedică pășirea poporului de care candidul ofițer lemișionar se simte apropiat. Mediul privilegiat de acțiune e cel al luptelor electorale și energetismul acțiunii politice e transparent în adunările animate de Alexandru Candiano-Popescu, pentru a contracara manoperele guvernamentale. Totul are parvență unui caragialism protoerotic - dorobanșii, leghizaji, terorizează cetățenii pașnici, încât memorialistul de mai târziu e împins să se urce în balcon pentru a-și apăra drepturile constituționale. Drătoria și are efecte magice: „Eu nu-mi pierduri umpătul. În mijlocul acelei orgii și aceluia desfrâu, ontra brutalității ciomagului opin curajul cetățenesc. Mă sui într-un balcon, fac apel la ultimele să nu se înflăcăreze, ei să-și exercite cu energie dreptul de vot, strângându-ne împrejurii pentru a apăra urna electorală cu bărbăție și părărire. Glasul meu pătrunde în auzul și inima cetățenilor. Cei huiți se înflăcărară, mișei începură tremure” (pag. 59).

Din balcon, în temniță, traicetul unui radical tratabil. Mai în toate alegerile, reacțiunea ce se mte de popularitatea lui Alexandru Candiano-Popescu îl aruncă în beciurile poliției. Petrece un al boteza Paște în închisoare și modelul cristic e vocat pentru a accentua sentimentul jertfei patriotice. Anonimul precepeț ce-i strecoară șiinutului o bucățică de zahăr are revelația cinățății unui martir: „Să-ți mai îndulcești ferințele, că destul rabzi, ca Christos, pentru noi” (pag. 62).

Când acțiunea politică eșuează, e timpul voluției. Guvernul e alcătuit de Manolache Istache Epureanu și „juna dreaptă”, cuprinzându-i câțiva dintre junimiștii; antipatia lui Alexandru Candiano-Popescu față de acest „minister de ikeri” e vizibilă. Complotul cuprinzându-l și pe Brătianu implică și o ridicare a Ploieștilor. Ca într-o

legendă patriotică de Bolintineanu, ultimul drum al croului înaintea revoluției e la „măculița” lui Aici, o dată cu cănașa albă ca zăpada, măculița, amintind, prin entuziasmul genuin, de muma lui Ștefan cel Mare, îi dă și binecuvântarea, fiind mândră că l-a născut.

de înfăptuire a utopiei revoluționare (amintind de proiectele lui Conu' Leonida). Veselie mare, libertate, eliberarea celor trei deținuți politici din beciuri. Personajul se dovedește un plastograf iscusit, confecționând la minut telegrame în numele ipotecii regene de la București.

Fatalitate! Revoluția rămâne izolată în Ploiești, căci restul țării e dominat de reacțiunea ce contratacă. Seninătatea arcaică lasă loc disperării: „Un giulgiu se întinse peste cugetarea mea” (pag. 71). Ceea ce urmează e ca un mic roman de aventuri: Brătianu arestat, prefectul Alexandru Candiano-Popescu constituindu-se prizonier la Buzău, în mâinile unui prefect gentilom. Complotul boieresc începe a prinde contur - prizonierul e transferat la Ploiești, în scopul ascuns de a fi lichidat sumar de escorta militară. Planul eșuează, steaua politică a memorialistului oerotindu-l. Elanul retoric nu-l părăsește nici în tunericul beciului, de unde exclamă profetic, glșând în marginea latinescului „fortuna labilis”: „Măiorul X (Polizu) ordonă să fu băgat într-un beci. Îi strigai: - Bagă de seamă, maiorule, că lumea e o roată ce se învârteste. Spițele ce astăzi sunt sus, mâine sunt jos, iar cele de jos sunt sus” (pag. 77). Orice tentativă de a-l lichida pe revoluționar e sortită eșecului: „Măculița” veghează din exterior, iar călăul ce urma să-l împuște pe erou ezită să o facă. Exemplul istoric încadrează destinul personajului, într-o paralelă caragialiană: „La sfârșitul veacului al XVI-lea, în mijlocul unei epoci barbare, banul Mihai al Craiovei (...) fiind osândit la moarte de unul ce-l ura, nu s-a găsit călăul ce să-i taie capul, și eu, fără a mă asemăna cu Mihai la fape mari, care lucrând cu patriotism înflăcărat și cu o dezinteresare nephrănită la mântuirea țării, puteam oare să găsesc, în anul 1870, un asuzin? Se vede că în toate vremurile a fost o providență care a îngrijit de cei mai nevinovați” (pag. 80).

Eroul nu e absent din această încercare a revoluționarului: „O mână necunoscută” îi trimite în temniță de mâncat și de citit, totul culminând cu un răvaș consolator ascuns în pandispan. Martirul se lasă pradă visului, promițându-și că, după eliberare, o va lua de soție pe frumoasa necunoscută. Visătorul romantic e trezit brutal la realitate - protecțoarea ascunsă nu poate fi acceptată ca soție dintr-un motiv cât se poate de terestru: „Nu puteam să-mi în cuvântul, era prea grasă și avea să se facă și mai grasă. Vedeam că nu voi putea trăi cu dânsa fericit” (pag. 84).

A fi revoluționar nu exclude o doză de machiavelism. Personajul cel mai fermecător al odiseei ploieștene e un conjurat, Rădulescu, a cărui damblegeală impresionase pe jurați și judecători în proces. Rădulescu se dovedește în final un remarcabil actor - boala nu fusese decât o „manoperă”, cu care revoluționarul își înșelase persecutorii. Spectacolul acestui simulat de geniu îl lasă pe Alexandru Candiano-Popescu aproape fără cuvinte - din impasul retoric îl salvează o pildă istorică: „Brutus, jucând pe nebulul și admirat de istoric ca putere de voință, e un prunc în fașă pe lângă acest atlet al voinței (...) eroismul e totdeauna modest” (pag. 116). Cu diplomația sa rafinată, ce sfidează simțul comun, Rădulescu e un autentic erou autohton, pentru care scopul scuza mijloacele.

Revoluția eșuată, procesul e un triumf, căci

jurații achită pe complotiști. După lupte seculare care au durat cincizeci de ani, personajul se regăsește pe meleaguri napoleonice, ca student al Facultății de Drept. Obsesia revoluției nu-l părăsește nici aici, de vreme ce se află în compania unor martiri ai cauzei libertății. Revoluționarul descoperă și deliciile erosului extraconjugal în înalta societate napoleonice; i se admiră talentele intelectuale și abilitatea fizică de înotător. „Leul mării va fi silit în cele din urmă să se întoarcă pe meleaguri românești profesând avocatura. După aventura din 8 august, Alexandru Candiano-Popescu alege Craiova, visându-se un nou Tudor din Vladimiri. Pe meleaguri oltenesci, complotul boieresc continuă să se facă simțit prin efectele sale: neamul Iahovăresc devine una dintre obsesiile memorialistului, ce pare a desluși în spatele fiecărei acțiuni mâna malefică a neamului blestemat.

Orator înflăcărat, cu gustul antitezelor violente, avocatul și deputatul Alexandru Candiano-Popescu e vizibil dotat cu un românesc simț al oportunismului politic. Contextul crizei orientale îl temperază pe vechiul luptător antidinastic - în 1876 deputatul se dezice solemn de antidinasticism, invocând într-o tradiție națională, sacrosantul interes general: „Cine este adevărat patriot trebuie să aibă curajul să se dezaprobe pe sine însuși. De astăzi înainte, nu voi mai face opoziție dinastică” (pag. 173). Rică Venturiano lasă să se întrevadă pe Coriolan Drăgănescu.

Războiul de Independență e ocazia perfectă ce firmizează spațiul de manifestare a acestui personaj proteic. Sub zodia complotului boieresc, ofițerul înrolat în Guardia Națională, Alexandru Candiano-Popescu pornește singur spre Plevna, în căutarea gloriei pe câmpul de luptă. Patriotismul autentic eșuează în beție de cuvinte și absurd urmuzian. Elogiul soldatului român e conceput în maniera manualelor de liceu. Orice eveniment se încadrează obligatoriu într-o schemă solemnă istorică sau mitologică - țărănul rănit suportând cu resemnare suferința „ce un vlăstar al filosofiei stoice, transplantat de pe malurile Tiburului pe marginile Dunării” (pag. 219).

Brătianu însuși se metamorfozează într-un erou de legendă, printr-o acumulare de anecdote reliefând exemplaritatea destinului său. Tonul amintește de legendele avându-i în centru pe Vodă Cuza și Moș Ion Roată. Brătianu e surprins de memorialist trăgând la un car înămolit la Nicopole, alături de țărani. Memorialistul intervine pentru a puncta morala relatării: „Da, Ion Brătianu avea copii la Plevna: armata română” (pag. 235). Dacă Brătianu posedă geniul acțiunii politice, C.A. Rosetti îl posedă pe cel al profesiei. Entuziasmul paucitate vizionar al lui Rosetti e contrapus scepticismului unui conservator ca Gheorghe Costa-Foru. Contrastul dintre seriozitatea discuției și cadrul ei (cele două băi ale stabilimentului parizian) minează gravitatea momentului, Rosetti însuși practicând un limbaj al temperării apropiindu-l de Trahanache: „Costa-Foru, cuprins de neastâmpăr, iar sare din baie, iar se duce la Rosetti despuiat și iar îl face nebun, Rosetti: - Bagă de seamă, Iorgule, că ai să răcești. Intră în baie, potolește-te și ascultă, că ce-ți vorbesc sunt lucruri serioase și înțelepte” (pag. 208).

Războiul de Independență culminează cu o dublă apoteoză - a națiunii române și a lui Candiano-Popescu însuși. Decorat de cele două armate, elogiat de țărani însuși, înfățișând în parada de la București steagul otoman capturat la Grivița, temerarul ofițer nu-și părăsește bunele maniere nici pe câmpul de luptă: în focul bătăliei, el împarte ofițerilor ruși cărți de vizită în franceză, cu precizarea titlului de doctor în drept. Grandomania memorialistului e lipsită de excreșcențe maligne - e mai degrabă un automatizat plantian asupra propriilor sale merite istorice. Călătoria în Rusia, în misiune oficială, trădează o sensibilitate de Mitică valah - Harkovul e întrezărit ca un Găești nusesc. Postul republican, dușman al tronurilor, colecționează minuțios laudele de complezență ale gazdelor imperiale.

Finalul însemnărilor din volum marchează și întemeierea căminului conjugal, revoluționarul poet descoperindu-și muza inspiratoare. Cercul vieții lui Coriolan Drăgănescu se închide - complotistul devine prefect al Poliției Capitalei și aghiontat domnesc. Abandonul politicii militante e sacrificiul pe altarul aceluiași admirat Brătianu, sau cel puțin acesta este motivul invocat în memorii. Metamorfoza nu e decât în aparență surprinzătoare; student la Neapole, Candiano-Popescu se confesă lui P.P. Carp: „Sunt revoluționar, nu mitocan”. Simțul românesc al realităților învinsese încă o dată.

gheorghe istrate

Colind

vom intra prin porți
luminați de sânge
vom intra în morți
luminați de sânge

candele și prinți
luminați de sânge
fi-ne-vor părinți
luminați de sânge

dați-mi lut și munți
luminați de sânge
plămădi-voi prunci
luminați de sânge

și vom pune sus
luminați de sânge
crucea lui Iisus
luminat de sânge

Insula sacră

prea umblu în vis - în etherée
în pânda destinului desfăcut
prea mă aplec în vulcan în
scânteie

prea mă iubește mortul abia
născut

eu vin de departe din tâmples de
piatră
din osul anilor vechi ne-nceput
din insula semnelor sacră
pe care apasă un deget
necunoscut

Catren

(cheie)

prostul pururea-i tânăr
înțeleptul îmbătrânește mereu
ține-mi, Doamne, balanța pe
umăr
și trece-mi binele totdeauna prin
greu!

Catren

(fiara)

ne tot vânăm prin nervi și prin
păcate
prin putrede păduri nevertebrate
ne suspectăm mereu la borna icsă
când sângele e fix și fiara fixă

Sonet

(heruv)

în oaza mea de umbră și cuvânt
mă rușinez mereu de-atâta viață
când prieteni puri prelinși de
mult în ceață
îmi tot fac semne să m-așez la
rând

din lumea Ta eternă și de gheață
trimite-mi Doamne-anume un
vestmânt
să-nvăț lumina morții-n care sunt
și pune-n el putere și povață

ieri s-au surpat ferestre-n unive
în fumul lor Te-ai despletit
fantomă
lărgimea nopții lepăda aromă
și numele din Faptă mi-a fost
șters

desprins de pulbere și de păcate
sunt un heruv născut pe jumătate

Catren

(infinit)

opt supra opt: avalanșă barbară
zerouri cuplate în fostul zenit
umbra mea umblă în fiară
carnea calcă în infinit

Oratorul

s-a arătat și a rostit
cu limba lui potrivită toat
cuvintele
cele uitate se adunau
ca niște hulubi
pe buzele mele dej
în mormântate
apoi a tăcut ori a orbit
ori s-a pierdut
într-o flămă - se spune -
pustie

Voci din ce în ce mai neliniștite, semnale de alarmă, critici amare la adresa unei grave defecțiuni semnalează un fapt: că nu avem o istorie a literaturii române, mai ales pentru ultimii șazeci de ani - în care valorile au fost răsturnate, trecute sub tăcere, nerecunoscute și, multă vreme a dominat impostura - abia ceva mai recent putând să se facă dreptate Adevărului, în limitele îngăduite de sus" și abia de câțiva ani liber. Cred că preocuparea aceasta stăpânește pe mulți, dar mai vârtos pe cei din mediile didactice, dascăli și oameni de catedră care au nevoie de orientări și de puncte ferme de reper. Oricât s-ar respinge varianta oferită în comunism, a manualului unic, pentru cei care predau literatura ea e cea mai de dorit; pentru ceilalți, este operativă varianta unui tablou, măcar schematic, de curente, personalități, valori și probleme în succesiune, față de care spiritelor libere să li se îngăduie o subînțeleasă și ambițioasă deviere.

Să recunoaștem că toți cei care se plâng, indiferent de ce, au dreptate, că haosul trebuie cât de cât reglementat nu doar prin niște prea generale puncte cardinale; este, oricum, nevoie de o anumită ordine. Dar cine să o facă? După ce criterii? Și cu câte șanse de a nu strica, la u-le, totul? Recentă revoluționare pe care au adus-o în literatură, dar și în istoriografie, evenimentele din decembrie 1989, s-a adăugat numai unei grave carențe a culturii și științei literare din timpul comunismului; nici atunci nu s-au scris istorii literare demne de acest nume, rezultatul acesta nefast nefiind datorat în exclusivitate ideologiei comuniste și cenzurii. Carența se datora lipsei de pregătire, lipsei de orizont, dar mai ales lipsei spiritului istoric pe care le vădese toate încercările acute atunci.

În mod destul de curios, democrații din lipsa de față s-au trezit cu o problemă care-i recupase și pe comuniști: elaborarea (care la ei din urmă trebuia să fie urgentă) a unei istorii literare cu caracter cât de cât normativ și care să cuprindă pe cât posibil întregul tezaur literar al trecutului - spiritele liberale retinzând și cuprinderea anilor de comunism - ceea ce au fost ei efectiv, nu doar prin câteva opere scăpate din tiparul și jugul oficial. Dacă scopurile democrațiilor de azi sunt restauratoare și reparatoare, în timp ce ale comuniștilor erau pur politice și deci exclusiviste - și chiar falsificatoare - este tot așa; eșecul se constată în ambele momente. Coincidența face ca și în anii '50, dar și în cei care au urmat, problema istoriografiei românești să se lovească de aceeași obstacolatezitate numită Istoria literaturii române de la origini până în prezent de G. Călinescu și care și astăzi constituie un reper care nu se poate face abstracție. (În primii ani de comunism, ea trecea drept o operă cenzurată, scandalosă, dar cu neputință de ignorat, deoarece autorul ei devenise peste noapte un om al regimului; astăzi ea are încă acest caracter, deoarece ediția - întregită de autor și rămasă necunoscută publicului - zuse lumina tiparului abia cu câțiva ani înainte de căderea comunismului (1982) între timp făcând figură de mare operă misterioasă. Istoriografia noastră literară se află încă sub umbra ei, sau trăiește din multele ei izbânzii dar erori.)

De curând, s-au auzit glasuri de protest potrivite acestei situații (cu totul de conceput într-o cultură literară diversificată

PROBLEMA ISTORIEI LITERARE

de ALEXANDRU GEORGE

și complexă, așa cum se pretinde cea româncască, în faza ei actuală, de maturitate); semnificativ mi se pare gestul lui Ion-Bogdan Lefter, un critic dintr-o generație mai nouă și, pe deasupra, cadru didactic, un intelectual, așadar aflat în poziția cea mai favorizată pentru a da alarma într-o situație de criză. Nu voi saluta, însă, gestul său, deoarece eu consider că, în cazul de față, se cuvine nu o vorbă aruncată în vânt, ci un studiu serios, care să arate nu doar ceea ce e viu și ce e mort în modul istoriografic călinescian, dar și în ce măsură „modelul” său mai este de actualitate - ca să nu mai pun la socoteală „absorbția” ideilor sale de către foarte mulți, ceea ce este altceva decât puțința și recomandarea de a folosi cartea ca un instrument operativ, ea rămânând, oricum, un câștig de temei cel puțin pentru o parte din tezaurul nostru literar.

Dacă mai vorbim de „model”, după șase decenii de la apariție, este un fapt destul de grăitor, care are multe implicații. În primul rând, pentru că autorul însuși s-a arătat sceptic asupra caracterului exemplar a acțiunii sale, pe multe planuri intelectuale. El a ajuns, cel puțin în discuții particulare, să afirme că Istoria sa este un... roman, definiție, totuși, departe de adevăr, mai mult o velleitate a ideii sale de „creație” în critica și istoriografia literară. El a refuzat titlul de „critic” și a afirmat că toată activitatea sa de acest ordin (mai ales cea de recenzent și cronicar literar, nu de eseist) a fost absorbită de istoriografia sa literară care-i ilustrează adevărata vocație. E un titlu pe care cu greu i l-am putea recunoaște azi și pe care i l-a contestat drastic cel mai acut și mai profund critic al său, Șerban Cioculescu, într-un text capital pentru problema aflată în discuție și la care eu am mai făcut trimitere în câteva rânduri. Cartea lui Călinescu este o operă de un personalism acut, un fel de jurnal de lector, de fapt, de intelectual de altă formație, care și-a așezat în succesiune impresiile despre unul sau altul dintre autori. (Corespondența lui cu Al. Rosetti nu lasă nici un dubiu despre aceasta). G. Călinescu nu cunoștea în sensul actual al cuvântului literatura trecutului nostru literar, decât prin unele adiacențe cu teme privilegiate și se vede clar că lua contact cu operele cronicarilor, dar și a multor scriitori vechi printr-o lectură *ad-hoc*. De aceea, Cioculescu l-a acuzat, cu dovezi, că la el tot trecutul este „dat peste cap”, probleme sau personalități fiind trecute cu vederea sau tratate în fugă. Istoria sa ar fi, în aceste condiții, una a literaturii recente, în bună măsură contemporană autorului, fără perspectivă și înțelegere a epocilor istorice, dar mai ales fără preocuparea de a le hotărâmi. Mai grav încă, autorul este un intelectual care ar privi trecutul prin prisma prezentului, dezvăluind, în scrierile vechi cu precădere, anticipări ale stilului modern, după gustul omului de azi.

Este aici o acuzație gravă, aceea că lui G. Călinescu îi lipsea simțul istoric, scrierea sa punând în valoare o orientare împotriva

istoriei, ceea ce nu este integral adevărat, dar surprinde un adevăr. Criticul care ține să devină istoriograf, scrie pe drept cuvânt Șerban Cioculescu (cf. *Aspecte literare contemporane*, 1972, p. 684) trebuie să fie în posesia unui mănunchi de antene sensibile, pentru fiecare din momentele literare succesive, spre a înregistra cu fidelitate evoluția spiritului public și a gustului literar; înainte de a aprecia, ca estetic, ce s-a perimat, el e dator să arate ce anume opere au stăpânit conștiința literară a fiecărei epoci, prin ce secretă consonanță s-au impus publicului, cât a durat eficiența lor, cum au fructificat alte opere, creând și întreținând o serie sau o tradiție literară” (p. 684). Așadar, Cioculescu disociază simțul istoric de gustul estetic, dar le pune la contribuție pe amândouă, în succesiune. În realitate, ele sunt antinomice, importanța istorică, chiar temeinic dovedită și recunoscută, nu validează esteticeste pe nimeni. Dar îi asigură un loc tocmai în istorie, într-o galerie a trecutului. Și cine să facă acest lucru, dacă nu istoriograful literar, care, de multe ori, în țările cu tradiție, nici nu e critic în sensul curent al cuvântului, ci mai mult un erudit cu specialitatea trecutului, în nici un caz un critic de foileton sau de întâmpinare.

Așa cum sunt mulți publiciști literari de la noi care fac (desigur nu fără succes) critică și se autorizează de la marele model călinescian, nu de la constatările și recomandările judicioase ale lui Cioculescu. Dar pentru că veni vorba de acesta, să precizez un caz curios, deoarece el însuși a scris o istorie literară și a colaborat la alta. Este vorba de Iancu Văcărescu, un scriitor de maximă importanță la vremea sa, care, în perioada de dinainte de 1848, era considerat un fel de poet național, cu o influență rodnică a liricii sale, mai ales, care circula în manuscris. El a fost un continuator al tradiției, dar și un inovator, un spirit modern, un animator prin exemplul propriu. Cititorului de azi, el nu-i mai spune mare lucru, dar nu totuși nimic, așa cum stau lucrurile în judecata unui I. Negoieșcu, care-l exclude din tabloul său „istoric”, dar și a lui Cioculescu însuși (din Istoria literaturii române moderne) pe motivul perimării. Nu aceeași fusese opinia lui Călinescu, la care chiar dacă în genere domină „operația surprinderii unor note moderne în operele vechi” se vede că în cazul poetului Primăverii amorului, s-a arătat mai generos - și nu a greșit.

Am semnalat această problemă pentru că și istoriograful literaturii de la „prezentul” lui Călinescu încoace (1937/1938) se lovește de grava problemă: ce va face cu atâtea opere scrise în comunism și care au reprezentat ceva, deși nu mai pot fi repuse în nici un caz în circulație? Epoca nu poate fi „salvată” prin crâmpoie esteticeste valabile, ci caracterizată prin ceea ce au reprezentat unele scrieri la timpul lor.

livia dimulescu

URMA

Hotărâtă, luna se-așază pe cer. În aer bântuie un vânt rece. O gumă de mestecat i se lipește de talpă. Cu ea adună două frunze rălăcite pe trotuar.

Îl îndispune situația și-și șterge murdăria de colțul unui zid. „Nu e frumos ce faci, nene”.

Nu răspunde și se uită în jur cu oarecare jenă. Se grăbește fără motiv, se stropeste pe blugi, simte ciudățenia zilei doar când o pisică leneșă îi taie calea.

Se oprește în loc, un pensionar luat prin surprindere îl lovește cu bastonul în călcâi, scuzele trec de la o gură la alta ca la tenis. Nu se lasă și vrea să spargă ghinionul făcând trei pași înapoi. În minte îi vine cuvântul „turuc” în germană și-i place cum sună. Cu ochii în vârful bocancilor găsește o urmă lăsată de un pantof în asfaltul încins de-acum o vară. În nări i se ridică mirosul de smoală, duhoarea ei, și uită de frig. O ia spre dreapta cu vântul împingându-l din față. Și-a impus ziua în care să nu facă nimic. Să păcălească timpul. Să-l frângă. Pașii îl conduc spre piață. La o tarabă cu cartofi din helșug urmele se adună ciorchine. Se-oprește în spatele lor. „Ia cartoful, neamule! Ia cartoful!” Și-atunci pleacă. Cerul e-aprins de luna sălbatică.

Prinzând un alt gând găsește în buzunarul hanoracului o lanternă. Se simte mai liber, mai ușor și caută urma cu înverșunare. Trece de o răseruce, mulțimea se-mprăstie și strada rămâne pustie. Aluneacă într-o parcare luminată și se sprijină de un autoturism cochet. Alarma își iese din minți, inima i se strânge de indignare. Emoția îl depărtează de pași, sentoarce, pisica cu ochii șireți îi iese din gând. I-aruncă în spate tot ghinionul și, cu lanternă în mâini, caută ca un cerșetor în gunoaie. Simte ora târzie așa cum simte ziua care i-a scăpat de sub control. Orgolios caută. O găsește pitită sub un pachet de țigări aruncat și strivit de o talpă. Și-l imaginează: pantofi din piele lăcuită, pantaloni cu dungă care taie aerul în felii subțiri, cureaua, cămașa cu guler sedusă de doi nasturi simetrici, smocul de păr care inundă gâtul omului de afaceri grăbit, important. În zare femeia dorită, aruncă țigara, aruncă pachetul gol, îl strivește și el pocnește în timp ce dușuia își trimite mirosul de firmă spre nările lui fremătânde.

Urma e acolo. O mângâie, îi ia dimensiunile, se concentrează. Instinctul îl conduce pe o alce înecată în întuneric. Lanterna face figuri, se-nterupe, se-aprinde, se

joacă cu nervii lui. Cimitirul are mirosul lui de pământ proaspăt săpat, îngrijit. Urma se-apropie de gardul din lemn umezit. Acolo se-oprește și el neputincios. Asfaltul se rupe. Pământul argilos, pietruit pare nesfârșit de primitiv, de-ntins. Crucile sunt niște soldați în gardă. Noaptea e o ciulama neagră. Luna se strâmbă la el, barba-i transpiră. Stinge lanternă, salută și se răsucesce pe călcâie.

Lumina din intersecție îl primește generoasă ca pe o gănganie nocturnă.

Femeile se apropiau chicotind. Vreascurile se cocotaseră în spatele lor legate cu sfoara.

- Să mergem, atunci.

Bătrânul se ridică primul. Ceilalți îl urmară târșându-și picioarele. Tăcerea se sfărâmă în bucăți mici, invizibile, și se cățăra în mesteceni. Femeile mergeau în urma lor, greutatea închizându-le gura. Nu se auzea decât pasărea rănită încercând să-și reia zborul.

Casa se zărea dincolo de pod. Apa curgea în șuvoi negru, îndărătnică. Cu un șomoioag din cânepă și o lampă cu gaz bărbații încolonați se îndreptau spre șura cu fân. Nici țipenie de în drumul lor. Liniștea anotimpului îi alea nervii încordați. Departe, destul de departe, se auzi o fântână scârțâind. Era un martor - era vântul ce se răsfăța sloboad în aerul rece.

Au aprins șomoioagul, fânul s-a deschis în flacăra ca o artifice uriașă. Se auzi un urlet de animal rănit. Femeile se opriseră în poartă, așteptându-și umile bărbații.

Bătrânul își desfăcu palmele, îi bătu pe umăr sfătos:

- Ne mai vedem peste zece ani, fraților.

Din poartă drumul se bifurca în cinci și cobora leneș.

O masă rotundă din piatră. Cinci scaune de jur împrejur. Mestecenii ciopleau aerul cu crengile lor pleșuve.

Noiembrie, februarie - era o lună de toamnă spre iarnă sau invers.

Bărbații cu cojoace miroseau a piele tăbăcită. Își sprijineau coatele de marginea colțuroasă a pietrei, ținându-și palmele adunate ca pentru rugăciune. Femeile lor, - tăcute și plăpânde - adunau vreascuri pentru foc. După veștmânt, nu se distingeau vreo diferență de clasă între ei.

Cel mai tânăr, cu pomeții îmbujorați de frig, deschise gura:

- Spune-ți ceva... mă grăbesc.

Vârșnicul, cu spatele lat și nasul gros, vinețiu îl bătu pe umăr:

- Mi-e dragă liniștea asta de-nceput de lume. Tăcerea se strânse în jurul lor încălzindu-i.

Femeile se pierduseră în pădure, doar scrâșnetul crengilor rupte vibra în aerul dens.

- Au trecut zece ani... am promis. Aștept întâlnirea asta, ... am multe să vă spun... se bălbâi cel mai roșcat dintre ei. Părul sărmos

și creștea de la jumătatea frunții, urechile clăpăuge răzbeau prin clăia groasă ca prinsă în cârlige de rufe.

- Am avut un an, poate doi, când v-am uitat. Viața mă trăgea după ea, sau eu mă-nhămasem ei ca un bou, nu știu. Vă văd acum... cuvintele îmi scapă. Știu doar că m-am schimbat...

În timp ce vorbeam se dezbrăca de cojoc. Gâtul gros era sugrumat de o cămașă de in, peste care o vestă cu două buzunare mici, simetrice, acoperea un bust masiv, ca un trunchi de copac secular. Avea fața arsă de soarele verii, încrețită spre urechi.

Tăcerea își reintră în drepturi. Tânărul, grăbit, se scotocea în buzunare. Vârșnicul își mirosea buricele degetelor aduse spre nări. O pasăre țipă ca rănită și frunzele umede picară peste umerii lor. Numai tânărul se scutura, bucuros că are cu ce-și

umple timpul. Un timp pe care îl năștea atât de ușor piatra aceea masivă, de neclintit peste care capetele lor obosite se aplecau îngândurate.

- În fond, făcusem un pact. Al nostru. Trebuie să ne ținem cuvântul dat.

- Eu plec. Am treabă la oraș. Tânărul se ridică o dată cu vorbele, picioarele o luaseră de mult la trap. Alerga cu părul lung, bogat ca speriat de o fantomă.

- Ce ziceți? Mergem mai departe îngăimă bătrânul.

- Trăiește în casa noastră. Mănâncă din pământul nostru. E drept ceea ce viem.

- Are relații. Sâmbătă se-mbată o polițaiul din comună. Am înțeles că o sumpere o treime din toată valea.

Roșcatul, nervos de parcă sângele războia în venele lui, propuse, bălbâindu-se o răzbunare.

RĂZBUNAREA

În acest loc nu au ce căuta decât cei dotați cu un deosebit simț al vânătorii. Deci, cei lasemeni mie, oameni onești, timizi, poate chiar lași, nu! Vânătoarea este o acțiune specială iar pe mine, acțiunile de acest fel, mă tulbură profund din capul locului.

M-am trezit în mijlocul unor specimene de elită cărora nu le-a ezitat niciodată mâna. Nici mâna, nici sufletul. Mai ales sufletul. Sunt caractere foarte dinamice, animate de o anumită cruzime, chiar ferocitate. Au reflexele formate pe un calapod inert. Îi privesc de aproape cum fumează liniștiți, cum discută și dezinvoltură variantele nefaste ale vânătorii și am senzația că le lipsește dintotdeauna acel "ceva" ce-l găsim dincolo de automatismul alienant al vieții cotidiene, acel "ceva" care ne face să ne înțelegem și să ne ocrotim unii pe alții, să ne emoționăm în fața răsului, plânsului, soarelui. Ei își sărută sentimental copiii, oferă flori femeilor lor cu aceeași dezinvoltură cu care își încarcă arma sau ciuruesc cu sadism un trup lipsit de apărare. Doamne, ce aprins au început să discute, prinzându-mă și pe mine în vârtejul unor comentarii îndoliate al căror preț va fi sângele!

Urâse fețele proaspăt rase pe care se scurge trombe fumul țigărilor, le urâse ochii mași, metalici, ca niște ghiulele montate în armătura aspră a mușchilor frunții, invariabili la toți, ca un efect al aceluiași costum de gală. Le urâse fețele și totuși le privesc cu o disimulată și criminală liniște, le zâmbesc sau chiar râd în hohote la glumele lor serbede, primare, căutând disperat și inutil o scânteie de blândețe sufletească în gesturile lor, un fior de milă. Caut steril un punct de care să mă agăț într-o cauză dinainte pierdută. Inutil. Toți sunt la fel. Uniforme rigide ale acțiunii și ale morții. Ei privesc prin mine ca și când instinctul profesionist le-a și dictat că sunt un intrus, un papă lapte, un romantic, un impostor, un laș, un găgăuș. Replicile trec pe lângă urechile mele, mă evită deliberat, mă învelesc ca pe o larvă într-o gogoasă a disprețului iar eu, ca un dobitoc, râd servil, când, rar și nehotărât, aruncă și spre mine câte un cocoluș din vorbele lor. Ce mă împiedică să le spun în fașă

sunt niște anticriști, ființe malefice care privesc oamenii, viața, printr-un culoar îngust și întunecat? Ce? Multe. Nu are rost să mai înșir toate aceste lucruri care mă împiedică să fiu tranșant. Mă încercă un sentiment de groază când mă gândesc. Vânătorii sunt orgolioși. Mecanisme cromate, inoxidabile. Așa pata sfidează instinctul de conservare. Ei nu au milă. Ai greșit față de ei, de orgoliul lor, nu cred să mai existe soluții de remediere. Tot ce e uman e dat la o parte. Pentru ei umanismul e o lamentare. Și eu continuu să intru în pielea lor. O piele strălucită pentru care nu sunt făcut, în care toate mișcărilor mele sunt imobilizate. Îi aud cum spun că discuțiile lor sunt fertile. Ce termen au găsit pentru hăituiala asta macabră! Au început deja să împartă piesele în această nașină construită în grabă. Eu sunt una din ele. Inspectorul îmi explică principiul funcționării. Num e și normal, sunt o piesă minoră, negliabilă. Dar sunt. Vânătoarea se putea face și fără mine dar soarta mi-a planificat participarea la ea. De ce? N-aș putea să spun. Eu cu caut rapid, în gând, să văd unde am oțărât eu cu adevărat pe drumul ăsta și unde oțărta. În timp ce îmi chinu amintirile, acțiunea se precipită. Sosesc armele, se împart, se încarcă. Ele aduc un plus de vivacitate în jocul vânătorilor. Sunt structura pe care își bazează crezul și esența. Tăcânitul lor le dă o senzație incomensurabilă. Nu au timp să mai ascheze acest fapt. Își pot permite luxul ăsta doar și cu mine de față. Mă îngrozesc de mine

cristian george brebenel

VÂNĂTOAREA

Însumi când remarc cu cât interes copilăresc privesc armele acum, când sunt față în față cu ele, și nu le manipulez doar ca pe niște idei abstracte calculându-le teoretic efectele. O astfel de mașină sterilă mi-a fost dată și mie. Nu am nici un motiv de mândrie și totuși mă hrănesc și eu cu acest efect tonic. Pușin, inconștient aproape, dar mă hrănesc. Ca să mă liniștesc îmi zic că e o sugestie dar, în resorturile intime, văd bine că nu. Unii au devenit serioși. Sunt nerăbdători să termine cât mai repede, zic ei, dar le citești pe față dorința sadică de a se alimenta cât mai mult cu acest ingredient care este vânătoarea. Simt o greutate artificială în armă. Și totuși nu e respingătoare. Îmi închipui că la oameni ca ei, cu instinctele nefiltrate, brute, puerile, acest sentiment se amplifică. Cred că în perimetrul ăsta rezidă secretul vivacității lor. Ei se hrănesc cu mișcare, mobilul are o importanță minoră. Și acest mod de gândire rudimentar le este imprimat cu putere, de senzația nefericită, dar tonică pentru ei, de a distruge, a nimici. Sunt plini de însemnătatea unei astfel de misiuni căreia îi amplifică, în fiecare moment, caracterul fundamental. Nu-mi lasă nici o șansă să mă adaptez. Trec pe lângă mine cu un aer neutru, translucid. Înșierarea unui om civilizat, sensibil, într-o tagmă lipsită de scrupule implică un ritual pe care nu-l observ, nu-l cunosc, nu știu dacă a început. Străngerile lor de mână, atunci când ne împărțim pe echipe îndreptându-ne spre mașini, sunt fide, enervante. Ce dracu caut eu în banda asta de perversi? Ce profit am eu în toată această mascaradă patriotardă? Eh, ce profit! La nivelul meu profitul e de natură gravitațională. E legat de orbită, de echilibru. Sigur că în rândurile vânătorilor sunt și de alt ordin. La ei e o chestie de *hobby* să fumezi o țigară proastă. Greu se poate pătrunde cu adevărat în țesătura acestei păături.

Toate detaliile ce mă asaltează le intuiesc, fugitiv mai mult, decât le gândesc. Nu mai am timp de analize. Vânătoarea a început. Mașina ne poartă pe străzi cunoscute dar care îmi par total schimbate ca atmosferă. Pentru mine totul îmbracă tenta vânătorii. Priveam altădată străzile prin prisma unui om liniștit ce nu a cunoscut convulsiile prin care trece acum sufletul meu. Unul din ei mi-a citit zbuciumul, din ce în ce mai nud, și mă "liniștește" condescendent din priviri. Zâmbetul lui ironic mă scoate din sărite. A reușit să dibuiască, dincolo de masca mea stângace, exact ceea ce sunt. Un laș. Și iarăși mă enervează privirea lui posacă pe care mi-o acordă ca pe un fel de asistență binevoitoare și gratuită. Îmi întorc undeva în lateral, privirea. Încerc sa suprapun zgomotul motorului, așa cum îl știam eu din peregrinările mele cu mașina, peste zgomotul acesta pe care nu-l cunosc și care mă poartă, ca într-un abator ambulant, spre infamie. Dar în fața cui voi da eu proba de conștiință? Vânătorii sunt singurii judecători cu adevărat valabili. Mai ales aici și acum. În fond și la urma urmei la ce-mi folosește acest haotic și

enervant proces interior atâta timp cât sunt în mijlocul lor. Nimeni, dar absolut nimeni din "afară", nu cunoaște un cât de subțire filon din gândurile mele. Ceea ce-i mai grav e că vânătorii ar putea începe să cunoască și lumea mea acum, vrând-nevrând, e lumea lor. Ce contează dacă cei hăituiți vor fi pedepsiți pe drept sau nu? Dacă vina e minimă sau maximă? Ea există. Altfel vânătoarea nu ar fi avut loc. Decizia a sosit de la cineva care se vrea în afara acestui sistem al urmăririi și sângelui. Poate vreun magistrat zidit în pereții convenționali ai unei ecologii juridice speciale. Constat că cerul gurii mi se usucă, limba e încărcată, ochii îi simt injecții. La urma urmei vânătoarea reprezintă pentru oricare dintre noi un risc dar, dacă mă gândesc bine, riscul cel mai mare îl am eu, eu care habar n-am de cele mai elementare reguli ale ei. Mi s-a explicat teoretic dar legătura cu practica terenului mă dezorientează din clipă în clipă. Dacă aici mor de frică, în interiorul unor clițiști din care, de bine, de rău, măcar teoretic fac parte, ce să mai zic într-un război unde cataclismul e absolut?! Încerc să iau o mină bravă, trebuie să fiu și eu, măcar de ochii lumii, umbra unui vânător. Duc degetele spre armă pentru a mă îmbărbăta cu sentimentul acela distructiv pe care omul îl moștenește ancestral, îl are sădit în infrastructura ființei sale. Simt că trebuie să ating jucăria asta, infamă în fond, pentru a mă găsi pe mine însumi în postură de dur. Îndrept mâna dar intuiesc privirile celorlalți, sfredelitoare, sincrone, cum mă pipăie furându-mi detaliile mâinii, mișcarea naivă a degetelor. Ce păcat că acum nu-mi pot fura și detaliile gândurilor pentru a vedea că e un joc stupid, o dorință cretină, nimic periculos! Dacă o să creadă că sunt un intrus cu scopuri precise, diversioniste? Dacă mă cataloghează ca inamic? Ei au tot dreptul să se joace cu armele, să se servească, din aceeași vitamină a nervilor, degajați, plini de firese. Ei sunt o echipă sudată. Eu cine sunt? Mâna mi se retrage încet, penibil. Și câtă nevoie aș avea de răceala aceea nichelată ce învește mecanismele arnei!

Am senzația că s-a făcut, brusc, frig deși afară e zăpușeală. Cred că am febră. Prin geamul deschis pătrunde briza oceanului ca o soluție clocită de chinină. Palmierii mași, cruzi, alcargă în sens invers spre stația noastră de plecare. Mașina gonește pe străzile largi împleticindu-se în labirintul benzilor de circulație. Aș vrea să alerge spre eternitate. Acest drum nesfârșit este singurul lucru care mă fortifică și mă amăgește totodată. Din moment ce mașina merge impactul cu vânătoarea propriu-zisă trebuie să fie departe. S-a lăsat, o dată cu frigul, la fel de brusc, o liniște văskoasă. Așa, împietriți, vânătorii par niște enigme. Realizez încă o dată că mișcarea este o condiție indispensabilă stării lor. Din când în când, spațiul acesta al liniștii e șifonat de comentariile aparatului radio-recepție. Se poartă discuții între alte echipe ale acțiunii.

mircea pora

BUSTUM

- Doamnă Antuzza, îmi pare atât de bine că vă găsec acasă și că sunteți dispusă să-mi acordați interviul.

- Chiar credeți că subiectul nostru e atât de interesant încât să-l facem cunoscut la mii și mii de oameni?

- Interesant e puțin zis, el ține de senzational, și-ar fi păcat să nu-l facem public când atâtea situații banale, ridicate la rang de „mari întâmplări“, ne încolțesc de pretutindeni.

- Bine, fie, cum ziceți dumneavoastră.

- Să începem atunci cu începutul... În ce împrejurări l-ați cunoscut pe domnul Bustum Rădivoi și cum ați ajuns la căsătorie?

- Aveam, domnul meu, douăzeci de ani și mă aflam cu sora mea cea mai mică, Elfime, în munții Făgăraș, pentru a privi și, firește, a fotografia, capre negre. Am umblat amândouă patru zile printre stânci și n-am dat de nici o capră. Cum la radio buletinele anunțau schimbarea vremii, vorbind mai exact, de ploii, vânturi, furtuni ne-am decis să abandonăm căutatul vânatului și să ne întoarcem cuminți la cea mai apropiată cabană. Din nefericire pentru noi, am pierdut marcajele, și în loc să ajungem la mult dorita cabană, ne-am trezit, după vreo opt ore de coborâre anevoioasă, în mijlocul altor stânci pe unde nu părea deomult să nu mai fi călcat picior omenească... „Ce ne facem acum, Elfime, am zis, peste puțină vreme va fi noapte și noi vom rămâne în pustietățile acestea?“... Dar în loc de răspuns soră-mea a izbucnit într-un plâns aproape isteric... Dar dacă ești om bun Dumnezeu nu te lasă, cel puțin așa se spune... căci, iată, când nu mai speram să ne ajute cineva, în situația dramatică în care ne aflam, a apărut, tot dintre stânci, un bărbat, care preț de-o țigară - căci își aprinsese una - ne-a privit pe amândouă fără a ne spune un cuvânt, după care, ne-a făcut semn să-l urmăm. Cu forțe pe care nu știu de unde le-am mai avut am urcat, am coborât, vai, pe ce tunete, și cred că, după vreo trei ore de mers, am ajuns la o mică, mărunță cabană ce se numea „Ūrsul Făgărașilor“.

- Și aici?

- Păi aici, deoarece era deja foarte târziu, eu și Elfime ne-am retras într-o cameră și cred, că nici n-am numărat până la zece, când am căzut într-un somn de plumb până dimineața. Oarecum refăcute după încercările din ajun, deși nu cred că pe fețele noastre să nu se mai fi citit încă spaimile prin care trecusem, am coborât în micul restaurant al cabanei să mâncăm ceva. Ne-am așezat, deci, la o masă, una mai retrasă, într-un colț, și am comandat unui chelner mic și cu ochelari cașcaval, roșii și măslina. N-am așteptat mult, cred că nici zece minute, și mâncarea noastră sosește dar nu adusă de cel ce ne luase comanda, ci de altcineva, un individ mult mai prezentabil, care ne-a cerut politicos permisiunea de a sta și el la masa noastră. Eu și cu sora mea am acceptat. Nu cred să fi luat cinci înghițituri din farfuriile ce ne aveam în față când cel ce se autointitase să ne țină companie ne-a spus: „Vă felicit pentru felul în care ați mers aseară, căci sincer să fiu nu mă așteptam ca lucrurile să se rezolve atât de ușor“... „Deci dumneavoastră sunteți salvatorul nostru“, am zis... „Da, a venit răspunsul, pe mine m-a trimis Dumnezeu să înfăptuiesc într-un anume fel minunea“...

- Și mai departe, doamnă Antuzza?

- Cum să vă spun, salvatorul nostru, după cele zise, s-a ridicat de la masă, nu înainte însă de a-mi lăsa mie un număr de telefon - se vedea că e din Capitală - unde, dacă doream, puteam oricând să-l sun. Pe bilețul își scrisese și numele, simplu, fără nici un titlu: Bustum Rădivoi... După două săptămâni de la această întâlnire, fiind relaxate acasă, vreau să spun, eu și sora mea Elfime, de la domiciliul nostru, tot din Capitală, strada Berzei,

dar după câteva secunde la aparat a fost cine trebuia... „Aș vrea să vă întâlnesc, domnule Bustum, am spus, pentru a vă mulțumi încă o dată, doar ați salvat niște vieți“... Răspunsul a fost afirmativ și peste două zile, ne-am și văzut în fața cofetăriei „Capsa“.

- Vă rog să continuați, sunt curios, curios de tot...

- Trebuie să vă spun, domnule, că am avut mari emoții așteptându-l. Sosisem la locul întâlnirii mai repede cu vreo zece minute. În timp ce mă plimbam, douăzeci de pași la stânga, douăzeci de pași la dreapta, față de punctul fix al *rendevous*-ului, mă gândeam la posibilele noastre dialoguri. Vă spun sincer că în mintea mea, era un haos total zicându-mi chiar, de nu știu câte ori, c-ar fi mai bine să dau bir cu fugiții... când EL a apărut. Văzându-l m-am liniștit dintr-o dată. Am intrat în cofetărie, ne-am așezat la o masă, am comandat profiterol, cafea, mandarine, stafide și-am început, firește, o discuție, pornind de la starea vremii și ajungând - nici nu știu prea bine cum - la criza militară din cele trei golfuri pe care EL mi-a prezentat-o admirabil, în toate detaliile.

- Erați încântată, dacă bine înțeleg...

- Eram, nu pot să neg, totul atingând un fel de paroxism când EL, luându-mi mâinile într-ale sale, mi-a spus cu cel mai fermecător glas... „De aici înainte tu vei fi Antuzza mea, iar eu, Bustum al tău“...

- Ceea ce a urmat nu putea fi, evident, decât căsătoria.

- Da, exact, căsătoria... un vis... am făcut-o în Delta, în bărci, cu câteva sute de invitați. A fost o zi caldă, liniștită, aproape un sfert din brațul Sfântul Gheorghe fiind al nostru. Chelnerii, cu șalupe, schimbau mereu meniurile, muzicanții, cu alte șalupe, deplasându-se printre locurile noastre și cântându-ne până în zori, la toți, după preferințe. Dansul miresei, furtul pantofilor, dansul mamut al invitațiilor s-au desfășurat pe un grind, pe marginile căruia stăteau într-un fel de transă pelicanii, cormoranii, rațe sălbatice, familii de mistreți, vulpi argintii și chiar un ursuleț cine știe cum ajuns acolo...

- Oh, doamnă Antuzza...

- După căsătorie, nu mă pot împiedica să nu vă spun, am avut o lună de miere superbă, o săptămână la Agrigento, în Sicilia, pe urmă, firește, pe Coasta de Azur, finalul făcându-l în Spania, la o veche mănăstire de lângă Madrid. Vă puteți, întreba, desigur, de unde banii pentru toate acestea?... Am să vă spun... Bustum, pe lângă faptul că lucra ca inginer la o întreprindere unică de reconstrucție a bicicletele-manivele, era deseori consultat, pentru însușirile sale de inteligență, de oameni foarte sus-puși, chiar de guvernanți. De la noi și de aiurea. Pentru a veni mai aproape, multe dintre problemele țării și-au găsit rezolvări favorabile datorită exclusiv sugestiilor sale.

- Să înțeleg prin aceasta că domnul Bustum și, bineînțeles, dumneavoastră aveți acces oricând în „lumea de sus“...

- Aveam, cum să nu, și nu puțin ne invidiau...

- Să încercăm acum, doamnă, să intrăm în subiectul „delicat“...

- Da, cu adevărat putem spune „subiectul delicat“...

- Au fost, totuși, niște începuturi pentru sunetul acela?

- Nu, cel puțin eu n-am auzit ieșind din gura lui decât vorbe omenești și foarte rar câte un „ah, vai, oh“.

- Și totuși când s-a întâmplat pentru întâia dată?...

- La un spectacol de operă, *Traviata*. Totul a decurs foarte bine, adică în pauze am mers la bulet, ne-am întreținut cu diverși cunoscuți apreciind cu toții, în special, tenorul, un tânăr

al doilea Pavarotti. Când a început ultimul act am observat că Bustum e un pic agitat și că pe spatele biletului desenase ceva, un cap, niște gheare, o coadă. L-am întrebat în șoaptă dacă nu cumva s-a plictisit și-ar vrea să mergem acasă... „Nu, mi-a răspuns, stai liniștită, totul e bine“... Nu au trecut, însă nici cinci minute de la acest „totul e bine“ că el s-a ridicat în picioare și profitând de o absență de cântat pe scenă, și de un pianissimo al orchestrei, a urlat, dar tare și lung... „Mauuu“, după care s-a așezat jos. Sunteți, desigur, curios, de reacția publicului... După cum era și normal am fost pironiți de sute de ochi, dar singurul care a spus ceva a fost dirijorul. Îi rețin precis cuvintele. Dirijând în continuare acel pianissimo, cu privirea întoarsă spre sală a zis... „Chiar atât merităm noi, artiștii, pentru tot ce facem?... acest „Mauu“?... acest „Mauu“?... și sinceră să fiu, mie mi s-a părut că în imitarea zgomotului specific pisicii domnul Schiffer nu era prea departe de Bustum...“

- Spuneți-mi, vă rog, ce-a mai urmat după „Mau“ de la Operă?

- După cum era și firesc, l-am pus pe Bustum sub o oarecare observație. L-am urmărit, adică, în gesturile lui cotidiene, cum se spală, cum mânăncă, ce citește, dacă e coerent în gândire și dacă... nu manifestă apropieri suspecte față de universul mânelor...

- Și ce-ați constatat?...

- Nimic deosebit față de felul său de-a fi de dinainte, doar că, uneori, stința sa iradia un soi de energie, ce te făcea pe tine, cel ce te aflai lângă el, să te simți mic, slab, neputincios, totalmente dominat. Constatând aceasta m-am gândit, la un moment dat, să mă adresez unor medici, unor psihologi, dar mai pe urmă am renunțat părăndu-mi-se stupid să mă cramponez de un asemenea lucru.

- Și totuși...

- Da, aveți dreptate... „și totuși“... după cum v-am mai spus pe soțul meu, pentru cunoștințele și flerul cel-l avea, îl consultau oameni sus-puși, chiar guvernanți, în probleme de mare importanță pentru state: economice, tehnice, culturale, de inițiativă politică etc. Ne aflam la primul ministru la un fel de dincu, care era, de fapt, un pretext, pentru purtarea unor discuții cu patru mari puteri europene, referitor la transformarea Mării Negre, dintr-o mare regională într-una internațională. Văd totul înaintea ochilor. Eu stăteam în stânga primului ministru, Bustum în dreapta, după care urmau înalți reprezentanți ai Germaniei, Rusiei, Italiei, Franței. Pe terasa pe care ne aflam adia vânt plăcut și nimic nu prevestea ciudata turnu... pe care urma să o ia lucrurile. Discuția o deschide primul nostru ministru care preț de vreo cinci minute expune un plan de internaționalizare a Pontului Euxin respectând - mi-a fost ușor să-mi dau seama - ideile lui Bustum. Spre finalul intervenției premierului - nici nu știu cu ce senzori - simt o tensionare extraordinară a atmosferei, deși aparent nimeni nu dădea semne de neliniște... „Doamne, ce se va întâmpla, îmi zic?“... Nu-mi termin bine întrebarea și reprezentantul Germaniei, un diplomat, de altfel foarte distins, se ridică în picioare, spune „In Deutschland“, după care dă drumul la un „Mauu“ prelung. Pe „Mau“ neamțului se ridică în picioare rusul, Ivan Timofeevici Sciukin, și ține-te la un alt „Mau“, pe urmă, alte „mauri“ de la italian și francez. Îmi venea să râd, mă uit la premier... când colo el... „Mau... Mau“... domnule dragă, crezi, nu crezi, în tot salonul era un „Mau“ general... Uluită strig Bustum... Bustum... privești în direcția lui dar el nu mai era în încăperea...

- Și credeți?...

- Nu cred, sunt sigură că toate „Maurile“ acelea, au fost provocate de soțul meu, mai bine zis, de forța aceea diabolică ce-l domina și pe el și, prin el, și pe alții... of, doamne, și când te gândești că începând de atunci toți demnitarii care s-au aflat la reuniunea aceea, la interval mai mari sau mai mici, indiferent că sunt la munte, la nuntă, la mare fac „Mau... mau... mau“...

- Și Bustum?...

- Despre el, din clipele acelea, nu mai știu nimic. Poate că trăiește pe undeva ascuns și fad „Mau“, poate, a murit, poate, pe alte meridiani să fie un domn respectabil și care de viața lui de

Animatoare a unui alpinism spiritual de masă, exersat în subteranele literaturii canonice de dinainte de 1989, scriitura polisemică și-a pierdut azi aderenții și privilegiile. Șlefuită cândva până la eficiența unei tehnici magice, literatura cu cheie, acest mod profan de experimentare a unei revelații, mai face astăzi victime doar în rândul autorilor care, tot mai puțini, se încapățânează să nu încapă în același prezent cu devoratorii de telenovele și consumatorii culturii de dozator. Între marii nostalgici ai respectivei etape estetice care oferea cândva unui univers concentraționar treptele de evaziune infinite ale imaginației, subminând constant o utopie cu altă utopie a libertății spirituale, se cere citat, poate în chiar capul listei, prozatorul Marius Tupan. Tripticul său românesc, *Coroana Izabelei*, Editura Fundației Luceafărul, 1998, o dovedește cu prisosință.

Căzută în capcana parabolilor socio-politice și a alegoriilor morale, palierele cele mai aglomerate ale acestui roman, mioapa noastră critică de întâmpinare (de la L. Ulici până la M. Spiridon, de pildă) nu a putut sesiza adevăratul centru de greutate al unei scriituri care închide în subteranele ei cele mai profunde un fascinant arhetip formativ transistoric, codul instrucțiunilor interioare ale unei vechi, mereu actuale cărări salvatoare. Căci, dincolo de adeziunea la real, vizibilă în localizări istoriciste și picanerii biografice, se disimulează o interioară plecare a eroului lui Marius Tupan, arheologul Radu Șarpe, în atât de vechea și de exemplara călătorie către Sine și Identice, călătoria imaginară cea mai fantastică și mai reală dintre toate. Călătorie în care nu libertatea totalitarismului, ci totalitarismul libertății, acca luminează a umbrei semnificând apropierea de misterele inițiatice tradiționale, este ceea ce trebuie căutat și se cere să fie găsit aici.

Pentru cititorii ce aspiră la o dublă apartenență ontologică, trăitori în această lume, dar prezenți într-o alta, căutând, adică, printre muritori lumina arhetipurilor nemuritoare, prozatorul a disimulat un cod de acces fără de care intrarea în subteranele romanului, în *ucronia* scriiturii, nu ar fi posibilă. Această punere în abis e semnalată aici în forma unei obsesive iterații cifrice: sunt trei volume, cu trei capitole și 333 de pagini fiecare.

O cheie cifrică, așadar, ce ne amintește de o operă clasică a genului: *Divina Comedie*, poemul în 3 părți, cu 33 de cânturi fiecare, despre care cel de-al 23-lea Mare Maestru al Ordinului Templier, într-un interviu din martie 1974, spunea printre altele: "Divina Comedie este o operă cu cheie în trei grade de lectură, comandată de cifrele cabalistice 3 și 33 (suma cabalistice este 333 - n.n.) ce figurează pentru profani acel *mezzo del camin* de care vorbește Arhi-Maestrul Ordinului nostru".

Privit prin această grilă decodare și în lumina adevărilor imuabile pe care le conține *Divina Comedie*, tripticul lui Marius Tupan ni se relevă ca o translație în contemporaneitatea

REVELAȚIE ȘI VIZIUNE

de RADU CERNĂTESCU

comunistă a Infernului, Purgatorului și, într-un mod ce se cere nuanțat polemic, a Paradisului dantesc.

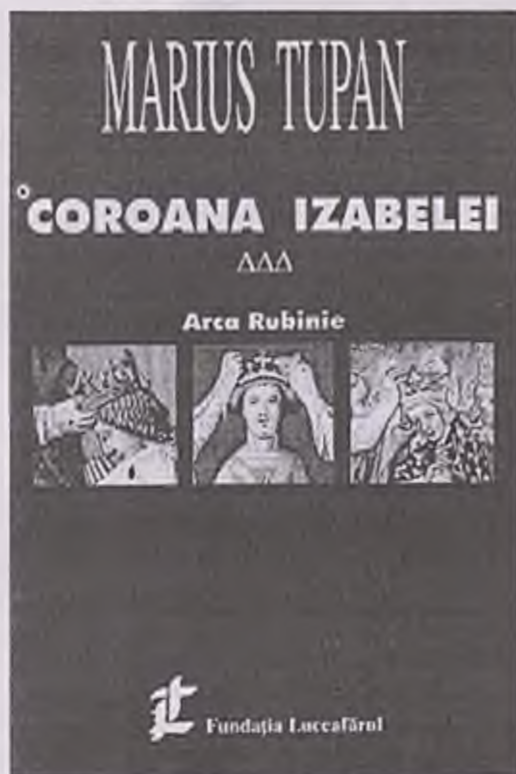
Astfel, iată, de pildă, cum Infernul însoțește cu referențialitatea sa parasimbolică începuturile comunismului surprinse în tușe grotești în volumul-parabolă *Ursa Mică*, unde umanitatea din satul cu același nume apare coborâtă la propriu, dar mai ales la figurat, în "niște Subterane" simbolice, loc în care,

smimă și tămâie" de la "margine de ostrov". Acest Paradis butaforic, semn al unei imposibile salvări în vremea și în contextul materialismului dialectic, sinonim aici cu o iremediabilă deteriorare în plan soteriologic a umanității, deschide în intenția prozatorului o privire polemică asupra inadecvării la prezentul materialismului vulgarizant a soluției salvatoare a florentinului. Parafrazându-l pe autor, greșcala ar consta nu în moștenirea aticismului celui mai grosier, ci în faptul că cerul nu mai coboară la timpul prezentului spre pământ pentru a-l fecunda și ilumina, căci, la rândul-i, acesta nu mai urcă pentru a împrumuta de la celălalt legile sale sacre.

Dincolo de această armătură ideatică aflată vizibil în prelungirea fundamentărilor dantești, reiterări punctuale vin să completeze și să exploateze memoria noastră afectivă. Departe de a epuiza aici totalitatea acestor simboluri preluate, încifrate și perpetuate de prozator, să remarcăm cum acțiunea demarează în proximitatea "pădurii Foaiensfirului", corespondentul românesc al "pădurii întunecoase" din versul liminar dantesc. Sau cum o autohtonă Beatrice, numită aici Aneta (de la gr. *ana*, în sus), îi "dezvăluie o parte din taine" lui Radu Șarpe, pe care "l duce de mână ca pe un orb", întru totul asemeni eroinei dantești. Etc.

De dragul completitudinii mai trebuie însă spus că riscul prezent în toate aceste *jeux d'esprit* crescute la umbra marilor opere, ca glose ale semnificațiilor lor mistice, este ca instrumentele rațiunii și lucidității cu care, pentru incontestabilele delectări estetice prilejuite cititorului, autorul hermeneut operează pe materia *furiei divine*, acea dimensiune a beatitudinii care induce regimul specific revelațiilor și viziunilor în asemenea opere, să conducă la extirparea fiorului divin, la profana lui laicizare. Dar poate că acest risc nu este al autorului, ci vine dinspre fondul de așteptare al cititorului, un fond laicizat de cei 40 de ani de rătăcirii prin deșert.

Oricum, prin ultimele sale romane, Marius Tupan rămâne același autor perseverent și dispus să trateze maladia ignoranței celorlalți. Acei ceilalți pentru care, alături de eroul său, prozatorul caută o "a doua Arcă a Salvării". E semn că, spre deosebire de individualismul lui Dante, Marius Tupan mai crede în afirmația, puțin eretică, a lui Origen, conform căreia oamenii se vor mântui doar toți laolaltă (*apokathastasis*), iar nu unul câte unul. O legitate soteriologică reformulată astfel de altruismul lui Marius Tupan: "numai salvându-i pe ceilalți te poți salva pe tine."

asemeni bolgiilor dantești, "stăruiau un duhnet și-o culoare indecisă, un lătrat și-un mers târâtor, greu de bănuț altădată, un orăcăit și un vinovat strigăt de jelanie, de parcă acum se separau regnurile, doar pentru o vreme amestecate..."

În *Rezervația de lux*, apogeul comunismului apare surprins tot printr-o parabolă menită să sintetizeze și să itereze simbolurile și sensurile Purgatorului dantesc, ca un loc în care se mai poate naște speranța că "lumea - cum o spune Marius Tupan - nu e pe de-a-ntregul pierdută. Trebuia însă răbdare și înțelepciune".

În fine, o mare mistificare a unor timpuri mesianice, dirijată și gestionată de la centru de foști activiști, în vremea comunismului cu față umană, face substanța ultimului volum intitulat *Arca rubinie* și nu întâmplător, mistificarea aceasta a unei beatitudini profetice are ca loc de aplicare Insula Șerpilor, un topos prezent sub titulatura străveche de Insula Albă în creațiile populare românești ca "raiul de

„ÎN TRE CELE CÂTEVA, FOARTE PUȚINE, ÎNTÂMPLĂRI NEPARAZITARE AȘEZ NEGREȘIT LITERATURA...”

Florea Miu: După debutul editorial spectaculos cu volumul de versuri *Sălaş în inimă*, în 1976, la editura bucureșteană „Eminescu”, scriitorul Gabriel Chifu a traversat mai multe etape creatoare. Cum se văd ele chiar de către autor?

Gabriel Chifu: Aș înlocui, dacă-mi îngădui, *debut spectaculos cu debut* pur și simplu și aș mai înlocui *etape creatoare cu scrieri succesive pe pergamentul palimpsestului* care, vrând-nevrând, suntem fiecare cu bietele noastre vieți. Cum privesc eu, așadar, aceste texte succesive ale palimpsestului, aceste mesaje personale care s-au tot modificat de-a lungul vremii sau, altfel zis, cum îi privesc pe inși diferiți care, textual vorbind, m-au locuit în timp? Privesc aceste mesaje și îi privesc pe acești inși lăuntrice și consumați cu oarece perplexitate, cu ușoară jenă, așa cum ai privi niște străini cu care ești pus să joci o familiaritate ale cărei reguli le-ai uitat, le-ai pierdut.

Dacă am căutat autenticitatea trecând prin aceste straturi multiple, luând aceste chipuri multiple, nu înseamnă că am și aflat-o. Nu înseamnă că am fost scutit de clișee, de locuri comune, textuale și existențiale. Dimpotrivă. Adeseori m-am scufundat în mlaștina locurilor comune. Dacă le recunosc și mi le asum, mai am o șansă să scap de ele. Așa, ele devin o pecete a mea, mă pot individualiza și se poate obține o autenticitate pe dos - martirul locurilor comune.

E un semn zodiacal, e un dat al firii mele faptul că, mai cu seamă la început, eram foarte grăbit. Și-n literatură am intrat foarte devreme ori, ca să fiu exact cu mine însumi, am intrat *prea devreme*. Până la un moment dat, era un prisos de energie care nu-mi dădea pace, mă purta încoace și-ncolo. Până la un moment dat, *ardeam de nerăbdare*. Acum este altfel: puține fapte, întâmplări găsesc că sunt neparazitare. Dacă altădată mă închinam în fața oceanului, acum mă închin în fața picăturii. E o disperare și apoi e o liniște mai mare decât noi pe care aș vrea s-o ating și s-o descriu.

F.M.: Poet, prozator, exist - Gabriel Chifu poate fi definit, prin creația sa de până acum, nu numai ca unul dintre scriitorii importanți ai momentului actual, dar și ca o voce polifonică, în măsură să ne ofere noi surprize. Spre ce alte valențe ale expresivității tinde?

G.C.: Între cele câteva, foarte puține, întâmplări neparazitare așez negreșit literatura. Merită să trăiești ca să scrii o carte frumoasă. Și apoi, prin literatură eu îmi pun la încercare limitele: conformismul, comoditatea, un schematicism al gândirii, atâtea și atâtea defecte cu care am fost îndestulat. Am mai spus-o (dar trebuie să mă repet, suntem în spațiul ideilor determinante și aceste idei, e firesc, nu sunt multe și nu se schimbă de pe o săptămână pe alta...), propunându-mi să fac literatură și practicând forme expresive cu *poietici* diferite, eu îmi creez iluzia că mă multiplic, că îmi amplific câtva existența aceasta atât de bătută de toate vânturile. Îmi creez iluzia că astfel se deschide o poartă sau se deschid mai multe porți care nu se văd și nu se iau în calcul, dar care ne duc în teritoriul unei *clipe care fine o*

eternitate. E acesta un algoritm plin de derive, pe dibuite, prin care totuși se obține un surrogat de mântuire, un algoritm care pe mine mă fascinează. Am scris și scriu versuri, roman, publicistică, acum mă aflu în miezul unui eseu despre facerea poeziei, o carte care se va numi *Umbra lui Orfeu* și care va apărea, probabil, în acest an. Îmi dau silința, în toate aceste

situații textuale, dar și în altele, să nu fiu ridicol: adică, să vorbesc de fiecare dată *dinlăuntru* formei expresive alese, folosind regula jocului respectiv. E chiar un joc deci, dar un joc care ne poate spori lînța.

F.M.: În anumite pagini de proză, din romanele apărute, și chiar în unele poeme, se regăsește locurile natale, orașul Calafat, câmpia dinspre Dunăre, transfigurate în memorabilele ipostaze literare. Îl mai poartă „trenul de Calafat” pe scriitorul de azi spre țărnul începutului?

G.C.: Mă preocupă, chiar obsesiv, felul în care un mecanism uman oarecare se transformă într-un creator. Prin scris se consumă o cantitate neobișnuită de energie și, cum scriitorul nu este un *perpetuum mobile*, atunci el trebuie să găsească undeva sursele acestei energii suplimentare. Fiecare ne inventăm cum putem propriile surse. Unele sunt secrete, altele sunt la vedere. Pentru mine, Calafatul, orașul în care m-am născut, este o sursă mărturisită de regenerare. Raporturile mele cu acest loc sunt speciale: nu numai că este un loc frumos, sfâșietor de frumos, sărac, și trist, și părăsit, precum sufletele noastre, dar este și o bună metaforă pentru condiția poetului și a poeziei acest Calafat așezat la o margine de țară, de lume, dar o margine care luminează, o margine în deschis, pe malul unui mare fluviu. Întorcându-mă, când și când, aici, practic un soi de contrabandă cu anii și amintirile, fac exerciții de mers înapoi prin timp, suprapun contururi reale în ruină peste ceea ce memoria mea păstrează viu și arzător, îmi caut și-mi regăsesc morții - o stranie gimnastică a memoriei, ritualuri intime extrem

de prețioase.

Visez să mă pot retrage aici. Și nu sunt singurul. Eugen Uricaru îmi mărturisea o asemenea intenție. Iar Mircea Dinescu, din câte știu, chiar a făcut un prim pas.

F.M.: Ca unul care și-a văzut multe poeme traduse în limbile engleză, italiană, sârbă, consideri că este absolut necesară această „ieșire în lume”? Ce aduce în plus stării creatoare?

G.C.: Se cuvine să așezam lucrurile în sistem de referință corect. Dacă prin „ieșire în lume” înțelegem traducerea cărților noastre în limbi străine, înțelegerea este absolut retorică. E de domeniul evidenței, orice om care scrie speră să aibă un ecou considerabil, materializat în tirajele cărților sale transpuse în cât mai multe limbi ale Turmului Babel. E vorba de acel ecou real, de acel impact puternic, cum se întâmplă astăzi cu proza unor Kundera, Kadare, Llosa, Fowles, ca să exemplific doar cu numele câtorva mari romancieri. Un asemenea ecou, o asemenea „ieșire în lume”, recunosc fără ipocrizie, mă interesează, deocamdată la modul teoretic, pur ipotetic, fiindcă nu am nici un temei pentru o altfel de situație.

Opinia mea asupra acestui subiect e radicală: ori totul, ori nimic. De aceea consider că traducerile din poeziile mele la care faci referire nu contează. Le consider ocazionale. Sunt bune, poate, pentru rubrica dinainte de '89. *Prezențe culturale românești*, ori sunt bune de trecut în micile bibliografii provinciale, pentru un oarecare efect de cosmetizare, dar nu fac parte din ceea adevărată și necesară *ieșire în lume*.

F.M.: Este poezia o cale către noi înșine, un mod de a ne regăsi sau un alt limbaj al comunicării interumane?

G.C.: Poezia este toate acestea deopotrivă și multe altele încă. Și după ce însumăm toți acești vectori, ce rezultă, ce rămâne, ce este poezia? În cartea despre care pomeneam mai înainte, *Umbra lui Orfeu*, fac greșeala de a rezuma ceea ce nu se rezumă și de a defini ceea ce nu se definește: reproduc aici formularea cu pricina, sperând că simplificarea nu este ucigător de abruptă - poezia este încercarea de a-l echivala verbal pe Dumnezeu. Cum poezia presupune meșteșug (*tehne*), meșteșug subtil și precis, întrebarea pe care mi-o pun este: prin ce mijloace concrete se realizează această echivalare verbală a Divinității?

F.M.: Literatura, ca și viața, are puterea de a ne smulge, uneori, din noi înșine, retopindu-ne în acel „real eruptiv” pe care îl invocai în volumul cu același titlu. Consideri poezia un Triunghi al Bermudelor, semn al întâmplării, al unei voințe divine, sau al lucidității?

G.C.: Iarși simt nevoia să comentez sintagme din întrebarea ta. Ce înseamnă „noi înșine”? Cred că funcționează permanent corespondențe între microcosmos și macrocosmos, înregistrăm, după principiul vaselor comunicante, un transfer de substanță între lumea dinlăuntru și cea dinafară, între *eu* și Dumnezeu. *Noi înșine* poate fi înțeles ca un vas în care dozajul complicat și fin dintre *eu* și plin este un dozaj între *eu* și *ceilalți*, între *sine* și *exterioritate*, între *om* și *Dumnezeu*. Poezia (într-adevăr și „un triunghi al Bermudelor”, cum spui, căci suspendă durata comună și te conectează la alt ritm, amețitor și foarte înalt...) tocmai acest dozaj voințe să-exprime și se folosește și de *întâmplare*, dar și de *luciditate*, după cum ascultă și de *voințe divine*.

F.M.: Ai fost distins, încă de la început cu numeroase premii literare, iar cărțile tal

au fost comentate de cei mai importanți critici literari. Este acesta un argument al succesului?

G.C.: N-a fost totdeauna astfel, dar acum eu înțeleg succesul în felul următor: el vine numai dacă nu alergi după el. El vine dacă îl ocolești cu totul și îți îndrepti atenția și puterile asupra ta însuși, căutând să ajungi la adevărul care stă îngropat în tine, cum stă îngropat în fiecare om, căutând să trezești acele energii care dorm în tine, ca-n fiecare om și de care cei mai mulți dintre noi nu avem habar și ne sfârșim viața fără să bănuim că adăposteam un lezaur.

În reprezentarea mea, succesul înseamnă să scrii atât de bine, să aduci atâta bucurie cu vorbele tale înșiruite pe hârtie, încât, și dacă pleci la capătul pământului, ceilalți să te caute, să vină ei spre tine și să te descopere. Cum îl închipui eu, succesul nu are nimic de-a face cu mondenitatea, cu notorietatea ieftină.

F.M.: Laurențiu Ulici sesizează în lirica ta un acut simț al percepției „granitelor dintre lucruri, fenomene, acțiuni și regnuri“, transfigurarea concretului, a contingentului până la „puterea unei viziuni integratoare și dorința de a recăștiga paradisul pierdut al Verbului auto-reflexiv“. Ce reprezintă, în acest demers, abajul poetic de azi?

G.C.: Vezi, dragă Florea Miu, cum se produce dezinfărmarea? Prin citate desprinse de la locul lor, prin adevăruri parțiale. Ai ales partea favorabilă din considerațiile lui Laurențiu Ulici. Dacă îmi aduc bine aminte citatele sunt dintr-un articol în care Laurențiu Ulici își exprimă considerabile rezerve critice față de poezia mea. Ceea ce nu înseamnă că îl stimez mai puțin. Atunci când ai ales calea să tipărești, să faci public ceea ce scrii, trebuie să-ți asumi orice risc, trebuie să accepți ca îndreptățită orice reacție critică - este o regulă elementară. La momentul acela (anul 1983 pareă, volumul *Lamura*), înclinam să cred că nu are dreptate Laurențiu Ulici. Mai ales că despre volumul acela scrisese foarte apreciativ Ștefan Augustin Doinaș: meru avem tendința să reținem imaginile din oglindă convenabile și să spargem oglinda care ne arată cearenele, punctele negre de pe chip. Astăzi însă, sunt mai aspru cu mine cel de atunci (un altul...) decât criticul literar Laurențiu Ulici. Dacă îmi gândui încă un accent de radicalism, voi spune că, până la un prag, aș da la o parte toată poezia scrisă de mine, ceea ce aș reține ar fi foarte puțin. Sper să întreprind acest demers, să întorc o față și spre trecut, spre paginile mele tipărite - poezie și proză. Deocamdată, sunt un lanus cu amândouă fețele întoarse spre prezent și spre ceea ce va fi, adică spre ce scriu și ce voi scrie.

Cât despre limbajul poetic de astăzi: el stă sub semnul deconstrucției, ceea ce este o dimensiune importantă, de un dramatism necesar, căci sfâșierea limbajului reflectă sfâșierea simței. Altfel, limbajul poeziei, ca într-un *imens acum*, este același de la început: un limbaj în apropierea Ființei, limbajul care presimte sacralitatea/captează undele sacralității.

F.M.: Cum vezi literatura română actuală în raport cu alte literaturi?

G.C.: Suferim de complexul că nu avem nici un premiu Nobel. Suferim de o maladie care s-ar numi a punților meru năruite. Personalități culturale românești au fost nevoite să iasă din cultura română și să se integreze în culturi de notorietate, ca să-și demonstreze statura impunătoare. Sunt cazurile clasice: Eliade, Cioran, Ionesco, Brâncuși, dar și cazul altor scriitori și artiști.

Dincolo de eforturile individuale notabile din trecut și de astăzi, cultura română ca întreg tă undeva la o margine, privită eventual cu o

bunăvoință de circumstanță, dar în fapt neluată în seamă. Cultura română trebuie ajutată de istoria românilor. Fără un proiect constructiv coerent la nivel național, fără acele fapte de vădită verticalitate la nivel de popor, care să atragă atenția lumii asupra noastră, cultura română va rămâne, încă un amar de vreme, așipită departe, la umbra codrului (românul, frate cu codrul...) și când, rar, se va trezi din amorțeală, se va văita mioritic, punând nerecușita pe seama soartei, ce ne-a fixat în zodia lui *așa a fost și fie*.

Fiecare popor are un moment istoric al său care trebuie pregătit cu știință. Pesimiștii spun că al nostru tocmai a trecut, fără să ne dăm seama. Optimiștii, între care mă număr și eu, spun că tocmai acest marasm, această cădere liberă pe care o trăim, această negativitate - ce pare să atingă un maximum aici - se pot transforma în sursa unei redempțiuni, a unei ascensiuni atât de așteptate.

F.M.: S-a vorbit, în ultimul deceniu, despre literatura „de sertar“. A existat?

G.C.: A existat, sigur că a existat. Chiar în orașul în care trăim și noi doi a fost un scriitor, Ion D. Sîrbu, care a devenit în conștiința publică un mare scriitor, datorită tocmai manuscriselor tipărite după moartea sa.

Literatură de sertar, nepublicabilă în condițiile sistemului totalitar, orice scriitor a scris, probabil chiar și cei mai apropiați regimului. Chiar și ei se pot lăuda că au fost cenzurați, că au făcut opoziție, că au fost victimele dictaturii comuniste. În paroxismul ultimei faze a sistemului, nimic nu se mai putea spune și scrie: totul era pe cale să fie interzis.

Dar cine a așteptat mari schimbări ale formelor de relief literare prin apariția acestei literaturi de sertar și-a făcut calcule greșite. Cum se manifestă adevărata literatură? Ea instituie un spațiu al deplinei libertăți. Ei bine, poezia, eseul critic, prin natura lor, izbuteau și până în 1989 să-și constituie acel spațiu al libertății absolute. Cea mai expusă era proza: în proza publicată, adevărurile erau spuse adeseori pe jumătate sau pe sfert. După '89 (când am asistat la o explozie a presei cotidiene, a dezvăluirilor, a documentelor), publicarea lucrărilor de ficțiune care zăceau în sertare nu a mai avut efectul scontat. Scriitorul trebuia să-și reconsidere strategiile narrative, raporturile cu istoria și cu publicul.

F.M.: Ești redactorul șef al revistei „Ramuri“, una dintre revistele importante ale țării, venind la direcția acesteia după Marin Sorescu. În ce a constat această schimbare - ținând seama și de unele reacții ale momentului respectiv-, ce și-a propus și ce a realizat, timp de aproape un deceniu, publicația craioveană în planul valorilor?

G.C.: Nu mi-am dorit această schimbare, viața mea ca redactor era mult mai simplă decât aceasta de când s-a adăugat lângă redactor și cuvântul șef. Momentul acelei schimbări, una de adevărat scandal în epocă, a fost una dintre primele operațiuni de manipulare, de demonizare, de dezinformare de după '89. S-au decupat anumite momente din derularea conflictului, s-au pus în alt context, s-au schimbat între ele cauza și efectul, un gest de apărare a fost prezentat ca un gest de atac, atâtea și atâtea mici grozăvii zadarnice. Mi se face rău numai când îmi aduc aminte de acele zile. Mi se pare corect și de minimă demnitate cum am reacționat atunci, dar astăzi, știind consecințele, știind cum poți fi terfelit și transformat în monstru, probabil, de frică și din lașitate, nu aș mai repeta gestul de atunci...

Ramuri este un proiect deschis, an de an trebuie să-și asigure finanțarea din surse alternative. Ceea ce nu este deloc ușor, cere devotament, tenacitate și fantezie. *Ramuri* este

doar un nume. Un nume pe care trebuie să-l locuiești credibil și căruia trebuie să-i dai substanță. Numai cine nu încearcă nu știe cât e de greu să îi în viață o revistă literară. Am căutat să facem din această revistă o casă bună, adăpostitoare pentru numele mari, dar și pentru numele noi din literatura noastră, pentru cultura română în oglindă cu spiritul european, pentru scriitorii din țară, dar și pentru scriitorii craioveni pe care dorim să-i situăm în coordonate viabile, naționale. Ca să realizăm aceste țeluri, ne-am propus să transformăm *Ramuri* într-o instituție mai cuprinzătoare decât publicația propriu-zisă: *Ramuri* a organizat un festival internațional de poezie, a acordat premii, a editat cărți etc. În cei zece ani sunt deja câțiva scriitori craioveni, dintre cei mai interesanți, care s-au născut (fie că ei recunosc, fie că nu, faptele sunt fapte...) sub pecetea *Ramurilor*.

F.M.: Pentru un nou mandat, te afli la conducerea Filialei din Craiova a Uniunii Scriitorilor. Cum se prezintă viața scriitoricească din arealul oltenesc? Sunt scriitorii olteni o realitate de care trebuie să se țină seama?

G.C.: Cunoști la fel de bine ca și mine (întrucât faci parte din comitetul de conducere al Filialei și ești unul dintre oamenii care își onorează mandatul...) că am inițiat o serie de proiecte prin care dorim să-i punem într-o lumină cât mai bună pe scriitorii craioveni. Din păcate, e anevoios, scriitorii sunt individualități și individualitatea se manifestă adeseori prin cultivarea spiritului de divergență, prin contestarea celorlalți... N-aș zice că simțul comunitar este prea dezvoltat la Craiova și este greu să impunem o idee simplă: anume că Filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor nu dă certificate de valoare scriitoricească, nu stabilește ierarhii, ci este doar un cadru în care să ființeze toți membrii săi, nu numai unii și nu unii împotriva altora. În locul înverșunărilor sterile, mi-aș dori să domine solidaritatea, toleranța, chiar amicitia.

F.M.: Trăiești în orașul în care, volens-nolens, și-a dus existența, între alții, Ion D. Sîrbu, unul dintre simbolurile „rezistenței“ spirituale față de compromisurile sociale de orice fel. Te consideri mulțumit aici?

G.C.: Nu mă simt acasă la Craiova. E un oraș care nu știe să-și prețuiască valorile. E un oraș în care mori strivit între ciocanul veleitarilor agresivi și nicovala genialoizilor care se autoproclamă supremi înainte de a exista ca scriitori. Dacă ar fi să caut cauzele acestei stări de lucruri, aș numi Universitatea din Craiova care, în peste treizeci de ani, n-a izbutit să impună un anume tip de intelectual serios și cu măsură.

F.M.: Proiecte?

G.C.: Această carte despre poezie și, apoi, abia aștept să reiau lucrul la un roman care mă pasionează, *Cartograful puterii*. După aceea, dacă mai trăiesc, aș vrea să mă îndrept spre unele activități exterioare, publice.

F.M.: Cum ar „suna“ profesiunea de credință a scriitorului Gabriel Chifu, acum, în plină maturitate creatoare?

G.C.: Trec peste „maturitate creatoare“ pe care o iau drept o ironie amicală și ajung la „profesiune de credință“. Nu este împovărat, nu este prea mult ce-mi ceri? Ar trebui să afirm ceva sentențios, definitiv, memorabil. Cum ar fi: *pășesc pe un cablu subțire, întins deasupra hăului și încerc să mă comport normal ca și cum aș pași pe stradă*. Sau: *caut să aflu procedeele prin care amărăciunea, dezolarea, simțul acut al golului se pot preschimba în bucurie*. Dar nici una dintre formule nu mi se pare potrivită, cuprinzătoare. Așa că prefer să tac.

Interviu realizat de
Florea Miu

Visul din noi

Înfloriți sunt spinii veacului de
mâine
De mai sunt iubire nu mai știu
Viscolește viața, dor îmi e de tine,
Prin tăcerea clipei s-a făcut târziu.

Frunză răzvrătire, frunză de
argint
Ce miresme crude se arată-
agale
Viscol cu ochi verzi nu te
mai alint
Plânge dimineața răstignirii
tale.

Focul asuprește, fulgeră într-una
Și-a pus strai de gheață gândul
vinovat
Peste zarea ninsă veșnicește luna
Disperarea țipă, crunt, adevărat.

Se izbește ușa, se sparg brusc
ferestre
Șuieră amarnic lacrima de
tină
Când mă rog cuminte ca într-
o poveste
Doamne, fă să fie omul iar
lumină.

Sunt eu, poetul

În general, Poeții
Sunt împușcați în mod laș, în ceafă
Oricât de dureroasă va fi șoapta
În clipa sfârșitului voi striga
Sunt eu, Poetul.

Trecerea spre lumină

Năprasnice coșmaruri ale uitării
Peste icoana răsăritului
Își ascuțeau ghearele,
Privirile suflate cu aur ceresc
Înceau trecerea spre toamnă.
Orcătă singurătate mușca mâna
clipei
Doar o uriașă floare a soarelui
Mai creștea în sufletul
Cât o cternitate de greu.

Dragoste târzie

Nu am știut să trădez
Nu am putut acest fapt niciodată
Eu, această dragoste târzie
Învingând timpul,
De cuvinte mereu răsfățată
M-am regăsit curată-n poezie.

Acolo, printre zei

E vremea să te înalți,
Printre zei să revii
Să reînveți tot ce aproape ai uitat
Din timpul când cerul ți-a fost
Templul dintâi,
În care primul adevăr
L-ai întâmpinat
Incandescente flori purtând în
palme
Precum acest sfințit altar de toamne.

În palmele tăcerii

Inima aceasta de cuvinte
Viscol amarnic ducând peste noapte
Cât verde, cât galben și cât alb
Purtat-a veșnicind prin antice
zăpcezi,
Pocmul doar pierind nevindecăt
În care Doamne singur tu mai crezi
M-a ajutat să văd și te-am iertat.

Poezia

Supraviețuind prin
Magica stare a iubirii
Peste ultima pagină a speranței
Tristetea luminii își pusese
Straiul de început
Înger ciudat, bijuterie sacră
Poezia respirându-se încă.
Exista.

Ocrotire (9)

Nu mă lăsa în iarna oamenilor
Căci nimeni nu s-a mai întors
niciodată.
Mai bine hai să renaștem copiii
În mine plânge-nvinsă marca
Iar eu cu mâini albastre scriu:
Câtă-mpăcărare în țipătul păsării
ucise...

Nălucire

Doamne, cum cad lacrimile
Zornăind ca monezile
Și noi tot mai vânduți suntem
Peste timp, peste iarnă
Peste clipa speranței, a dragost
poate.
Nici umbra nu mai are rod
Hohotește sufletul plăsmuire de
taină
Uriașe păsări de gheață, poate sute
ori mii
Mușcă brusc din ceruri deodată
Doamne, oare tu ne mai știi?

Ocrotire (99)

În aglomerația veacului
Îngeri părăsiți
Cu aripile frumos amputate.
Acvilele umane își umpluseră
Pliscurile cu sângele princiar,
Al scrisului, în vreme ce
Peste sufletul clipei,
O adevărată iubire se putea încă.

LIMBI MINORITARE

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Rândurile de față ne-au fost sugerate de cartea Ioanei Nichita, *Complexul insulei. Fizionomia lexiconului sard, o carte scrisă cu mult atașament față de problematica sardă, dar și dintr-o bună cunoaștere a ei, realizată de-a lungul anilor „la ea acasă”, în Sardinia. Publicarea acestei cărți se constituie ca un eveniment lingvistic în contextul actual, când tot mai multe idiomuri aspiră la „emanciparea lingvistică”, autoarea reușind, prin problematica abordată în cartea amintită, să sincronizeze lingvistica românească problemelor actuale ale lingvisticii și politicii internaționale. (Zilele acestea apare în Spania lucrarea lingvistului galician Francisco Fernandez Rei, *Limbi minoritare în care alături de surdă se iau în discuție toate celelalte limbi minoritare*).*

Asistăm în momentul de față la o adevărată metamorfoză a problematicii lingvistice ca efect, pe de o parte, al noilor tehnologii, dar și al concluziilor reieșite din Tratatul de la Maastricht. În acest context, cupul de reflexie strategică al Comisiei Uniunii Europene (DGXIII) compus din specialiști, de preferință lingviști, din diferite țări, membre sau nu, ale Uniunii Europene, a realizat un raport intitulat *Pentru o infrastructură lingvistică europeană*. Concluziile acestui raport sunt deosebit de interesante pentru toate statele Europei de mâine. Mai întâi, lucrarea amintită avertizează asupra celor trei șocuri la care sunt supuse popoarele europene, anume, șocul trecerii de la civilizația industrială, locală la civilizația universală, de comunicare, șocul noilor concepte și produse generate de dezvoltarea tehnologiilor și șocul noilor tehnologii de informare, în special informatica care face trecerea de la cultura scrisă la cultura ecranului, ultimul dintre ele apreciat ca fiind mai intens și mai profund decât toate evenimentele anterioare apariției tiparului. Pentru popoarele europene aceste trei șocuri trebuie să producă o importantă reînnoire a limbilor materne, în așa fel încât să realizeze o adaptare a acestora la noile cerințe și tehnologii. Rezultatul poate fi pozitiv, caz în care limba respectivă va suferi o evoluție privind mijloacele de comunicare; rezultatul însă poate fi negativ, prin refuzul adaptării, prin refuzul mobilității și dinamicii lingvistice. În acest ultim caz, limba respectivă încetează să mai fie un vehicul de gândire științifică și tehnică și, în consecință, economic, dacă nu chiar cultural. Europa de după Maastricht și-a pus problema diversității lingvistice, dar între parametrii unui triumf al comunicării nestingherite în plan economic și social. Este vorba în esență ca fiecare limbă să posede toate oportunitățile de a putea răspunde provocărilor secolului al XXI-lea. O soluție ar fi acțiunea nestingherită a timpului și a forțelor care lucrează pe piața văzută sau nevăzută a concurenței limbilor. Rezultatul normal al unei astfel de soluții ar fi însă în beneficiul unui număr mic de limbi, sau chiar a uneia dintre ele, și ar duce la decăderea celorlalte. Pentru a evita inegalități grave în evoluția limbilor materne ale Europei viitoare este necesar să se aplice o politică voluntaristă, dominată de efortul de a influența adecvat evoluția limbilor materne, indiferent că ele sunt, din punct de vedere național, majoritare sau minoritare, de a crea acestora un dinamism lingvistic intern capabil să preia și să adapteze convenabil și rapid noile cerințe ale comunicării. În prezent, limbile care încearcă să se afirme și să facă efortul de a răspunde cerințelor formulate, sunt limbile minoritare, atent studiate, dispuse prea puțin pătrunderii împrumuturilor necontrolate care le-ar anula chiar de la început specificitatea și caracterul național. Limbile acestea sunt printre altele, sarda, retoromana, galiciana, catalana, valenciana, corsicana, gascona, vorbite în diverse puncte ale Europei, restrânse ca întindere, dar cu puternică dorință de a nu fi date uitării. Cartea Ioanei Nichita, pe care o aminteam la începutul rândurilor noastre, este o descriere a unui lexic rural, extrem de tradițional, dar tot atât de bogat și fără de care profilul lingvistic al Europei ar fi mult mai sărac și inexact. S-ar părea că o Europă de mâine fără limbile minoritare nu ar fi o Europă

bujor nedelcovici

DEPRINDERI ȘI PREJUDECĂȚI

* Paul Morand, Dumézil, Emmanuel Mounier, Charles Peguy sunt acuzați - direct sau indirect - de simpatii profasciste și peteniste.

De verificat și de evitat... „chasse aux sorcières”

30 octombrie 1992

* Azi, vineri - mereu vineri - am văzut romanul *Le matin d'un miracle*, care a apărut la Editura „Actes Sud”. Coperta expresivă și rafinată. Hârtie de bună calitate și de culoarea paiului. Un obiect de artă pe care îl iei cu plăcere în mână. Am rescris cartea de câteva ori, apoi „Albin Michel” m-a părăsit. A urmat căutarea unui alt editor și incertitudinea de a mai publica. Irina Mavrodin m-a prezentat la „Actes Sud”... Și iată - după trei ani de la apariția romanului *Crime de sable* (Zile de nisip) - văd din nou o carte publicată la Paris. O bucurie stinsă dar caldă și delicată. Ce destin va avea această „dimineață a miracolului”?

3 noiembrie 1992

* Ziua în care a murit tatăl meu în 1964. Un gând îndreptat către toți morții mei.

* Kant punea trei întrebări: „Que puis-je savoir?”, „Que dois-je faire?”, „Qu'ai-je le droit d'espérer?”

Ce pot să știu? Totul... dar depinde de timpul care mi-a rămas. Ce pot să fac? Să mai scriu, poate, un roman. Ce pot să sper? Nimic...

* Până la 57 de ani nu mi-am dorit o familie. În serile întunecoase și friguroase de iarnă, auzeam șoarecii însingurării cum îmi ronțăiau platitudinile și stupiditatea... salvate în creație.

Poate în curând șoarecii vor înceta să-și facă apariția și n-o să-i mai aud...

* De Gaulle a spus: „Le peuple juif est un peuple d'élite, sur de lui même et dominateur”. Pentru aceste cuvinte Generalul nu a fost iertat și de multe ori a fost... „dat jos de pe cal”...

4 noiembrie 1992

* Maître Eckhart

„Le détachement parfait ne connaît aucun regard sur la créature, ni fléchissement de genou, ni fierté dans le maintien, il ne veut être ni au-dessous ni au-dessus des autres, il veut que reposer sur lui même, sans souci de l'amour ou de la souffrance de personne. Il n'aspire ni à l'égalité ni à l'inégalité avec quelque autre être que ce soit, il ne veut pas ceci ou cela, il ne veut qu'être un avec soi-même”.

de-o viață: să mă sprijin de mine, fără grija suferinței și să privesc în afară cu o imensă curiozitate și detașare.

Până acum mi-a lipsit... detașarea.

* Vechile deprinderi și prejudecăți se țin de mine ca niște solzi de pește lipiți de piele... carapace de broască țestoasă, bube deschise, furuncule pline de puroi ale trecutului de care nu mă pot despărți. Până în urmă cu un an ascultam în fiecare seară Radio Europa Liberă; citec ziarle și revistele sosite din țară; urmăresc *Televizorul* și mă interesează actualitatea efemeră de ficcare zi; nu pot să renunț la religia ortodoxă în care m-am născut, chiar dacă uneori aș vrea să fiu budist, taoist, stoician, sau să trec la islamism; nu reușesc să mă eliberez de viziunea teologico-creștină și morală asupra lumii...

Aș vrea să mă jupoi de această „picie străină și învechită de pachiderm uman”, să rămână doar capul și ceva din mine, precum și-a pictat autoportretul Michelangelo în „Capela Sixtină”.

Cel mai grav păcat și cea mai profundă eroare (provenite dintr-un inconștient colectiv ancestral) este „viziunea teologico-creștină și morală asupra lumii”, credința maniheistă în Bine și Răul Adevăr și Minciună, Just și Injust, Frumos și Urât...

Exemple ce contrazic această teză:

Moise, când a văzut că un egiptean a lovit pe unul din frații săi, un evreu, „a privit în jurul lui, nu a văzut pe nimeni, a ucis egipteanul și l-a îngropat în nisip” - Exod 2, 11-12. Și tot Moise, pentru a convinge Faraonul să lase poporul evreu să plece, l-a amenințat cu „Cele zece răni: apele Nilului vor fi pătate de sânge, broaște, fânțari, tăuni, ciumă, bube rele, grindină, lăcuste, tenebre și moartea primului născut. Exod 5,7,9,11.

O crimă și un blestem.

Loth. Înainte ca Sodoma să fie distrusă pentru că nu s-au găsit 50 de înțelepți care s-o salveze, Loth a părăsit în grabă cetatea împreună cu fiicelul lui. Fiica cea mare a spus: „Tatăl nostru este bătrân, aici nu sunt bărbați care să vină la noi, după obiceiul pământului. Iată! Să-l îmbătăm pe tatăl nostru, să ne culcăm cu el și să dăm prin el nașterea unei posterități”. (Geneza, XIX, 31-32)

Incestul nu a fost condamnat în Biblie.

Onan. Tamar s-a căsătorit cu Er, dar Er a murit fără să aibă copii. Tamar a fost dată în căsătorie cumnatului, Onan. Acesta, în loc să aibă copii cu Tamar, a „aruncat sămânța în afară”. Onan = onanism. Diogene se masturba în piața publică pentru a manifesta împotriva a tot ce era

ACTUALIZAREA GENULUI DIDACTIC

După ce - în volumul *Ultimul paradis*, din 1997 - Dumitru Spătaru încerca o deviere programatică de la normele estetice ale primelor sale volume (*Colocvii*, din 1993; *Calul troian*, din 1994; *Rugă pentru anotimpurile din noi*, din 1995 și *Cel ce ridică piatra*, din 1995), prin explorarea altor filioane de sensibilitate decât cele de până atunci - întru descoperirea unui „tărâm al împlinirii“ (= al nefirii“), în contextul unui lirism mesianic, în recentul volum, *Cămătarii de semne*, (Editura Junimea, 1998) revine - pe o altă treaptă a spiralei dialectice - la perioada începuturilor, de *tratate a temelor* pe aceeași de-acum tasată „liră veche“, în postura/ipostaza unui „glotaș în făptură și-n grai“, respectiv a unui „bătrân arhivar de sensuri“...

Noul volum însumează - după propria-i apreciere - sonete mai puțin grave (id est: sonete parenetic-fabulistiche, în care finalitatea estetică nu este emoția artistică, ci „adevărurile esențiale“ și existențiale). Dintre cele trei categorii formulate de către antici (frumosul, adevărul, binele - kalokagathia, cum este denumită această trinitate), Dumitru Spătaru pornește de la cunoscutul îndemn din arta poetică a lui Boileau, potrivit căruia doar adevărul e plăcut, arta bazându-se pe rațiune și pe măsură, fiind totodată o formă a mimesisului... În crearea sonetului fabulistic,

D. Spătaru pornește de la paradigmele binecunoscute ale ilustrațiilor reprezentanți ai genului didactic, începând cu cei din literatura greco-latină, continuând cu cei ai elasicismului european și până la cei din literatura română... Fabulele (respectiv: sonetele fabulistiche) din prima secțiune a recentului volum (în număr de douăzeci și patru) sunt precedate de un motto ce reprezintă de fapt *morală*, ilustrată printr-o narațiune alegorică adaptată perioadei de tranziție, fără a-și pierde valabilitatea general-umană...

Astfel, pornind de la teoria darwiniană, poetul constată nu fără amuzament: că-n orice om se-ascunde-un dobitoc* - a cărui genă s-a transmis de la maimuță („mainușoiul“, pe care „contemporanii l-au divinizat“, aducându-i elogii fel de fel)... Trecând și la explorarea altor izvoare. (mitologice, de pildă), poetul constată - în legătură cu înțiripatul Pegas, că: „nu toți cei ce nechează sunt poeți“... Preluând de la fabuliștii anteriori aceleași personaje animaliere, Dumitru Spătaru le descoperă și alte semnificații, corespunzătoare epocii pe care o traversăm, în asta constând altfelitatea discursului său fabulistic... Astfel, bătrânul Leu e-nlocuit de către măgarul ce știe să ragă foarte tare, iar pariul dintre Leu și lepurilă are tentă ironică; Lupul slămind, deși ultra reciclat, nu-și schimbă năravul; dulăii din fabula lui Grigore Alexandrescu nu se dezmint

nici azi, nedorind egalitate și pentru căței; ca și boul - de altfel; un bătrân dihor apare în postura binecunoscută de paznic al găinilor, iar o vrabie ce se amestecă în troaca porcilor sfârșește prin a fi sfâșiată; disputa dintre corb și cumătra vulpe se rezolvă în sensul că hoțul „face mare gură, când alt hoț pe el îl fură“; tot astfel, trinitatea urs, vulpe, lup ilustrează adevărul că „cei mari își fac bună împărțeață“; povestea cu „strugurii sunt acri“ este ilustrată de neputința vulpii de a ajunge la ei; greierul „lăutar în frac de gală“ apare în ochii furnicii drept „gângania aceea dadaistă“. Alte moravuri își află și ele o rezolvare ancorată în contemporaneitate...

Cea de-a doua secțiune (*Parodii amicale*) cuprinde piese în care scopul e deosebit de cel sorescian - al despărțirii de înaintași și de contemporani -, dar și de cel topârceanian de critică literară în versuri (însușit și de către Sorescu). Parodia lui Dumitru Spătaru pune în lumină mai degrabă laturi pozitive ale autorilor vizajați - în marea lor majoritate prieteni apropiați ai autorului sau colegi de generație, venind în întâmpinarea mesajului acestora, ca în *Imuabila prostie*, după Cassian Măcelariu sau *Vis de vară*, după Horia Ziliu...

Ultima secțiune intitulată *Fantezii cultivate* paradigme topârceaniană, precum în *Fantezii de vară* sau de toamnă, dar și tonalitatea romanțioasă, ca-n *Idilă toamnătică*.

În concluzie, volumul *Cămătarii de semne* ilustrează ideea că Dumitru Spătaru este funcționarmente un partizan al mimesisului, cu o sensibilitate pendulând - în spirit optzeciist - între clasic și parodic, cu vădite înclinații parenetice, atras deopotrivă și de lirismul mesianic...

ROMANUL CA MEDITAȚIE ASUPRA PUTERII

* Documentele sunt forme primare de cunoaștere a realității, având - incontestabil - o valoare precumpănitor informativă; interpretarea lor înseamnă un pas înainte spre descifrarea sensului acestora, mai ales când asemenea interpretare vizează țeluri artistice. Între realitate și prezentarea ei artistică, deosechirea constă în faptul că cea de a doua presupune nu numai reproducerea (mai mult sau mai puțin fidelă a faptelor și evenimentelor), ci selectarea și ordonarea acestora într-o structură atocuprinzătoare a lumii și a vieții (a universului), posibilă doar prin recurgerea la imaginație, cu ajutorul căreia e posibilă realizarea unui tablou concret și în același timp generalizator, menit să declanșeze idei și emoții artistice... Documentele nude nu se pot ridica la nivelul creației - realizate pe baza atât a cunoașterii directe în care să fie implicate deopotrivă mintea și sufletul, dar și a fanteziei creatoare...

* Vom încerca să exemplificăm prin romanul *Misiunea*, semnat de către Gabriel Diradurian - roman cu precădere politic - inspirat de fapte și evenimente petrecute într-o epocă circumscrisă între anii 1974-1984, dar cu reverberații anterioare și posterioare, până după 1989. Intriga se bazează pe motivul binecunoscut al pactului cu diavolul, prin care Mihai Ionescu, personajul principal - aflat foarte aproape de mijlocul vieții - își „pierde dreapta cărare“, acceptând (sub amenințarea cu moartea) o misiune incertă (de a-i face fericiri pe semenii săi). În acest sens, membrii Organizației C („cea mai puternică de pe fața Pământului“ - sic!!) îl obligă - oferindu-i

condiții de viață pe care nici nu le-a visat - ca timp de zece ani să urmeze o pregătire specială, timp în care n-avea dreptul să-și întemeieze o familie. Frica îl determină să accepte, continuându-și relațiile cu Delia, pe care o cunoscuse anterior și care pe parcurs îi face și un copil - ceea ce contravine grav normelor stabilite de către Organizație. În cadrul pregătirii constată că între esență și aparență este o prăpastie. Un alt personaj, Bulă - un instinctual, care nu recunoaște nici o lege dintre cele stabilite de către Organizație, dar care credea în prietenie - îi dezvăluie, prin celebrele *Bancuri*, adevăratele țeluri ale Organizației din care amândoi făceau parte. La această conștientizare și la acumularea îndoielilor mai contribuie și Levon Mirahorian - un alter-ego al autorului... Urmarea este că Mihai (dar și Bulă!) sunt condamnați la patru ani de „reeducare“ în Ținutul rece din Imperiul S. Cei doi (dar cu precădere Mihai) participă aici la scene oribile, inimaginabile - un program de adevărat coșmar menit a-i dezumaniza, transformându-i în animale. După terminarea detenției (mai îngrozitoare chiar decât „reeducarea de la Pitești“), Mihai este reintegrat în Organizația teroristă C, care - în final - îi va omorî copilul, și-l va purta inexorabil spre sinucidere, după ce se convinge că așa-zisa „misiune“ era o gogoriță, pentru a-i anihila conștiința, scopul suprem nefiind decât menținerea cu orice preț a puterii. Ideea

este cea a sugerării unui univers concentraționar, bazat pe violență și transformarea supușilor în simple unelte, manipulate în așa fel încât să nu deranjeze puterea... Rolul artei (al creației artistice), potrivit lui Levon Mirahorian - acest alter-ego al scriitorului, după cum am mai precizat - este de a invita pe cititor „la gândire, la meditație, la reevaluări continue, la eliminarea vechiului și la aducerea noului, la cunoașterea și admirația frumosului, la îmbogățirea spiritului uman“ (p. 96). La acel Katharsis al esteticii aristotelice - adăugăm noi.

Este și ceea ce a intenționat Gabriel Diradurian în romanul *Misiunea* (prin excelență roman de acțiune, politic), structurat simfonic pe patru părți, fiecare dintre acestea fiind construite printr-un „efort uriaș și mult talent“ într-o dezvăluirea a ceea ce au însemnat regimurile totalitare, și cu precădere cel comunist de la noi, în care „nu există nici un ideal“, și în care nimicnicia omenească a atins culmi inimaginabile, totul nefiind decât „un joc al puterii“...

Fraza finală din Epilog: „După revoluție lucrurile intrară pe un făgaș mai normal și oamenii deveniră mândri că-și obținuseră libertatea“ - invită cititorii la meditație...

EXISTĂ UN POSTMODERNISM ROMÂNESC? (II)

de ADRIAN DINU RACHIERU

Dar „alchimia postmodernă“ (Liviu Petrescu), trecând de la creație la deconstrucție și înlocuind selecția cu plăcerea combinatorie ne aruncă pe teritoriul „mării ambiguități“, vidând sensul. Aventura postmodernă anunță finalul unei paradigme prin „abolirea imaginației umaniste“ (Dan Grigorescu). S-ar putea ca această privire sintetică, prin excelență inclusivă, adunând sub umbrela conceptului tendințele contradictorii ale epocii noastre să dea semnalul unei „disperate întoarceri“, căutând - din nou - firescul, naturalul, omogenitatea discursului sau spontaneitatea expresiei. Fiindcă postmodernismul recuperează culturalul prin reasamblare și vizează aglutinarea nu particularizarea; altfel spus, definind „un amurg al gândirii și rațiunii“, aflându-se „unificator și sărac“, el nu oferă un salt în viitor, ci un montaj de citate (preluate din trecut) - ar zice același Dan Grigorescu, schițând, pe urmele lui Sam Schoenbaum, un scenariu apocaliptic. Dacă acceptăm „un schimb ritual“ între viață și artă, atunci decadența și degradingulada prevestesc chiar sfârșitul societății umane. Și nu putem ignora că mentalitatea postmodernistă prezintă o atractivitate distructivă (Ch. Newmann), confruntând disoluția marilor paradigme integrate.

Dacă modernitatea ar fi „un proiect terminat“ (cum crede Habermas), insinuarea energiilor modernismului vor fi redescoperite într-o zi pare a avea credibilitate. Totuși, să nu ne imaginăm că o revenire ar fi posibilă. Chiar Postmodernismul, bănuind a fi o noțiune precară (Matei Călinescu), este în prefacere și acest concept „bonne a tout faire“ acoperă un fenomen social, definind o altă vârstă culturală, de cert eclecticism rafinat. Epistema postmodernă poate însemna „chiar o mutație în umanismul Occidental“ (Ihab Hassan). Așa fiind, mai poate fi el înțeles doar ca o față a modernității ori un „avatar contemporan al vechii avangarde“? Între a considera postmodernismul o subcategorie a avangardei (așa proceda Matei Călinescu în 1986; vezi 5) și a recunoaște că postmodernismul nu adoptă o strategie polemică față de tradiție (cum scrie Mircea Martin zece ani mai târziu; vezi 6) se desfășoară un spațiu ideatic conflictual, obligând - prioritar - la redefinirea conceptului de nouitate.

Strădaniile unora de a face din postmodernism un „concept operativ“, invitând la o decizie didactică se izbesc de nebuloasa întreținută de accepțiile în care este manevrat, uneori năucitor-divergent. Frecvent invocat și vag înțeles, instalat mental în orizontul cultural al epocii noastre, el pare încă o „noutate ambiguă“ și, negreșit, cum observa Andreea Deciu, „împloare clarificări“ (7, p.19). Chiar dacă la noi bibliografia consacrată acestui subiect litigios (amplificată de circulația unui concept „cameleonic“) pare încă săracă, tentativele de limpezire n-au lipsit. Ceea ce surprinde (și, finalmente, subminează eforturile) ar fi, după noi, ciudatul dezinteres pentru context. Nu credem că se poate vorbi profitabil (evident, în sensul câștigurilor de ordin epistemologic, în primul rând) ignorând postmodernitatea. Încât asupra acestui binom simbiotic vom stărui aducând în atenție și o recentă apariție la editura Du Style, purtând semnătura lui David Lyon (traducere: Luana Schidu). Cartea sociologului canadian consacrată Postmodernității (8) explorează relația cu postmodernismul și urmărește descendența conceptului, dorindu-se - ne încredințămăză răspicat editorul - un ghid în postmodernitate. Să-l urmărim, așadar, în „jungla“ postmodernismului recunosând că „columul în discuție, încercând „imposibilul“ cum ne previne D. Lyon), este o introducere izobilă; adică ceea ce-și dorea chiar autorul. Dar nu mai mult decât atât.

Întrebarea de la care ne propunem să pornim ar trebui să lămurească dacă avem de-a face cu un nou tip de societate, o nouă etapă a capitalismului târziu sau e vorba doar de o aprinsă dispută în jurul unui concept-idee. Privit din perspectiva postmodernității, postmodernismul are o accepție culturală și demonstrează „istovirea lumii moderne“ (8, p.40). El înseamnă, categoric, alt mod de a gândi lumea. În plin „capitalism de consum“ (consumer capitalism), postmodernismul ne aduce de la euforie la disperare, încât - după Arthur Kroker - panica ar fi „starea psihologică principală a culturii postmoderne“. Evident, el nu poate fi desprins de istoria dezvoltării capitaliste și nu poate fi plasat într-un „vacuum intelectual“. Dacă globalizarea și consumerismul îl definesc în stricta contemporaneitate, poziționarea față de modernitate (revizuită ori negată) încarcă lumea postmodernă (postmodernity), ispitită de distrugerea sensului în vârtejul relativismului cu un cortegiu de efecte ambivalente. Noua ordine socio-politică nu poate ignora alienarea, anomia dar și birocratizarea ori creșterea gradului de supraveghere; după cum, raportându-se la modernitate (având drept jantă Iluminismul francez), acuză civilizația întemeiată pe Rațiune ori credința - aproape mistică - în progres.

De fapt, dacă Occidentul nu mai este o paradigmă a progresului (serie ferm Barry Smart), chiar lumea de azi pare „dincolo de progres“ (Lyotard). Cum statutul cunoașterii este în schimbare iar știința devine o formă a discursului, comercializarea cercetării, după același Lyotard, servește, performativ, mai degrabă puterii decât descoperirii adevărului. În plus, dizolvarea meta-narațiunilor (grands-récits) încurajează procesul delegitimării. Ca să fim drepecți, postindustrialismul, fluturând teza convergenței, pregătea condițiile postmodernității. Iar prima sugestie serioasă în acest sens venea, crede D. Lyon, din partea lui Daniel Bell, cel care, în 1973, pe urmele lui A. Touraine, publica *The Coming of Post-Industrial Society*. Acea „nouă societate“ nu pierdea însă încrederea în progres. Iar de la epoca postindustrială, aliniind „societățile avansate“ la postmodernitate asistăm la triumful societății informatizate, care - după unii - n-ar fi altceva decât o modernitate reînnoită. Dacă postmodernismul ar fi reflexul cultural al capitalismului târziu, postmodernitatea e înțeleasă ca o nouă ordine dincolo de capitalism. Așa privind lucrurile, contrazicând logica, s-ar părea că postmodernismul ar „genera“ noua societate. Oricum, alături de David Lyon putem spune că „postmodernismul și lumea postmodernă trebuie văzute fiecare în termenii celuilalt“ (8, p.54). Programul postmodernist, cum bine se știe, în contextul globalizării vieții contemporane a instalat o situație ireversibilă pluralistă, insistând pe local. Din moment ce viziunea unui progres linear a devenit o ficțiune iar sensul se dizolvă, postmodernismul pare mai mult decât „o experiență a crizei“. Prin efectele sale corozive, prăbușind caleidoscopia și diferența, instalând haosul și nesiguranța această paradigmă culturală paradoxală ne aruncă în disconfort (Ch. Taylor). Viitorul postmodern, avertizează unii, se autodistruge, obligând la „strunirea tendințelor apocaliptice“. Iar posibila paralelă cu alte momente dificile, de agitație crizistă (criza barocă, *fin de siècle* ori militarismul) nu fac decât să întărească impresia

de experiență a „oscilației“. Totuși, respectarea diversității împinsă în heterotopie (învecinând lumi incongruente) ori acceptarea emblematică a Turnului Babel (drept simbol definitiv al epocii) nu trebuie să uite sau să minimalizeze ceea ce avem în comun. Doar aici descoperim, scrie apăsător David Lyon, „singura speranță reală de toleranță“.

Dacă postmodernitatea ar fi cauza postmodernismului sau măcar cadrul de desfășurare, baza lor comună ar cere imperios analiza acestui concept central, stratificat (8, p. 31), inevitabil pentru a înțelege schimbările sociale sau fenomenele culturale. Zorii postmodernității, după Z. Bauman, subminează sentimentul modern al realității într-o lume dominată de mass-media și definește condiția postmodernă drept capitalism de consum. Postmodernitatea devine, astfel, nou obiect de investigație, antrenând spectaculoase mutații socio-culturale și demonstrând că relația dintre social și cultural este acum inextricabilă. Deși modul de viață occidental nu se vrea normativ chiar dacă e contagios, deși juxtapunerea dintre cultura de masă și cea elitistă e o realitate într-o lume fracturată, deși „apocalipsa“ postmodernă pare, prin scepticism și eterogenitate, a ne condamna la resemnare, dacă nu ne îmbolnăvește de cinism, interesul pentru modernism nu s-a stins. E improbabilă o reafirmare a acestuia sau, cu atât mai puțin, o reîntoarcere la premodernism. Dar o reevaluare a modernismului e chiar necesară și tonifiantă. Să nu uităm că proiectul modernismului, fluturând doctrina progresului (prin laicizarea providenței) și cultul rațiunii propunea cel dintâi mod coerent de organizare socială. potențând, se știe, inegalitățile capitalismului timpuriu. Creșterea economică, urbanizarea galopantă, organizarea democrației, triumful științei și tehnologiei oferă dezorientărilor epocii noastre, refuzând „marile basme ideologice“ (G. Vattimo), nostalgia stabilității. Dar modernitatea, într-o accepție etapizată nu se confundă cu un concept estetic („cealaltă modernitate“); după cum dizolvarea gândirii fundamentaliste, globalizarea (antrenând acum, prin prisma consecințelor, riscuri planetare) și, îndeosebi, cultura consumerismului - devenită stil de viață - întrețin și provoacă, prin mass-media, în avalanșă, iluzii false și nevoi, descompunând lumea reală în imagini și aruncându-ne, spune Baudrillard, în hășișurile hiperrealității. Informația devine marfă, publicitatea trece grațios și insidios de la persuadare la alienare iar sufocanta „lume a obiectelor“ provoacă dezorientare, slăbind realitatea. Prin manipulare, spectacol, „servitute voluntară“ (prin simboluri) parafăm certificatul de deces al societăților stabile, de tip autoritar. Devine societatea noastră, ca societate a mijloacelor de comunicare în masă, „transparentă“ - cum își închipuie G. Vattimo? Alungă ea dominația sau inegalitatea? „Spargerca“ Istoriei în istoricități, interesul pentru suprafața caleidoscopică, propulsând telecomanda ca imagine arhetipală a Postmodernismului (8, p.121) amplifică „fluxul de relativitate“ (8, p. 97). Drumul Istoriei are însă sens unic. În pofida nemulțumirilor crescânde de azi, a dezorientărilor care tulbură epoca noastră, căutându-și haotic direcția, este de ordinul evidenței că o reîntoarcere la premodernitate nu e cu puțință.

PREZENȚĂ SEMNIFICATIVĂ

de MARIA LAIU

Este greu să ne închipuim o descentralizare la nivel teatral câtă vreme evenimentele cele mai importante se petrec numai în Capitală. Festivalurile - chiar dacă multe - pe lângă inconvenientul de a fi organizate toate cam în același timp, „adună” doar producțiile unor instituții, ale altora rămânând sistematic neluuate în seamă. Din diverse motive - știute ori nu. Nu putem nega însă, existența unui accentuat provincialism în teatru; totuși, credem că acesta se datorează mai ales circumstanțelor de ordin financiar. După cum spunea un cunoscut actor într-un interviu: „Dacă ai bani, poți avea și regizori buni, și scenografi importanți, și actori talentați, și un repertoriu reprezentativ. Altfel te mulțumești cu puțin din toate...”

Mai există însă și situații în care teatrele - oricât de sărace - încearcă să realizeze spectacole onorabile, dar pe care nu prea au cui le arăta. În orașele mici cu o economie falimentară, publicul s-a restrâns iar dincolo de granițele urbiilor în care ființează, spectacolele lor nu au cum ajunge tot din cauza... banilor. Totuși, atunci când - cu eforturi numai de ele știute - vin la București, se întâmplă să avem surpriza unor reprezentații de cea mai bună calitate. Rămânem uimiți, dar nu putem să nu ne întrebăm în ce măsură sunt acestea doar întâmplări fericite sau constituie roadele unei activități obișnuite.

Astfel de gânduri mi-au trecut prin minte în urma celor două reprezentații (cu *Însemnările unui nebun și Hamlet*) ale Teatrului „Mihai Eminescu” din Botoșani, care au avut loc nu demult pe scena mare a T.N.B. Socotind că prezența colectivului botoșănean la București a însemnat un eveniment deosebit, ni se pare normal să acordăm atenția cuvenită fiecăruia

dintre cele două producții prezentate.

Așadar... *Însemnările unui nebun* de/după Gogol - nu se specifică în caietul-program, cum de altfel nu este menționat nici măcar autorul dramatizării. Totuși, cineva a alcătuit cu multă inteligență un scenariu după *Jurnalul unui nebun*, unul chiar foarte interesant, cu inserții scurte și din alte scrieri gogolienice. Dar să nu fim cărcotași și să mărturisim că „bănuiala” noastră cade asupra regizorului Ion Sapdaru. Actor cu studii la Moscova, acesta se ocupă în vremea din urmă mai ales de regie. Și se pare că alegerea nu este tocmai rea. Imaginația bogată, o profundă cunoaștere a mijloacelor scenice și, în fine, talentul îl recomandă și pentru o asemenea profesie. Apoi se simte legătura de spirit dintre el și trupă, cea din urmă urmându-l cu încredere într-un demers care presupune performanțe colective mai mult decât personale. Pentru că - în afara lui Volin Costin (Poprișcin), a Tutuinei Zavialova (Mavra) și, poate, și a lui Daniel Badale (Șeful de secție) - vreo douăzeci de actori fac o nobilă figurație. Nobilă, într-adevăr, fiindcă fără ei reprezentația ar fi fost probabil mult mai scorbădă, oricât efort/talent ar fi investit actorul în al său personaj.

Însemnările unui nebun este dintre acele spectacole care ne fac să râdem cu destulă tristețe. Nebunia lui Poprișcin se naște din refuzul său de a crede că la 40 de ani a rămas o nulitate, un nimeni, un ratat. Și, Doamne, câți ca el!!! Ion Sapdaru populează scena cu o mulțime de anonimi: funcționari mărunți, lachei, birjari, polițiști, nebuni... Aceștia se mișcă halucinant - o dată firește, în limitele normalității, și a doua oară fabulos, fără sens, în limitele nebunicii lui Poprișcin. De fapt se petrece numai o decupare

minuțioasă a faptelor/gesturilor banale care, însă, așezate sub lupă capătă dimensiuni grotesci.

Demn de reținut rămâne faptul că Poprișcin nu iese de la început din tipare - poate doar atunci când conversează cu cățelușa domnișoarei Sophie - în rest comportamentul său pare normal. Nebunia se insinuează discret în cele spuse, apoi, cu încetul, în gesturi. O simți cuprinzându-l pe el și răsfrângându-se și asupra lumii din jur. Volin Costin are multă naturalețe, o mare candoare, o plastică deosebită a trupului dar mai ales posedă știința de a da amploare lucrurilor neînsemnate fără ostentație. În jurul său pulsează/colcăie ceilalți.

O scenografie ingenioasă (semnată: Romana Preoteasa) alcătuită din câteva module multifuncționale - chiar folosirea actorilor ca „elemente de decor”, dacă e să ne gândim fie și numai la imaginea teribilă prin comicitate și înțelesuri nebănuite, creată de uezarea tăblii mesei Șefului de secție pe spinările supuse a patru funcționari - lasă personajelor libertatea de a se mișca în voie. Coregrafia Angelei Doni conferă, de asemenea, amploare unui spectacol, altfel, cu siguranță, mai sărac. Totul funcționează cu precizie, creând impresia unui mecanism bine uns.

În plus, reprezentanția capătă rotunjime prin imaginile de început și sfârșit: dacă acțiunea demarează prin țopăciile caraghioase ale actorilor care par să evite în felul acesta niște bălți imaginare, în final, apa apare de-a-adevăratelea având un efect tulburător. Găleți întregi sunt aruncate fără milă asupra Poprișcin de către infirmierii/gardienii ospiciului, chipurile, pentru ca astfel să-și revină în fire.

Însemnările unui nebun nu constituie nici pe departe o comedie în sensul strict al cuvântului, are înțelesuri mult mai profunde, aproape tragice. Ion Sapdaru a știut nu să ne vâre degetele în ochi arătându-ne o anume față a lumii/vieții, caricaturizând-o puternic, ci să ne facă a-i pătrunde întreaga suferință sub un chip cu nonșalanță vesel și aparent lipsit de griji. Este dintre acele spectacole care ne marchează puternic și din care - iertată-mi fie impietatea! - aș dori să văd mai des și pe scenele teatrelor bucureștene.

Păcat doar că Sala Mare a T.N.B. a fost pe jumătate goală! Cât despre „hălbele” lui Volin Costin - le trecem pe seama emoției.

cinema

Nu este vorba despre Marele Will (Shakespeare), dar tot despre un geniu. Așa cum tot o variație a cuvântului Will, și anume, William, pe numele mic, Robin, este actorul care dă valoare dramatică acestui film. Lumea pare să se învârtască în jurul celor patru litere magice. Un Freud buclucaș ar spune că este o manifestare inconștientă a obsesiei Shakespeare pentru americani, dovedită de atâtea ori prin cele mai extravagante ecranizări. Dar, și acesta s-ar înșela. Will este un geniu, însă un geniu matematic. El nu are pasiuni romantice, dar sare la bătaie prin periferiile orașului pentru orice cauză, fie ea nedemnă chiar și de un pumn. Iar, cum istoria se repetă, tânărul Will, deși îndărătnic și rebel, va ajunge la adevărurile înaintașului său: se va îndrăgosti. De aceea va deveni, nu Marele, ci Bunul Will Hunting.

Autorii scenariului pentru *Good Will Hunting* sunt, de altfel, protagoniștii filmului, iar vârstele lor, sunt cele ale personajelor. Firește, rezultatul a fost un basm despre o adolescență excepțională, o îmbinare de succes între povestea Cenușăresei și călătoriile de sine ale lui Wilhelm Miseter. Eroul e un tânăr sărac nevoit să spele coridoarele într-o facultate de renume, iar bagheta magică a zânei bune, fabulosul său potențial intelectual. Definindu-se ca excepție, el se vede obligat să opteze pentru un anumit destin. Momentul dezbătăluie

FORMULA MATEMATICĂ A CENUȘĂRESEI

de ILINCA GRĂDINARU

necesitatea unui îndrumător. Acesta este, cine altul, decât cel ce deține secretul ascuns al mecanismului social modern: psihologul. Interpretat subtil de Robin Williams, el își depășește limitele unui simplu practician și devine o alternativă ludică, mai puțin spectaculoasă, dar mult mai sentimentală și directă a vieții lui Will.

Lumea privită dintr-o asemenea perspectivă îl tentează și-i influențează opțiunea. Căci Will Hunting decide să-și abandoneze cultivarea autosuficienței a propriului geniu pentru a alerga după Julieta inimii sale. Dacă n-ar fi existat condurul Cenușăresei poate că nici prințul nu s-ar mai fi îndrăgostit de ea, tot așa, dacă nu exista geniuul acestui băiat de cartier poate că nici o studentă de la Harvard nu i-ar

fi acordat favorurile ei.

Iată mesajul jucăuș, dar teribilist pe care cei doi adolescenți-scenariști ni-l transmit: visul fiecărei tinereți în primăvara sa. Căci, dacă în vremuri de demult cavalerul trebuia să se remarcă prin curaj pentru a merita iubire acum, se pare, deosebita pricepere în științele exacte este la cel mai mare preț. Geniul departe de a mai fi neînțeles, este îmbrățișat cu căldură de toate valorile sociale. Iar tinerii, în loc de spadă, își poartă mintea-n bandulieră.

Așa cum fiecare eră își trăiește copilăria, ur nou mit pare să se nască: apologia creierului uman. Așteptăm cu înfiorare, în locul celor Trei Mușchetari, o serie cât mai lungă de Eminentă Cenușii.

memoria
secolului următor

În Franța a apărut în aceste zile primul număr al revistei „Memoire du XXI siecle” (Memoria secolului XXI), publicație a „Grupului 21”. Concepută ca o suită de caiete transdisciplinare, editate de prestigioasa Editions du Rocher, revista își propune reunirea reflecțiilor unor cercetători de înalt nivel din varii discipline ale științelor naturale (matematică, fizică, biologie), ca și ale celor umaniste (filosofie, sociologie, literatură...) în jurul unei teme care traversează și depășește domeniul fiecăruia dintre aceștia. Printre cei ce semnează în acest prim număr, dedicat „Complexității și căutării sensului”, se numără, alături de nume prestigioase precum Adonis, Michel Camus, Nicola dalla Porta, Andre Chouraqui, Pierre Bettencourt, Rene Berger sau Edgar Morin, și două personalități ale culturii române: Basarab Nicolescu și Horia Bădescu, membri ai colegiului de redacție al revistei, alături de Jean-Paul Bertrand, Ilya Prigogine, Paul Ghils, Michel Cazenave etc. reprezentând Franța, Belgia, Italia, România, Israel, Statele Unite, Iran.

preștii pentru dramaturgia

Direcția generală Artele Spectacolului din Ministerul Culturii anunță că a fost finalizat Concursul de dramaturgie „Camil Petrescu”, ediția a VI-a.

Juriul a decis astfel: Actorul de Virgil Ulf și Irealități din estul sălbatic imediat de Geanina Cărbunariu - MARELE PREMIU ex-aequo și două nominalizări: Repetenții de Dinu Mihai și Planeta Abra-Chira de Diana Manole.

MARELE PREMIU acordat ex-aequo înseamnă 10.000.000 de lei, deci câte 5 milioane de lei pentru fiecare laureat.

Festivitatea de decernare a premiilor va avea loc în prima parte a lunii mai. Se vor anunța locul și data - ulterior.

concursul „Cristian Popescu”

În continuarea seriei de proiecte culturale ale Fundației „Leonora”, se organizează cea de a treia ediție a Concursului Național de Literatură „Cristian Popescu”

Se primesc manuscrise pentru secțiunile POEZIE (maximum 48 de pagini), PROZĂ (maximum 64 de pagini) și TEATRU SCURT (maximum 48 de pagini).

Manuscrisul care va primi Marele Premiu va fi publicat într-un volum ce urmează a fi lansat la ediția din anul următor. La această ediție va fi lansat volumul câștigător al trecutei ediții, aparținând tânărului poet OVIDIU TICHINDELEAN.

Juriul va fi compus din personalități ale vieții literare, iar rezultatele vor fi date publicității la data de 1 iunie 1999.

Condiții de participare:

- manuscrisul dactilografiat sau cules electronic, la două rânduri, în trei exemplare, cu un motto, însoțit de datele personale (într-un plic separat, pe care va apărea același motto de pe manuscris), va fi expediat până la data de 24 mai 1999 (data poștei) pe adresa SPLAIUL INDEPENDENȚEI NR. 70, SECTOR 2, BUCUREȘTI, cu mențiunea „PENTRU CONCURS”;

- concurenții trebuie să aibă vârsta cuprinsă între 18 și 25 de ani și să nu fi debutat în volum individual.

Manuscrisele prezentate în concurs nu se înapoiază.

Relații suplimentare puteți obține de la directorul proiectului, AMALIA RÂPEA, la telefoanele 310.25.98 sau 310.25.97.

EVOCARE

Vineri 23 aprilie, în Rotonda Muzeului Literaturii Române, cu prilejul lansării a două volume din creația poetului GHEORGHE PITUȚ (Ochiul neantului, ediție bibliofilă, Ed. M.L.R. și Celălalt soare, ediție definitivă, Ed. Vinca) a avut loc o evocare a personalității scriitorului. celebrat în ziua de Sf. Gheorghe.

În ambianța unei expoziții realizate de muzeografa Viorica Ghiță, cuprinzând portrete ale autorului, manuscrise, cărți și obiecte memoriale, despre scriitorul și omul Gheorghe Pituț au vorbit: Ștefan Aug. Doinaș, Fănuș Neagu, Romul Munteanu, Alexandru Condeescu, Marin Mincu, Mihai Ungheanu, Mircea Micu, Iulian Neacșu, Nicolae Țone și Valentina Pituț.

Din volumele lansate la Muzeul Literaturii Române au recitat: Eusebiu Ștefănescu, Silvia Codreanu, Barbara-Elena Pituț și Viorica Flintașu, sora poetului Gheorghe Pituț.

CĂLĂTORIA

personajul din povestirea amintită, înaintea pierderii definitive, are intuiția aceluia cineva pe care îl cheamă în chip de salvare.

Este nu numai unul dintre primii poeți contemporani din Portugalia, dar și una dintre personalitățile cele mai notabile ale culturii portugheze actuale, fapt care proiectează creația sa pe fundalul amplu al tradițiilor autenticului umanism creștin. Povestirile sale, intitulate „exemplare”, transpun în planul ficțiunii toate virtuțile poeziei, influența și extrema simplitate expresivă cu și acea capacitate a unei dedublări obiective a tematicii și a dicțiunii.

Povestirea Călătoria, considerată de exegeții operei sale, drept o extraordinară parabolă care apropie pe autoarea ei de ideile cu care Nietzsche deschide cea de-a treia parte din Așa grăit-a Zarathustra, face vizibilă convingerea că, dincolo de „adevărul și timpul circular” nietzschean, există ieșire. Se știe că Nietzsche a constituit pentru teologii protestanți ca Bultmann sau cei doi catolici cu Hasenhuft, punctul de plecare pentru a înscrie între cele două eternități, clipa mămurii. În planul ficțiunii scriitoarea portugheză încearcă să arate același lucru: femeia,

amintită, înaintea pierderii definitive, are intuiția aceluia cineva pe care îl cheamă în chip de salvare.

Se auzeau șerpuia printre câmpuri și câteodată, în depărtare, se zăreau munții. Era la început de septembrie și dimineața învăluia pământul, plină de lumină și desăvârșire. Totul în jur părea incandescent.

În mașina care-i purta departe, femeia spuse bărbatului:

- Este mijlocul vieții.

Dincolo de ferestre, peisajul fugea înapoi. Casele, podurile, pădurile, satele, arborii, râurile, fugeau, parcă înghițite pe rând. Era ca și cum le-ar fi înghițit drumul însuși.

Ajunseră la o răspântie. O luară la dreapta și continuară drumul.

- Mai avem puțin și ajungem, spuse bărbatul.

Și merseră mai departe.

Arbori, câmpuri, case, poduri, păduri, râuri fugeau înapoi, înghițite parcă pentru totdeauna.

Femeia privi neliniștită în jur și zise:

- Probabil că ne-am înșelat. Cred că am luat-o pe un drum greșit.

- Trebuie să fi fost la intersecție, spuse bărbatul, oprind mașina. Am luat-o spre Apus în loc să o luăm spre Răsărit. Acum trebuie să ne întoarcem înapoi unde se bifurca drumul.

Femeia întoarse capul înapoi și văzu cum soarele urcase pe cer, în așa fel încât lucrurile începuseră să-și piardă umbra. Văzu, de asemenea, cum roua se uscăse pe iarba de pe marginea șoselei.

- Să ne întoarcem.

Bărbatul apucă volanul, viră, întoarse mașina pe șosea și o luară pe drumul de unde veniseră.

Femeia, obosită, închise ochii, își sprijini capul pe spătarul scaunului și începu să-și imagineze locul unde trebuiau să ajungă. Era un loc unde nu fuseseră niciodată. Nici nu cunoșteau pe cineva care să fi fost acolo. Îl știau doar de pe hartă și după nume. Se spunea că este un loc minunat. Își imagina o casă albă, plină de liniște și pace, înconjurată de trandafiri; se gândea că grădina trebuie să fie mare și verde, plină de foșnete. Cineva îi spusese că prin grădina trecea un râu limpede și strălucitor. Pe fundul râului se vedea nisipul iar printre firele de nisip se ascundeau pietricele mici și șlefuite. Pe malurile râului creștea iarbă și trifoi. Arbori, având coroana rotundă și încărcăți de fructe creșteau pe pajiste.

- Cum ajungem, spuse ea, facem o baie în râu.

- Facem o baie și apoi ne odihnim pe iarbă, spuse bărbatul cu privirea mereu atentă la drum.

Și ea își închipui cu mare plăcere apa limpede și rece înconjurându-i umcrii, apoi iarba unde se vor culca amândoi, unul alături de celălalt, la umbra frunzișului plin de roade. Acolo ar trebui să se oprească. Acolo ar avea timp să privească. Ar avea timp să atingă lucrurile. Acolo ar putea să respire în voie parfumul trandafirilor. Acolo totul ar fi răgaz și prezență. Acolo ar fi liniște ca să asculte murmurul apei. Liniște ca să rostești cuvinte mari și curate, încărcate de pace și bucurie.

Acolo nimic nu ar lipsi: tot ce ți-ai dori ar fi să fii acolo.

Dincolo de ferestre, câmpurile, brazii, munții și râurile fugeau înapoi.

- Trebuie să ajungem la răspântie, spuse bărbatul.

Și-și umară drumul. Râuri, câmpuri, brazi și poduri. Trecu o jumătate de oră.

- Trebuia deja să fi ajuns la răspântie, spuse bărbatul.

- Cu siguranță că ne-am încurcat pe drum, spuse femeia.

- Nu, nu puteam să ne încurcăm, spuse bărbatul, nu era alt drum.

Și continuară să meargă.

- Răspântia trebuia să fi apărut, spuse bărbatul.

- Și ce-o să ne facem acum? întrebă femeia.

- Mergem înainte.

- Dar ne-am pierdut.

- Nu văd alt drum, spuse bărbatul.

Și-și umară drumul.

Întâlniră câmpii, munți, râuri; trecură peste câmpii, munți, râuri; pierdură câmpii, munți, râuri; peisajul fugea, ca tras înapoi.

- Ne încurcăm din ce în ce mai mult, spuse femeia.

- Dar vezi alt drum?! întrebă bărbatul.

Și opriră mașina.

Spre stânga era o câmpie largă, spre dreapta se ridica o colină acoperită de arbori.

- Hai să suim dealul, spuse bărbatul. De acolo ar trebui să se vadă totul în jur.

Suiră dealul, dar de aici nu mai vedeau șoseaua; văzură însă un om săpând într-o grădină. Merseră către el și-l întrebă dacă nu cumva știe drumul până la răspântie.

- Îl știu, spuse omul.

- Poți să ne îndrumi până acolo?

- Pot, dar mai întâi trebuie să termin acest șant ca să poată apa să treacă; durează puțin.

- Te așteptăm, spuse bărbatul.

- Mi-e sete, spuse femeia.

- Dincolo de pietrele astea, spuse omul arătând, este un izvor. Mergeți și beți în timp ce eu termin șanțul.

Merseră în direcția arătată de om și dincolo de pietre găsiră într-adevăr izvorul. Apa cădea din înalt, dreaptă, limpede și strălucitoare ca o spadă. Băură și toată fața și părul li se umplură de stropi de apă; râseră de bucuria prospețimii apei, uitară de oboseală, de drumul pierdut, de călătorie. Femeia se așeză pe o piatră acoperită de mușchi, bărbatul se așeză alături de ea și amândoi rămăseră așa câteva minute, mână-n mână, nemișcați și tăcuți.

Într-un târziu, o pasăre se așeză să se odihnească pe marginea izvorului, iar bărbatul spuse:

- Trebuie să mergem.

Se ridicară, o luară pe drumul înspre grădină, căutând pe omul care săpa șanțul. Dar când

ajunseră la grădină, omul nu mai era acolo. Văzură apa curgând prin șanțuri, văzură iarba și legumele crescute de-o parte și de alta a șanțurilor, dar nici urmă de grădinar.

- N-a vrut să ne mai aștepte, spuse bărbatul.

- Dar de ce ne-a mințit?

- Poate că n-a vrut să ne mintă. Poate că n-a mai putut să ne aștepte. Sau poate a uitat de noi.

- Și acum?

O să întoarcem înapoi la mașină și o să mergem în direcția arătată de el.

Urcară și coborâră dealul către locul unde lăsaseră mașina, dar când ajunseră la șosea, mașina dispăruse.

- Probabil că ne-am înșelat; trebuie să am luat-o în altă direcție.

- Sau poate că cineva ne-a furat mașina.

- Unde o fi grădinarul?

- Probabil că s-a dus la izvor în căutarea noastră.

- Trebuie să întâlnim pe cineva, spuse femeia.

- Hai să ne întoarcem la izvor; cu siguranță că grădinarul s-a dus acolo.

Și se așternură din nou la drum.

Urcară și coborâră dealul, străbătură grădina. Mirosea a legume proaspete și a pământ reavăn. Dar dincolo de stânci izvorul dispăruse.

- Nu era aici, spuse bărbatul.

- Ba aici era, răspuse femeia. Era aici. Mi se face frică. Să ne întoarcem repede la șosea.

Se întoarseră la șosea în căutarea mașinii.

- Ce-o să ne facem? întrebă femeia.

- O să treacă cineva pe aici, răspuse bărbatul.

O luară în sus pe șosea. Soarele continua să urce pe cer.

- Sunt obosită, spuse femeia.

- Când vom ajunge la locul unde vrem să mergem o să te odihnești, întinsă pe iarbă, la umbra arburilor plini de fructe.

- Trebuie să găsim cât mai repede drumul, spuse femeia.

De departe, printre brazi, zăriră o casă.

- Să mergem într-acolo, spuse bărbatul. Poate că acolo e cineva care să ne arate drumul.

Un vânt ușor foșnea printre brazi.

Bătură la poarta casei. Nu răspuse nimeni. Ascultară și li se păru că aud voci. Bătură din nou. Nu răspuse nimeni. Așteptară. Bătură din nou, mai tare, mai rar ca să fie auziți mai bine. Bătăile răsunară. Nimeni nu răspuse.

Atunci bărbatul împinse ușa cu umărul drept și o forță. Ușa se deschise, dar casa era goală. Era o casă mică de țară. O casă goală unde erau înscrise doar gesturi de viață. Avea o bucătărie și două camere. Deasupra peretelui vărut se afla o icoană; lângă ea ardea o candelă cu ulei, alături, cineva așezase un ram cu flori din ziua de Paști.

Nu era nimeni la bucătărie. Nu era nimeni în cele două camere. Nu era nimeni nici în spatele casei, unde se aflau rufe la uscat pe frânghie și care gesticulau în bătaia vântului.

În sobă cenușa era caldă, iar pe masă se afla pâine și vin.

- Mi-e foame, spuse femeia.

Se așezură și mâncară.

- Și acum? întrebă femeia.

- O să ne întoarcem din nou la șosea și o să ne continuăm drumul, spuse bărbatul.

Leșiră și traversară păduricea de brazi. Dar șoseaua dispăruse.

- Mi-e frică, spuse femeia. Acum mi-e din ce în ce mai frică. Totul dispare.

- Suntem împreună, spuse bărbatul.

- Dar ce ne facem fără drum?

- Ne întoarcem la casa aceea - spuse bărbatul - și o să așteptăm acolo până ce stăpânii casei or să vină, or să ne arate drumul și or să ne ajute.

Și din nou au străbătut pădurea de brazi. Dar în locul unde fusese casa acum nu mai era decât un luminiș și pietre împrăștiat în jur.

Au încremenit amândoi. Apoi femeia, căzând la pământ, se culcă pe pietre și plânse cu fața la pământ.

- Să mergem, spuse bărbatul.

- Unde? întrebă ea.
- O să întâlnim pe cineva să ne arate drumul.
- La ce bun? Am pierdut tot ce-am găsit.
Bărbatul îngenunche alături de femeie și-i șterse fața de lacrimi și pământ. După aceea o ridică și amândoi merseră înainte.
Traversară pădurea de brazi și văzură o câmpie. Dar nu se vedea nici un drum. În mijlocul câmpiei era un măr încărcat de mere roșii, lucind în bătaia soarelui.

- Ce frumoase sunt! spuse femeia.
Rupsese un măr pentru ea și unul pentru bărbatul ei. Se așezară amândoi pe iarba moale, la umbra liniștită a copacului, iar mărul proaspăt, sănătos și curat poeni între dinții lor.

Era aproape miezul zilei și în lumina ei, sprijiniți de trunchiul maroniu și scoțos, se odihneau în liniște, auzind zgomotul ușor al pământului la soare.

Apoi bărbatul spuse:

- Să mergem.

Se ridicară și își continuară drumul.

Când ajunseră la cealaltă margine a câmpiei, aproape de gardul viu care o separa de cealaltă câmpie, femeia exclamă:

- Trebuia să fi cules câteva mere să le luăm cu noi. Nu știm unde ne aflăm, nici cât o să mai mergem până o să dăm din nou peste ceva de mâncare.

- Adevărat, răspuse bărbatul.

Și, întorcându-se înapoi, merseră până la mărul cărui contur se desena rotund în mijlocul câmpiei.

Dar când ajunseră lângă copac, văzură că pe ramuri, între frunze, toate merele dispăruseră.

- Cineva trebuie că a trecut pe aici - a trecut fără să-l vedem - și a cules toate merele, spuse bărbatul.

- Ah, exclamă femeia, atât de repede! Totul dispare atât de repede! Găsim merele, le vedem, dar când ne întorcem ele, deja nu mai sunt. Și nici măcar nu știm cine le-a rupt și le-a luat.

Lăsând capul în jos, își reluară drumul în tăcere.

Străbătură câmpuri și iar câmpuri, dar nu întâlniră pe nimeni să le spună și să le arate drumul. Lângă un gard de măcăciuni văzură o strachină din scoarță de copac și un ulcior de pământ. Femeia luă strachina în mână și duse la ochi ulciorul.

- Sunt goale, spuse ea.

- Unde o fi stăpânul lor?

Se uitară împrejur, dar nu zăriră pe nimeni. Gardă, dar nimeni nu le răspuse.

- Poate că e cineva de cealaltă parte a gardului, spuse femeia.

Trecură dincolo de gard, dar de cealaltă parte nu văzură pe nimeni. Zăriră doar un mic pârâiaș care curgea aproape ascuns printre pietre și iarbă îngenuncheată și-și udară fuța și mâinile. Din căușul palmelor femeia bău și-i dete să bea și bărbatului.

- Dacă am fi luat ulciorul, spuse ea, am fi putut lua apă cu noi.

- Și în strachină am fi putut pune fructe. Hai să le luăm!

Trecură din nou gardul înapoi. Dar strachina era roasă, iar ulciorul spart.

- Cine oare l-o fi spart?

- Poate vântul sau vreun animal care a trecut.

- Dar strachina, cine o fi ros-o?

- Șoarecii, șerpii, cârțițele, căinii sălbatici.

- Așa, stricate nu ne mai folosesc la nimic.

- Hai să plecăm repede, spuse femeia.

Era amiază când văzură în apropiere o pădure la marginea căreia se făcea o potecă.

- Hai s-o luăm pe potecă. Mergând pe ea sigur să întâlnim oameni. Potecile sunt făcute pentru rumeți. Potecile sunt făcute ca să ducă până la peuri unde se află oameni.

Și intrară în pădure.

Ștejar, castani, tei, mesteceni, cedri și pini își crucișau ramurile. Raze mari de lumină oblică ceau printre trunchiurile copacilor. Aerul părea e-un verde aurit.

- Ce pădure frumoasă! exclamă femeia.

- Ce pădure frumoasă! spuse și bărbatul.

Ici și colo se auzea trosnind câte un ram uscat. Câteodată, vreun con cădea din înaltul brazilor. O briză ușoară făcea să foșnească frunzele. Se auzea cântecul păsărilor ascunse printre ramuri. Se auzea liniștea mușchilor de pământ.

Învăluși de frumusețea, muzica și parfumul pădurii, bărbatul și femeia merseră de mână, încet pe potecă.

Deodată, auziră în depărtare un sunet ca de topor care taie lemne.

O luară la fugă și sunetul era din ce în ce mai aproape.

- Vine de aici, spuse femeia.

Și, ieșind de pe potecă o luară la dreapta.

Întâlniră într-adevăr un tăietor de lemne, adunând lemnele tăiate.

- Ne-am rătăcit, spuse bărbatul. Căutăm drumul spre șosea.

- Mergeți tot așa pe potecă, la dreapta, spuse tăietorul de lemne, și o să dați de șosea.

- Mulțumesc, spuse bărbatul.

Și cei doi se întoarseră.

Dar nu mai întâlniră poteca.

- Cum de n-o mai găsim? spuse femeia.

- Hai să-l rugăm pe tăietor să ne ducă el până acolo, spuse bărbatul.

Se întoarseră la locul unde vorbiseră cu tăietorul. Dar nu mai găsiră decât vreascuri din lemne tăiate. Tăietorul nu mai era.

- A plecat, spuse femeia.

- Nu trebuie să fi ajuns departe. Hai să-l strigăm.

Îl strigară de mai multe ori. Dar nici o voce, nici un zgomot nu le răspuseră. Auzeau doar cîntece de păsărele, ramuri uscate căzând pe pământ, foșnete de frunze.

- Hai să ascultăm în tăcere, spuse bărbatul. N-a avut cum să ajungă prea departe... s-ar putea să auzim zgomotul pașilor lui.

Și ascultară în tăcere.

Dar nu auzeau decât zgomotele pădurii.

- Știu cum să ascultăm mai bine zgomotele pădurii, spuse femeia.

Se așeză în genunchi și puse, mai întâi o ureche, apoi și pe cealaltă, la pământ.

Dar nu auzi decât șoapta pământului.

- Aud doar pământul, spuse ea.

- Hai să mergem mai departe, răspuse bărbatul.

Și continuară să meargă înainte.

Întâlniră în drum un dud plin cu ducă.

- Sunt minunate, spuse femeia.

Bărbatul culese un pumn de ducă, întinse palma și i le dădu femeii. Ea gustă și spuse:

- Sunt minunate!

Râzând, începură amândoi să culcagă ducă și când culeseră o grămadă mare se așezară pe pământ să mănânce. Lumina oblică a miezii trecea printre trunchiurile copacilor și aprindea verdele ierbii. Când terminară de mâncat, bărbatul zise:

- Trebuie să mergem. Trebuie să dăm de șosea și să ajungem la locul pentru care am plecat.

- Cum o să ajungem la locul acela când noi nici nu știm unde ne aflăm?

- Trebuie să căutăm, răspuse bărbatul.

Se ridicară să plece.

- Așteaptă puțin, spuse femeia. Vreau să iau câteva ducă.

Și, desfăcând baticul pe care-l avea la gât, îl întinse pe pământ. Începură să culegă amândoi ducă până ce, în mijlocul baticului se strânse o grămadă ca o piramidă. Atunci legară vârfurile baticului, încrucișat, două câte două.

- Haide, spuse bărbatul, trecând degetul printre cele două noduri.

Și-și reluară drumul. Mergeau așa, de mână, prin aerul verde și aurit.

- Cât de minunat este totul aici, spuse femeia.

- Este, spuse bărbatul, numai că nu dăm de șosea.

Femeia întoarse capul înapoi și trase adânc în piept parfumul arborilor și al pământului. Întinse mâna prin văzduh și cu vârful degetelor atinse un fluture.

- O, spuse ea, chiar dacă ne-am rătăcit, nu pot să nu observ cât de minunat și de parfumat este totul în jur. Chiar dacă nu știu de vom ajunge să

găsim calca, mie îmi vine să râd și să cânt, bucurându-mă de frumusețea din jur. Chiar pe acest drum, care nu știu unde duce, copacii sunt verzi, cu frunze proaspete și viguroase de parcă un izvor binefăcător și profund i-ar alimenta. Chiar aici lumina abia ne atinge fuța, dar pareă ne-ar recunoaște. Mi-e frică, dar sunt atât de fericită!

- Adevărat, văzduhul și lumina de aici sunt nemaiipomenite - spuse bărbatul. Dacă nu ne-am fi pierdut, drumul acesta ar fi fost o călătorie minunată. Dar văzduhul și lumina nu ne învață cum să găsim drumul spre șosea.

Deodată, auziră un murmur cristalin și făcând cițiva pași, dădură de un râu. Era un râu micuț și limpede pe ale cărui margini creșteau flori de câmp albe și roz.

Bărbatul și femeia se așezară în genunchi pe pământ și, apropiindu-și fața de prospețimea apei, începură să bea.

- Ce apă curată! spuse femeia. Hai să facem o baie.

Se dezbrăcară și intrară în râu. Mai râzând, mai tăcuți, înotară mult timp: se afundau cu ochii deschiși, atingeau pietrele șlefuite de pe fundul râului, traversau o lume uluitoare, transparentă și verde. Păstrăvi argintii alunecau aproape de ei. Se odihneau apoi la umbra plăcută a pădurii, așezați pe iarba moale. Profilul femeii se contura printre flori.

- Aici este aproape la fel ca în locul spre care ne îndreptăm, spuse ea.

- Așa-i, răspuse bărbatul, dar aici este numai un loc de trecere.

Și amândoi s-au ridicat și s-au îmbrăcat.

- Mergem? întrebă el.

- Așteaptă o clipă, răspuse femeia. Vreau mai întâi să culeg câteva flori să le luăm cu noi.

Se aplecă și începu să culegă flori, strângându-le într-un buchet. Dar bărbatul băgă de seamă că aduna florile, scoțându-le din pământ cu rădăcină și o întrebă:

- De ce aduni florile cu rădăcină?

- Pentru că vreau să le plantez pe locul unde mergem. Nu știu dacă acolo există flori la fel ca astea, răspuse femeia.

Și-și urmară drumul. Începea să se însereze.

- Mi-e foame, spuse femeia.

- Avem ducă, răspuse bărbatul.

Puseră legătura pe pământ, o desfăcură, dar înăuntru nu era nici o dudă.

Rămaseră câteva clipe muți de uimire. Apoi bărbatul spuse:

- Colțurile baticului n-au fost bine înodate și, cu siguranță ducăle s-au pierdut pe drum. Una câte una. Nici n-am simțit când au căzut.

- Mi-e foame, spuse femeia.

- Mergem înainte, spuse bărbatul.

În depărtare, printre copaci, zăriră un luminiiș roșiatic.

- Trebuie să fie soarele care apune, exclamă femeia. Suntem deja în asfințit.

- Să ne grăbim, spuse bărbatul. Acum vine noaptea și noi n-am găsit încă drumul.

O luară aproape la goană. Printre umbrele înserării, auziră dintr-o dată glasuri.

- Se aud oameni, exclamă bărbatul. Suntem salvați!

- Salvați? întrebă femeia.

Din nou se auziră voci.

- Sunt de cealaltă parte, spuse femeia, arătând spre stânga.

- Nu, sunt dincoace, spuse bărbatul, arătând spre dreapta.

Bărbatul luă femeia de mână și amândoi începură să alerge spre dreapta. Dar pe măsură ce fugeau, vocile se auzeau tot mai îndepărtate.

- Merg mai repede decât noi! se plânse femeia.

- Dar, răspuse bărbatul, dacă am reuși cel puțin, să mergem în aceeași direcție am fi salvați.

Și așa merseră, când ascultând, când fugind, în timp ce umbrele înserării creșteau. Până când vocile nu s-au mai auzit, iar noaptea s-a lăsat liniștită și grea. Luna nu apăruse încă. Din toate colțurile îi înconjurau umbre, murmură și zgomote pe care ei le luau drept forme nedesluite, voci, oameni. Dar, în realitate, nu erau decât ierburi,

POVESTE DE CRĂCIUN

În nopțile de iarnă este un adevărat chin să rămâi înăuntrul străvechiului palat Episcopal, întunecat și gotic, ale cărui ziduri mustesc de silivă. Catedrala de lângă el este imensă, nu-ți ajunge o viață s-o colinzi, alcătuind un asemenea labirint de capele și de sacristii încât, după veacuri de părăsire, unele dintre ele au rămas aproape necercetate. Oare ce va fi făcând - te poți întreba -, singur, în seara de Crăciun, uscățivul arhiepiscop, în vreme ce tot orașul petrece? Cum își va fi biruind tristețea? Toată lumea are o mângâiere: băiețelul are trenul și pe Pinocchio, surioara lui are păpușa, mama are în jurul ei copiii, bolnavul are o nouă speranță, bătrânul holtei pe tovarășul său pierde-vară, pușcăriașul glasul unuia ca și el din celula vecină. Oare arhiepiscopul cum se va fi descurcând?

Auzind lumea vorbind astfel, zelosul *don Valentino*, secretarul excelenței sale, zâmbea. În seara de Crăciun arhiepiscopul îl are pe Dumnezeu! La prima vedere, îngenunchat cum stă, singur singurel în mijlocul Catedralei înghețate și goale, aproape că-ți provoacă mila; însă dacă ai ști! Nu este deloc singurel, nici nu îi este frig și nici nu se simte părăsit. În seara de Crăciun, Dumnezeu se revarsă în biserică, anume pentru arhiepiscop; naosurile pur și simplu debordează, încât ușile abia se închid; și, cu toate că nu există sobe, este atât de cald încât bătrânii șerpi albi de apă se deșteaptă în criptele abajilor istorici și urcă prin răsufletori din subterane, întinzându-și delicat capetele pe balustradele confesionalelor.

Astfel se înfățișa Catedrala în seara aceea: inundată de Dumnezeu. Și deși știa că nu era obligația lui, *don Valentino* rămăsese, chiar cu prea mare plăcere, să-i pregătească înaltului prelat scăunelul pentru îngenunchat. Nici vorbă de pomi de Crăciun, curcani sau șampanie! Asta da seară de Crăciun! Pe când gândea așa, auzi bătând la una dintre uși. „Cine să bată oare la poarta Catedralei în seara de Crăciun? - se întreabă *don Valentino* - Oare nu s-au rugat îndeajuns? Ce i-o fi apucat?” Deși își zicea așa, se duse să deschidă: cu o trâmbă de vânt intră înăuntru un biet sărman în zdrențe.

- O, cât Dumnezeu! - exclamă el zâmbind, privind în jur. - Ce frumusețe! Îl simți încă de afară! Monsenior, n-ai putea să-mi lăsați și mie puțin? Gândiți-vă, e seara de Crăciun!

- Este al excelenței sale arhiepiscopul - răspunse preotul. - Îi trebuie dânsului, peste vreo două ceasuri. Excelența sa duce o viață de sfânt, n-oi avea pretenția să renunțe acum și la Dumnezeu! Iar apoi eu n-am fost niciodată monsenior.

- Nici măcar un picuț, părinte? E-atât de mult! Excelența sa nici n-ar băga de seamă!

- Ți-am spus că nu... Poți să pleci... Catedrala este închisă pentru public - și îl concedie pe bietul om cu o hâtică de cinci lire. Însă de cum nefericitul ieși din biserică, în

aceeași clipă Dumnezeu dispăru. Însăpăimântat, *don Valentino* privi în jur scrutând bolțile întunecate: Dumnezeu nu era nici acolo. Spectaculosul decor de coloane, statui, baldachine, altare, catafalcuri, candelabre, falduri, de obicei atât de misterios și de puternic devenise brusc neprimitor și sinistru. Iar peste două ceasuri avea să coboare arhiepiscopul.

Nelininiștit, *don Valentino* întredeschise una din ușile exterioare, privind în piață. Nimic.

dino buzzati

Nici afară, deși era Crăciun, nici urmă de Dumnezeu. Dinspre cele o mie de ferestre luminate ajungeau până la el ecourile răsetelor, ale paharelor ciocnite, ale muzicilor și chiar ale înjurăturilor. Nu tu clopote, nu cântări.

Don Valentino ieși afară, în noapte, o apucă pe drumurile lumești, în huietul petrecerilor declanșate. El știa însă încotro trebuie să meargă. Când a intrat în casă, familia prietenă tocmai se așezase la masă. Cu toții se priveau unul pe altul plini de iubire iar în jurul lor plutea puțin Dumnezeu.

- Crăciun fericit, părinte - spuse capul familiei. - Doriți să stați cu noi?

- Mă grăbesc, prieteni - răspunse el. Din neatenția mea, Domnul a părăsit Catedrala iar în curând excelența sa merge să se roage. Nu puteți să mi-l dați pe al vostru? Voi oricum sunteți împreună, nu aveți neapărat nevoie de el!

- Dragul meu *don Valentino* - zise capul familiei -, dumneavoastră uitați, așa spune, că astăzi este Crăciunul. Tocmai astăzi copiii mei ar trebui să se lipsească de Dumnezeu? Îmi pare rău, *don Valentino*!

Însă chiar în clipa când omul spunea toate acestea, Dumnezeu s-a strecurat afară din

odaie, zâmbetele vesele s-au stins iar claponul fript a părut nisip între dinți.

La drum deci, iarăși, în noapte, pe străzile pustii. Tot mergând așa, într-un târziu *don Valentino* îl văzu din nou. Ajunsesc la porțile orașului iar în fața sa se întindea, în întuneric, luminată parcă din cauza zăpezii, câmpia ce-mare. Deasupra pajiștilor și a șirurilor de duzi, unduia Dumnezeu, așteptând parcă. *Don Valentino* căzu în genunchi.

- Dar ce faceți, părinte? - îl întreabă un țaran. - Vreți să vă îmbolnăviți pe frigul ăsta?

- Privește acolo, fiule. Nu vezi?

Țăranul privi fără să se mire.

- E-al nostru - spuse. De fiecare Crăciun vine să ne binecuvânteze ogoarele.

- Ascultă - zise preotul -, n-ai putea să-mi dai și mie un pic? În oraș nu mai există, chiar și în biserici lipsește. Dă-mi și mie puțin pentru ca măcar arhiepiscopul să poată prăznuir un Crăciun cum se cuvine.

- Nici nu mă gândesc, părinte dragă! Cine știe ce păcate oribile veți fi comis în ora vostru. E vina voastră. Descureați-vă!

- S-a păcătuit, cu siguranță. Oare cine nu păcătuiește? Însă ai putea mântui multe suflete, fiule, dacă nu-ai spune „da”.

- Abia de pot să-l mântui pe-al meu! - răsă strâmb țăranul și, chiar în momentul când spunea toate acestea, Dumnezeu s-a înălțat de pe ogoarele lui, dispărând în întuneric.

A mers atunci și mai departe, căutând. Dumnezeu părea să devină tot mai rar și oricine deținea puțin nu voia să-l cedeze (însă chiar în clipa în care răspundea „nu”, Dumnezeu dispărea, îndepărtându-se încet).

Iată-l deci pe *don Valentino* la marginea unei lunci deosebit de întinse iar departe, chiar la orizont, pe Dumnezeu, care strălucea blând asemenea unui nor lunguic. Micul preot se aruncă în genunchi pe zăpadă.

- Așteaptă-mă, o, Doamne - implora el din vina mea arhiepiscopul a rămas singur iar în seara aceasta e Crăciunul!

Cu picioarele înghețate, porni prin ceață, afundându-se în zăpadă până la genunchi, prăbușindu-se uneori cât era de lung. Oare cât avea să mai reziste?

Până când auzi un cor uriaș, răvășitor: glasuri de îngeri, o rază de lumină ce pătrundea prin ceață. Deschise o mică ușă de lemn: era o biserică imensă, în mijlocul căreia, printre câteva lumânări, un preot se ruga. Iar biserica era plină de paradis.

- Frate - gemu *don Valentino*, la capătul puterilor, țeapăn din pricina țurțurilor -, fie-ți milă de mine. Din vina mea arhiepiscopul meu a rămas singur și are nevoie de Dumnezeu. Dă-mi și mie puțin, te rog.

Cel care se ruga se întoarse încet. Iar *don Valentino*, recunoscându-l, se făcu - dacă era posibil - și mai palid.

- Crăciun fericit, *don Valentino* - exclamă arhiepiscopul venind spre el, înconjurat din toate părțile de Dumnezeu. Dar unde te ascunsesseși, fiule? Se poate ști ce-ai căutat afară pe o noapte cumplită ca asta?

În românește de
Mihai Banciu

trunchiuri de copaci, ramuri uscate care poceau, foșnete de frunze moarte.

- Ne-am rățâcit, nu? întrebă femeia
- Nu știu, spuse bărbatul.

Continuă să meargă, în tăcere, ținându-se de mână, strânși unul în altul. Până când observă că au ajuns la capătul pădurii. Plini de speranță, păseau pe pământul descoperit, fără frunzișuri și ișori, dar repede își dădură seama că ieșind din pădure, au ajuns la marginea unei prăpăștii. Aplecați înainte, începură s-o cerceteze, dar la lumina stelelor nu vedeau nimic în fața lor decât un hău întunecos, în timp ce pe față simțiră un aer rece cu de marmoră.

- Este o prăpastie, spuse bărbatul. Pământul s-a surpat chiar în fața noastră. Nu putem să facem nici măcar un pas.

- Privește, exclamă femeia. Și arată o cărăruie îngustă care mergea pe lângă prăpastie. Pe partea stângă era un mal înalt de piatră, iar la dreapta, neantul.

- Haidem, zise bărbatul.

- Mi-e frică, spuse femeia.

- Suntem împreună, răspuse bărbatul, nu trebuie să-ți fie frică.

Și o luară pe cărăruie. Bărbatul mergea înainte și femeia după el, ținându-se cu mâna stângă de mal de piatră, iar cu cea dreaptă de umărul bărbatului. Mergeau în tăcere sub strălucirea întunecată a stelelor, având grijă la fiecare pas, la fiecare gest. Dar dintr-odată, corpul bărbatului alunecă pe niște pietricele și se dezechilibra. Strigă femeii:

- Ține-mă!

Dar umărul lui deja îi alunecase femeii printre degete. Îi strigă:

- Așa-ți de pământ!

Dar nici un glas nu-i mai răspuse; în liniștea mare și adâncă nu se auzeau decât pietrele care se rostogoleau. Rămase singură, plină de spaimă, agățată de pământ, în fața cu hăul necuprins.

- Răspunde! strigă aplecată peste prăpastie.

Din adâncuri ecoul îi răspuse:

- Răspunde.

Se întinse pe pământ cu mâinile bine înfipite în țărână și începu să se zbuciume ca atunci când cineva are un coșmar în somn. După ce încetă să-l mai strige, își spuse:

- Trebuie să-l caut.

Se târi pe cărăruie, pipăind pământul cu mâinile în căutarea unui locșor pe unde ar fi putut să coboare în prăpastie pentru a-și căuta bărbatul. Dar nu era nici un loc de trecere. Atunci încercă să coboare direct în hăul imens, agățându-se de ierburi și rădăcini, alunecând încet. Picioarele ei însă, nu găseau nici un loc solid pe care ar fi putut să se sprijine. Apoi panta cobora brusc. Era un perete de piatră netedă și goală, fără ierburi.

- Trebuie să mă întorc pe cărăruie, se gândi femeia, și să caut ceva mai încolo un loc de trecere.

Și, agățându-se de ierburi, se ridică spre cărăruie. Dar poteca dispăruse. Acum nu mai era decât o margine strămtă unde nu-i încăpeau nici măcar tălpile picioarelor. O margine fără ieșire. Rămase aici, cu picioarele, unul în fața celuilalt, ca în figurile din bazoreliefurile egiptene, cu partea dreaptă a corpului lipită de peretele din față, iar cu cea stângă, vânturată de respirația rece și aspră a hăului de nepătruns. Simțea cum ierburile și rădăcinile de care se agățase cedau necl sub greutatea corpului ei. Înțelegea că acum ea era cea care va cădea în abis. Văzu cum rădăcinile se rup, nu se mai putea agăța de nimic, nici măcar de ea însăși. Acum era ea cea care se nădea. Înțelegea că nu-i mai rămăseseră decât câteva clipe. Atunci întoarse fața către cealaltă parte a prăpăștii. Încercă să vadă prin întuneric. Dar nu se vedea decât beznă. Și totuși se gândi:

- Dincolo de prăpastie cu siguranță trebuie să fie ceva.

Și începu să strige.

Prezentare și traducere de

Mariana Ploae-Hanganu

MISTERE ȘI MIRACOLE ÎN MANHATTAN

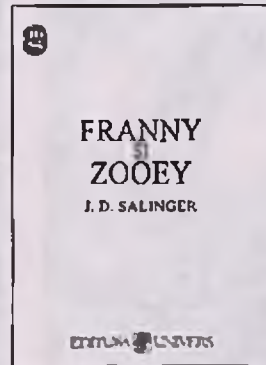
de OANA FOTACHE

Franny și Zoocy (Editura Univers, 1999, traducere de Mihaela Dumitrescu) este o carte ciudată, chiar și pentru un scriitor ca J.D. Salinger. Nu atât sau nu în primul rând din cauza artificilor de tehnică narativă proto...-postmoderne în anii '50, ci mai ales prin temă. Căci acest „volumaș cam subtil” este, cum îl numește modest autorul în Dedicatie, comenteează, într-un fel, Călătoria pelerinului, scriere anonimă din secolul al XIX-lea, definitorie pentru mistică ortodoxă.

Publicat inițial sub forma a două povestiri separate în *The New Yorker*, romanul are ca personaje pe membrii familiei Glass, cunoscută cititorului și din alte povestiri ale lui Salinger. Franny și Zoocy sunt ultimii născuți dintre cei șapte copii ai cuplului iudeo-irlandez, Bessie și Les Glass. Fata e studentă în anul IV, iar fratele ei - actor, vocație împărțită de ceilalți din familie, în măsură mai mare sau mai mică. În copilărie, toți șapte și-au manifestat talentul și și-au câștigat celebritatea participând la emisiunea radio „lată un copil deștept”, în care s-au impus în manieră dinastică, după cum observă ironic naratorul. Povestea este spusă scrisă de Buddy, cel mai mare frate în viață după sinuciderea lui Seymour (fiul preferat al lui Bessie și „ființa cea mai complexă, cea mai generoasă”, la care întreaga familie se raportează întotdeauna).

Începutul destul de convențional al primei părți, Franny, mărește surpriza de mai târziu, când devine evident centrul de interes al cărții (care este, cum spuneam, tot o carte, una mai specială, despre Filocalia și Rugăciunea lui Iisus). Franny se întâlnește cu prietenul ei, Lane, ca să-și petreacă weekend-ul împreună. Lane apare ca tipul de student conformist, preocupat să-și păstreze o imagine-șablon favorabilă în ochii celorlalți (atât de diferită, nu pot să n-o spun, de poza studentului român, fie el și din anii '90): Lane se îmbracă după ultima modă, frecventează restaurante unde se servesc melci și fructe de mare, bea Martini etc.). Într-un cuvânt, des folosit de eroul dintr-un celebru roman al lui Salinger, e „phony”. În ciuda încercărilor ei de a-și ascunde plictiseala și nemulțumirea, Franny izbucnește în cele din urmă împotriva comportamentului vanitos și convențional al profesorilor și colegilor ei, și al lui Lane însuși. Ce le reproșează ea? „Tot ce face lumea în general e atât de - nu știu cum -, nu neapărat rău, nici măcar nedemn, nici măcar stupid. Doar că-i ceva atât de neînsemnat și de lipsit de sens și de - întristător. Dar partea cea mai gravă e că, dacă te apuci să duci o viață boemă sau să faci alte năzbâții de felul ăsta, te trezești că ești la fel de conformist ca toată lumea, numai că-n alt sens” (p. 29). Ea nu se duce la psihanalist ca să depășească această criză de luciditate, cum se purta în epocă, ci recurge, în spiritul în care a fost formată de către frații mai mari, la suportul religiei. Numai că nu al vreunei religii oficiale, catolică, protestantă sau episcopaliană, să zicem, ci, într-un fel, al tuturor, în zona în care se întâlnește mistică. Când caută să-i lămurească lui Lane ce înseamnă pasajul din Biblie în care se spune să te rogi neîncetat, ai impresia că vorbește un călugăr de la Sihăstria în cuvintele simple care pot fi și ale unei americance de douăzeci de ani: „... tot repetând-o de nenumărate ori (Rugăciunea lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine”) - la început nu trebuie decât s-o rostești cu buzele -, până la urmă se-ntâmplă ca rugăciunea să se rostosească de la sine. Ceva se întâmplă, după o vreme. Nu știu ce anume, dar ceva se-ntâmplă și cuvintele ți se sincronizează cu bătaile inimii și atunci, de fapt, ajungi să te rogi neîncetat” (p. 38).

Perspectiva se schimbă în partea a doua. Aici „intră în scenă” Zoocy și șefa clanului, Bessie Glass, îngrijorată de starea depresivă a lui Franny. Aceasta a venit acasă, plânge tot timpul, refuză să mănânce, să vorbească sau să se întoarcă la facultate. Atmosfera dramatică, firească într-o asemenea situație, e însă deturată din start, parcă pentru a evita orice alunecare în patetic sau în alt gen de clișeu literar: naratorul-autor înserează un „cuvânt introductiv”, funcționând ca pasaj de legătură între cele două părți, care neagă paginilor următoare statutul de povestire, pentru a-l pretinde

pe cel de scenariu de film. Justificat, de altfel, dacă ne gândim la unele din filmele lui Woody Allen, de exemplu: personajele discută tot timpul, regizorul mută camera de la unul la altul, oprind-o din când în când pe anumite gesturi, mișcări, obiecte. Toată acțiunea e, de fapt, narațiune, discurs. Autorul acestui film, Buddy Glass, comenteează ironic împotriva personajelor - familia sa - la „difuzarea” unor experiențe personale, ceea ce sporește, pe de o parte, efectul de autenticitate, dar asigură, prin ironie, și detașarea necesară a naratorului față de un subiect destul de complicat și greu de manevrat. Încercarea de a evita un ton pe măsura gravității subiacente unei trăiri religioase de intensitatea celei a lui Franny se vede și în portretele făcute personajelor, și în limbajul lor, într-un stil ce combină umorul inteligent, pitorescul, originalitatea și spiritul critic. Doamna Glass, care-i face o vizită fiului ei în baie în timp ce acesta se bărbicrește, e întâmpinată astfel:

- Vai, ce surpriză plăcută și delicată! exclamă Zoocy către oglindă. Poștește înăuntru, poștește înăuntru! (...) Să nu te-azezi! Întâi lasă-mă să te sorb din priviri! Rareori primim musafiri în micuța noastră capelă, și atunci când vin, căutam să-i facem să se simtă...” (p. 85).

Tot Zoocy, într-o „acrobatică verbală”, descriindu-se la persoana a treia:

„Dacă n-ar avea un trabuc de care să se agațe, picioarele lui ar pierde contactul cu pământul. Și-ar lua zborul și nici că l-am mai vedea vreodată pe Zoocy al nostru” (p. 168).

Rugat de Bessie, Zoocy încearcă încă o dată să o convingă pe Franny să renunțe la obsesia ei pentru Rugăciune, sau cel puțin să nu cadă în fanatism, să se asigure că o înțelege cum trebuie. Trecut și el printr-o etapă similară (pentru care îi acuză pe frații mai mari, Seymour și Buddy, care au făcut din el un „monstru de înțelepciune”), a devenit sensibil la potențialul de vanitate și intoleranță existent uncoi într-o asemenea experiență. Argumentele lui erudite, vădind cunoștințele și subtilitatea unui teolog excomunicat, exploatează punctele slabe - de natură emoțională sau logică - ale partenerului care trebuie câștigat de partea lui. Surorii lui, care crede că „facultatea nu-i altceva decât un lăcaș ridicol și absurd, ca atâtea altele de pe lumea asta, unde oamenii urmăresc să-și adune comori pe pământ”, cunoașterea de dragul cunoașterii fiind la fel de dăunătoare ca orice alt păcat, îi răspunde că și ea urmărește tot un interes (egoist, cum altfel?) prin Rugăciune, tot dobândirea unei comori, chiar dacă utilizabilă pe un alt plan. Cu alte cuvinte, disprețul pentru cele lumești, aroganța de orice fel, inclusiv religioasă, i se pare lui a fi dovada cea mai clară de neînțelegere a spiritului cristic autentic. Argumentul hotărâtor e lecția dragostei pentru celălalt și a dăruirii de sine, a împărțirii, pe care fratele lor mort le-o amintise în copilărie. Faptele religioase sunt mai aproape de ea decât crede, așa cum e „cana cu supă de pui sfințită”, pe care mama insistă s-o bea în credința naivă că astfel o să se facă bine.

(Și) în acest spirit ar putea fi înțeles, cred, pasajul în care autorul din carte se explică în acel Cuvânt introductiv: „Eu zic că-i o povestire de dragoste complexă, sau desfășurată pe mai multe planuri, pură și complicată în același timp”, lur între planurile și formele acesteia - tandrețea și atenția nesfârșite ale unui frate pentru sora lui, dragostea maternă, slăbiciunea pentru frumos a lui Buddy sau Zoocy, chiar grija lui Franny pentru motanul Bloomberg - se creează un delicat și prețios echilibru.

1). Poeta Smaranda Jelescu, pe vremea când lua la întrebări, pe unde magnetice, scriitori oficiali!

2). Retras la Târgu-Mureș, prozatorul Mihai Sin pregătește un roman cu care să ne taie respirația. Vom apela la tubul de oxigen.

3). Bardul de la Bărea, adică Adrian Păunescu, face eforturi disperate pentru a reintra în grațiile scriitorilor. Președintele acestora, Laurențiu Ulici, nu-i adeptul negocierilor.

4). Poetul Adrian Popescu încearcă să-i demonstreze realizatorului de emisiuni tv., Octavian Paler, că-i un om de carte nu un adept al televiziunilor.

5). Întâlnirea de la Neptun, prezentă în urmă cu doi ani, îl avea în prim plan pe premierul Victor Ciorbea. Oare în această vară îl vom avea aproape pe Radu Vasile?

